

Zondagsschoolboekje

Titel: In veilige haven

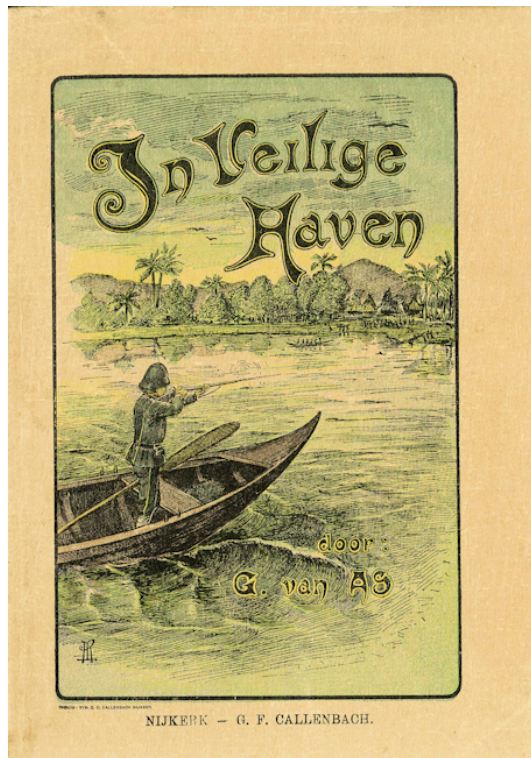
Auteur: G. van As

Illustrator: A. Runckel

Uitgever: G.F. Callenbach, Nijkerk

Druk: 1

Jaar van uitgave: 1902

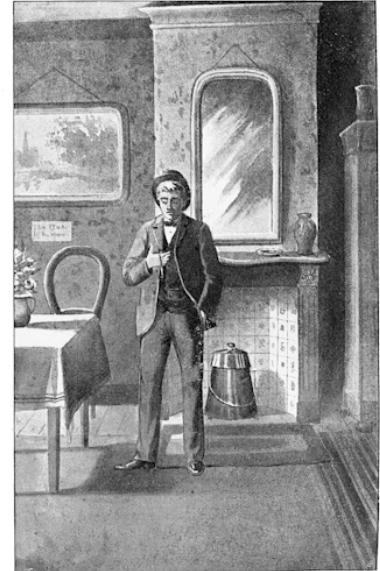

IN VEILIGE HAVEN

DOOR

G. VAN AS.

NIJKEK,
G. F. CALLENBACH.

T. G. C. SALLERBACH NIKER

I.

JAN BRINKMAN'S JEUGD.

Toen vader Brinkman nog leefde, was 't met Jan, zijn zoon, nog al welletjes gegaan, hoewel de jongen dikwijls „vreemde kuren” had, zooals de menschen zeiden.

Vader Brinkman was een eerzaam timmerman van het platteland, die voor een man uit den arbeidersstand goed zijn brood had. De verdiensten waren wel niet bijzonder groot, doch Brinkman en zijn vrouw waren niet alleen met weinig tevreden, doch verstonden een kunst, die velen maar al te zeer missen, n.l. om de tering naar de nering te zetten.

De verhooring van de bede: „Geef ons heden ons dagelijksch brood!” was hun genoeg, en zoo leefden ze bescheidenlijk heen van 't geen Brinkman als „timmerman voor eigen rekening” verdiende, en van de opbrengst van een klein stukje grond, dat achter hun lieve woning gelegen was. De Hemelsche Vader, die weet wat Zijne kinderen behoeven nog vóór zij Hem bidden, liet het hun aan geen ding ontbreken en vader en moeder Brinkman dankten Hem daarvoor uit den grond huns harten.

4

Doch ze hadden te danken voor meer. God had hun ook twee kinderen geschonken, die hun trots waren, en op wie ze hunne hope bouwden voor den ouden dag. Jan en Christine waren tweelingen en een paar gezonde kinderen, aan wie de zorgen der ouders niet verspild waren. Beiden groeiden voorspoedig op, en werden, overeenkomstig de belofte bij hun Doop door vader en moeder afgelegd, opgevoed in de vrees en de vermaning des Heeren.

Hoe hoopten de ouders er op, om, als eenmaal de avond huns levens zou gekomen zijn, te kunnen rusten aan den gezelligen huiselijken haard van zoon of dochter, misschien wel zich mede te kunnen verheugen in den zegen die God in kinderen en kindskinderen schenkt! Hoe verheugden zij zich in 't vooruitzicht van een rustigen ouden dag, waarin geen zorgen des dagelijkschen levens — want die waren er zeker óók overgebleven! — meer zouden kwellen, en zij zich gedragen zouden weten door de liefde der kinderen, die nu hun zorgen nog zoo zeer behoeften.

Maar — de mensch wikt, God beschikt. Al vroeg bleek, dat het spreekwoord: „De appel valt niet ver van den boom”, ten opzichte van Jan Brinkman, den jongen, geen wár woord was.

Dikwijls wordt het gezien, dat vrome, Godvreezende ouders 't verdriet ondervinden hun kinderen den verkeerden weg te zien opgaan. Helaas, zoo zou 't ook hier zijn! Jan bezocht evenals Christine de Christelijke school in het dorp, maar nam al bitter weinig mee van hetgeen daar werd verhaald van Gods liefde voor zondaren. Zonder twijfel leerde hij goed, ja, was hij een der besten van de klas, maar aan de Bijbelsche Geschiedenis had hij een hekel, en liever dan ter catechisatie te komen, liep hij langs velden en wegen om met anderen van zijn leeftijd allerlei jongenskwaad uit te voeren, dat niet altijd slecht, maar evenmin altijd verschoonbaar was. Jan kreeg daardoor in den

5

omtrek een minder goeden naam, wat zijn ouders niet weinig verdriet deed. Vader Brinkman poogde op allerlei wijzen den jongen 't verkeerde van zijn gedrag onder 't oog te brengen, en er waren werkelijk oogenblikken, waarin 't scheen alsof het goede woord op den boozen geest de overhand behouden zou. Dan, — als vader met Jan 't kleine bovenkamertje betreden en de deur gesloten had, als hij hem zoo hartelijk en met liefde gevraagd had, of hij nu toch niet langer door allerlei ondeugd hem 't hart breken wilde, — dan, als hij met Jan was neergeknield geweest, om God in ootmoed vergeving en behoudenis voor den jongen te smeeken, — dan hield Jan zich weer een paar dagen goed. Doch lang duurde 't niet, of vaders woorden en vaders gebed, zoo wel als eigen beloften en goede voornemens waren vergeten, en Jan zwierf 's avonds weer door 't dorp en langs de velden om hier allerlei katekwaad te bedrijven, daar wildstrikken uit te zetten om een onnoozel konijn te verschalken, maar in beide gevallen om aan de lusten van het booze hart den teugel te vieren.

Niettemin, — toen Jan op twaalfjarigen leeftijd de school verliet had hij daar zooveel geleerd, dat hij als werkman, gelijk zijn vader was, den weg door 't dagelijksch leven wel zou kunnen vinden. Hij was, zoo als we zelden, niet een van de slechtste leerlingen en had het, bij een weinig goeden wil, wellicht verder kunnen brengen dan menigeen. Maar Jan scheen weinig lust te hebben om wat te worden. Zijn vader koos voor hem — want hij zelf koos niet! — 't beroep van timmerman en deed hem in de leer.... bij zichzelf.

Wat vak-bekwaamheid aangaat kon de oude Brinkman dat met volle gerustheid doen, doch voor Jan ware het wellicht beter geweest, indien hij dadelijk hadde te doen gekregen met een misschien minder bekwaam, maar gestrenger patroon dan Jan Brinkman

6

voor zijn zoon was. De vader vergat, dat „vreemde oogen dwingen“, en Jan de jongere had heusch strenge tucht noodig. Moeder bedierf hem ook wel een weinig thuis, en vader kon niet altijd hard tegen hem zijn. Een onderhart is teer, — liever in zachtheid dan in toorn leert het den jongen de eerste beginselen. Maar liefde en zachtheid waren aan Jan verspild. Hij werd met den dag ruwer en was bovendien dikwijls te lui om geregeld het werk te doen dat hem opgedragen werd. Nòch vaders ernstige woorden, nòch moeders tranen, nòch zuster Christine's smeekbeden vermochten iets op hem. Hij lachte hen uit. Wat zanikten ze toch? Hij deed toch niets ergers dan anderen van zijn leeftijd, en werken, dag in dag uit aan de schaaftank staan, dat kon altijd nog. Een jongen is een jongen, en die wil wel eens wat hebben, zeide hij.

Twee jaar bleef hij in vaders timmerwerkplaats. Toen was 't geduld van Brinkman ten einde, en niet-tegenstaande de smeekingen van moeder ging hij er op een goeden dag op uit, om in de stad een patroon voor den jongen te zoeken. Gelukkig slaagde hij nog al wel, al was 't moeilijk om voor den knaap een behoorlijk onderkomen te vinden. Met Jens patroon, een eenvoudige goedhartige man, werd ten laatste overeengekomen, dat Jan kost en inwoning zou genieten voor den arbeid dien hij verrichtte, en het pleit wel voor 's mans goede hart, dat hij geen bezwaar maakte tegen dat beding, terwijl vader Brinkman toch niet verzwoegen had, dat Jan gedurende de eerste leerjaren na zijn schooltijd van het timmervak nog niet veel meer kende dan de eerste beginselen.

Brinkman kwam vrij wat opgeruimd thuis, dan hij weggegaan was, want hij was overtuigd, dat Jan, nu hij onder vreemden ging, „veranderen“ en „verbeteren“ zou. Zijn blijdschap werd echter allerminst gedeeld door zijn vrouw, die in stitte den wensch gekoesterd had, dat vader in de stad niet slagen mocht

7

en zij „haar jongen“ dus niet zou behoeven te missen. Toen ze dus vernam dat Brinkman wel klaar gekomen was met een baas voor Jan, stonden de tranen haar nader dan het lachen, vooral omdat ze niet overtuigd was dat „de stad“ en een vreemde baas den jongen goed zouden doen. Maar 't hielp niet veel of ze bezwaren opperde, want ze wist even goed als Brinkman zelf dat er thuis met Jan „geen land te bezellen was“, gelijk men zegt. En daar ze toch de trouwe en hulpvaardige Christine nog had, zette zij zich ten slotte over de onaangename gedachte der naderende scheiding heen, zich troostende met de wetenschap, dat „de stad“ toch niet zoo heel versaf was, en dat Jan van tijd tot tijd weer terug zou komen.

Jan ging dus naar de stad. Vader en moeder en Christine te zamen brachten hem, en overlaadden hem met al de liefde en zorgen die trouwe ouders en een liefhebbende zuster maar kunnen uitdenken. En al schreide moeder, toen ze thuis kwam heete tranen, en al spraken vader en Christine dien avond ook heel weinig — één ding troostte hen — God de Heere is gebonden aan tijd noch plaats, en in de stad was Jan evenzeer door Hem bewaard als thuis.

Als nu alles maar goed ging! Er was nogal hoop op. Jan was met veel lust gegaan, en meende zelf ook dat 't nu wel beter zou worden. Want zooveel begreep hij wel van den loop van zaken, dat niemand tevreden over hem was. Waarlijk, Jan méende het, toen hij zijn vader goedendag zeide aan het station in de stad en beloofde „dat hij 't nu eens goed probeeren zou.“ Maar och, met goede voornemens is de weg naar de hel geplaveid. Het ging in de eerste dagen, de eerste weken zelfs, uitstekend. Jan werkte met plezier en zijn baas had werkelijk schik in den jongen. Maar een stad is voor een jongen van het platteland een gevaarlijk ding. Aan alle kanten lukt de verleiding, de zonde. Slechte vrienden, de kroeg, het dans-

8

huis, — 't zijn alle slechte schakels in den keten, waaraan Satan, de aartsverleider, zijn slachtoffers vastklinkt.

Er waren, behalve Jan, nog drie andere werklieden op den winkel van baas Schreiners. Een hunner was getrouwd, en een man op wien niets te zeggen viel. Hij was stil van aard en bemoeide zich weinig met de anderen; dan volgden twee jongelieden van even boven de twintig, die „gezworen“ vrienden waren en wier gezelschap op Jan allerverderfelijkt werkte. Zoo jong als ze waren, had de kroeghouder aan hen goede klanten, en 't gebeurde soms wel, dat ze jenever op 't werk brachten. Natuurlijk mocht de baas er niets van weten, en liever ook de oudste knecht niet (want deze dronk hoogst zelden iets), maar de vrienden wisten steeds wel een oogenblikje te vinden, waarin ze onopgemerkt een „halfje“ konden nemen. Dat ging zooveel beter nu er een jongen gekomen was, die, als jongste, voor allerlei boodschappen werd gebruikt en dus, naar ze meenden, ook uitstekend geschikt was om voor hen jenever te halen. Jan had er de eerste maal wel een beetje tegen opgezien, want nooit voor zoover hij wist, was hij vader Brinkman jenever in huis gekomen, maar hij meende niet te kunnen weigeren, en haalde den drank. Het spreekt wel van zelf dat de knechts het plichtmatig achtten, den jongen ook eens te laten proeven. Jan had de eerste maal den moed om te weigeren, maar moest het duur bekoopen. In de eerstvolgende dagen was hij herhaaldelijk het mikpunt van allerlei plagerijen, waaraan hij geen weerstand durfde bieden uit vrees bij het twaalfal in nog slechter blaadje te komen. Dus verdroeg hij die geduld, zeide er den oudsten knecht evenmin iets van als den baas, en weigerde niet weer, toen men hem, een week later, opnieuw eens wat te proeven aanbod. Te meer niet, wíl hij nieuwsgierig was hoe dat goed, waartegen vader en moeder hem altijd zoo

gewaarschuwd hadden, wel smaken zou. Nu, om de waarheid te zeggen viel de eerste proefneming hem bitter tegen. Hij zei rondt dat 't afschuwelijk smaakte en dat hij er niets meer van hebben wilde.

„Och kom, — je weet niet wat je zegt!” gaf Jan de Boer, de oudste van het tweetal hem tot bescheid. „Als je er eerst den smaak maar van beet hebt, dan lust je elk oogenblik wel een wippertje. Daar heb je Klaas hier, — en hij wees op zijn jongeren gezelschap, — hij was vroeger net zoo'n sufferd als jij nou bent. Maar nou lust je 'm ook wel, wat jij Klaas?”

Klaas van Doorn knikte bevestigend en klapte met de tong. „Weet je, 't is het eenige wat een werkman hebben kan,” zeide hij. „We zijn niet als de groote heeren, die wijn kunnen drinken. Daar verdienen wij niet naar, en we moeten dus maar nemen wat we krijgen kunnen.”

Na een paar keer de proefneming, hoewel half gedwongen, herhaald te hebben, getuigde Jan, dat 't hem nou toch wel wat beter smaakte als in 't eerst, maar hoe de anderen er zooveel van drinken konden, dat begreep hij niet.

Het spreekt haast van zelf, dat een jongen als Jan van deze ondervindingen niemand uit het ouderlijk huis deelgenoot maakte. Hij was er zeker van dat 't hem een moeilijk uur zou berokkenen, en er was niets, waaraan hij zoo hartgrondig het land had als aan een „preek” van vader of „gehuil” over dit of dat, van moeder.

Zoo leerde Jan dus in stilte wat het was een geregeld gebruiker van den drank te worden. Wellicht ware hij op dien weg niet voortgegaan, — want doordat hij thuis om de veertien dagen een bezoek bracht zou er ten slotte wel iets van uitgelekt zijn, — indien niet een zeer treurige gebeurtenis het gezin van Brinkman in diepen rouw hadde gedompeld.

Aan het kerkdak in het dorp moesten reparatiën worden gedaan. Sinds lang lekte de goot erbarmelijk, waarvan de sporen op de oude kerkmuren duidelijk te zien waren. Het onderzoek door den loodgieter maakte uit dat een geheel nieuwe goot de oude versletene zou moeten vervangen, om het gebrek afdoende te verhelpen, en Brinkman was de aangewezen man om die zoo hoog noodige verbetering aan te brengen. Met behulp van twee losse knechts ondernam hij het werk. Op een Zaterdagmiddag — hij zou er de laatste hand aan leggen, — beklom hij weder de aanmerkelijke hoogte van het kerkdak. 't Had geregend en alles was glibberig. Plotseling werden de beide knechts door een doordringenden kreet opgeschrikt en bijna op hetzelfde oogenblik hoorden ze een doffen slag. Op de straatsteenen nabij de kerk lag vader Brinkman bewusteloos, schijnbaar dood. In allerijl werd de geneesheer onthoden, die bedonkelijk het hoofd schudde. Heel voorzichtig werd de bewusteloze huiswaarts vervoerd, waar moeder Brinkman en Christine, die door den predikant voorzichtig waren ingelicht, handenwringend den droeven stoet zagen naderen.

Helaas, er was geen hoop meer op behoud van het hun zoo dierbaar leven. Nog voor de nieuwe Sabbath aanbrak, was vader Brinkman ingegaan in de eeuwige Sabbathsrust. Slechts een enkel oogenblik, even vóór zijn dood, had hij het bewustzijn herkregen.

In dat oogenblik stamelde hij: „Moeder.... zeg aan Jan.... dat ik hem daarboven wacht.... God zij met je, moeder.... en jou, Christine.... Behouden, behouden door het bloed.... van Christus!”

En zoo was hij ingesluimerd.

HOR HET JAN VERDER GING.

Moelijklige dagen kwamen nu aan voor de weduwe Brinkman. Niet allereerst moelijklig uit stoffelijk oogpunt, maar 't eerst en 't meest om de diepe wonde, die het verlies van een liefhebbend echtgenoot en vader in de harten van moeder en kinderen geslagen had. Met onbeschrijflijken schrik had Jan de droeve tijding vernomen, en hij was dadelijk naar huis gegaan, diep terneergeslagen door de onverwachte vreeselijke gebeurtenis, die Christine en hem op eenmaal tot halve weezen had gemaakt. Bij het lijk van zijn vader schreide hij heete tranen, en onophoudelijk verweet hij zich zelf dat hij zijn goeden vader zoo dikwijls verdriet aangedaan had, en nu niet eens de gelegenheid had gehad hem vóór zijn dood nog eenmaal vergeving te vragen.

Te vergeefs trachtte hij moeder en zuster te troosten, want hoewel de wetenschap, dat vader „wel thuis” was, hun smart dragelijker maakte, toch viel het leed zwaar te torsen.

't Was een droeve morgen, toen de baar voor de gesloten woning werd gebracht, en de dorpelingen in hun zwarte kleedij binnenkwamen om hun vriend naar zijn laatste rustplaats te dragen. Het regende, de lucht was grauw en somber, somber als het was in de harten van hen, die achterbleven, alleen met hun smart. Doch neen, niet alleen! God de Heere, die een Vader der weezen is, was hun nabij en Zijn Woord was den rouwdragenden tot vertroosting.

Jan volgde achter de baar naar het eenvoudige

kleine dorpskerkhof, waar de dominee aan de groeve een kort, eenvoudig gebed deed, weduwe en kinderen aan de hoede des Almachtigen aanbevelend.

Toen Jan met sidderende hand een schepje aarde in de groeve wierp, en de kluitjes hol en zwaar op de houten kist hoorde neerploffen, dacht hij dit oogenblik nooit te kunnen vergeten, en weder beloofde hij, in stilte, anders te zullen worden dan vroeger, — hij poogde zich op te dringen, dat hij nu niet meer het zondige leven van voorheen zou kunnen leiden, en dat hij nu doen zou, wat zijn vader bij zijn leven gewild had, dat hij zou doen. En zoo ging hij huiswaarts, waar hij, moeder en zuster troostend, zijn goede voornemens meedeelde. „Misschien,” zeide hij, „wil God mij wel helpen om, nu nog niet, maar later, vaders plaats te vervullen?”

De dominee had het gezin van den timmerman in de vriendschap der dorpelingen aanbevolen, meer uit een gevoel van plicht dan wel omdat het noodig was, want aan liefde en sympathie ontbrak het der weduwe niet. Er moest raad geschaft worden om haar voor gebrek te vrijwaren. Gelukkig was Brinkman een zorgzaam en zuinig man geweest. Niet alleen had hij gezorgd, dat na zijn overlijden een klein bedrag aan zijn weduwe werd uitgekeerd, maar hij had bovendien nog een sommetje overgespaard, waarvan in de eerste behoeften kon worden voorzien.

De hoofdonderwijzer van de Christelijke school, die als vriend in vader Brinkman's gezin verkeerd had, nam op zich om uit te zien naar iets, dat aan de weduwe blijvende inkomsten kon verstrekken, en met hulp van den dominee en den notaris slaagde hij daarin vrij goed. Hij wist te bewerken, dat de weduwe Brinkman in het dorp een depot van koffie, thee en andere dagelijkse behoeften verkreeg, waarvoor ze geen groot kapitaal noodig had en, wat het voornameste was, weinig kans op schade leed. Wel moest

zij daarvoor haar huisje, dat op eenigen afstand van het dorp stond, waarvel zeggen, maar daarin moest ze berusten, dankbaar dat God haar in deze moeilijke dagen op deze wijze ter hulpe was.

Zoo was dan, ruim een maand na vader Brinkman's dood, zijn weduwe winkelierster in het dorp.

En Jan? Jan was naar de stad gegaan en had het gereedschap weer ter hand genomen. Vaders dood had op hem grooten indruk gemaakt, doch hij was van te luchthartigen aard, om dien indruk blijvend te doen zijn. Niettemin vonden de maats op het werk hem in de eerste veertien dagen niet meer denzelfde van vroeger. Meestal zat hij, indien er niets te doen was, stil in een hoekje, terwijl hij voorheen altijd wat te praten en te vertellen had, of ook wel luisterde naar de dikwijls nog al opgeschroefde verhalen van de pret, die de anderen genoten hadden.

„Zeg eris, jongen,” zei Klaas van Doorn een paar weken na de boven beschreven gebeurtenis, „denk je misschien, dat het je wat helpen zal, of je met zoo'n begrafenisgezicht blijft rondloopen? Je vader is er niet meer, en dood is dood, — daar is niks aan te doen. 'k Zou me er maar een beetje overheen zetten.”

„t Was beter gemeend, dan gevoelig gezegd, zonder twijfel, — maar Jan gaf niet veel antwoord.

„t Is jou vader niet!” merkte hij enkel op, alsof hij zeggen wilde: „Jij kunt er natuurlijk niets van weten, wat ik voel!”

„Nee, dat weet ik wel, 't is mijn vader niet! Maar ik heb ook een vader gehad, of dacht je van niet, zeg? En een moeder ook, en nou zijn ze allebei dood, maar daar raak je ten slotte wel overheen. Da's 't wereldsch beloop zó, ten slotte ga je zelf ook 't hoekje om. Weet je wat ik deed toen mijn moeder, — die een goeie ziel voor me was, dat moet ik zeggen — d'r tusschen uit ging? Wel, op de begrafenis was er een bittertje natuurlijk, en als de anderen er één namen,

nam ik er twee, en op den duur heb ik zoo mijn verdriet weggespoeld.”

„Ik weet zeker, dat vader niet willen zou, dat ik jenever gebruikte,” zei Jan, die zich over van Doorn's ruwe woorden geërgerd gevoelde, en zich herinnerde welke beloften hij zichzelf en zijne moeder gedaan had.

„Och wat! Dood is dood, zeg 'k nog eens, — en nou moet je maar om je zelf denken. Een mensch kan niet eeuwig treuren.”

De komst van den baas maakte een einde aan het gesprek, dat Jan niet beviel, maar waarvan niettemin de laatste woorden hem in de gedachten bleven.

Nee, een mensch kon niet eeuwig treuren, en vooral een jongen niet, — dat vond Jan zelf ook. En bijna drie weken is al een heele tijd. Zeker, hij zou vader niet vergeten, en 't speet hem nog altijd, dat hij hem niet meer had mogen spreken voor hij voor altijd heenging, maar wat was er aan 't gebeurde nu te veranderen?

Hij zou dus beproeven weer wat opgeruimder te kijken, beproeven weer de oude te worden. En helaas, hij werd weer de oude. Zes weken na Brinkman's begrafenis ging Jan voor 't eerst mee, met de maats, naar een „café billard”. Hij had nog nooit biljarten gezien, dan zoo in 't voorbijgaan als de deur van „de sociëteit” op 't dorp toevallig eens open stond, en 't vooruitzicht van nu eens rustig een heelen avond naar dat afleidende spel met de ballen te kunnen zien, lachte hem zeer toe. 't Sprekt wel van zelf, dat hij ook iets gebruikte. Jenever wilde hij, gedachtig aan vroegere voornemens, niet hebben, maar een „onschuldig glaasje bier”, zeiden de maats, „dat zou hem geen kwaad doen. Je kon trouwens niet in zoo'n koffiehuis komen of je moest er wat gebruiken,” beweerden ze. Of hij dan niet wat anders kon krijgen, koffie misschien? Dat vonden de maats

al heel onnoozel! Iedereen weet tegenwoordig toch wel, dat je in een koffiehuis maar zelden koffie kunt krijgen. Booze tongen beweren, dat de koffiehuis-houders daaraan te weinig verdienen, omdat de gebruikers er hun verstand niet bij verliezen, maar aan die praatjes moet men niet al te veel geloof slaan, — er zijn nu eenmaal menschen, die 'n ander niets gunnen, niet waar?

Bovendien brachten de maats Jan in een heel fatsoenlijk koffiehuis, waar men niet anders komen kon dan fatsoenlijk gekleed, dat wil zeggen: niet in een arbeiderspak, want dat zou de klandisie, die het koffiehuis van de „heeren” had, omdat 't er niet duur was, hebben doen verloopen. 't Was dus zoo'n inrichting met iets tweeslachtigs, voor heeren en arbeiders tegelijk, mits de laatsten ook maar 'n hoed opzetten en liefst ook een bordje omdeden. Jan had er dus zijn Zondagsche plunje bij moeten aantrekken, en al die omslag, gepaard aan de aantrekkelijkheid van 't nieuwe, maakte dezen uitgaans-avond voor hem tot een bijzonder genot.

Terwijl hij met langzame teugen het bier opdrank, dat hem niet lekker smaakte, volgde hij met belangstellend oog alle bewegingen der biljartspelers, die met goed gemikte stooten de ballen over het groene laken deden rikkeltikken. Hoewel hij er niets van begreep, had hij in 't begin geen oogen voor iets anders in zijn omgeving dan voor den loop van het spel, en zijn bewondering voor de kundige spelers, die hun overigens zwijgend spel door hun uitroepen: Carambole! vier en twintig! acht en twintig! onderbraken, steeg met iederen balstoot.

Dat was nu eens een prettig spel, heel wat anders dan wat hij vroeger op 't dorp had gedaan met zijn knikkers. En dan de omgeving zoo gezellig — helder brandende lichten in een ruim lokaal, met schilderijen en platen aan de wanden, en dan het mooie, van

allerlei glaswerk schitterende buffet. Hij las de namen op de flesschen: Liqueur.... 't woord was niet om uit te spreken.... Anizette, Port, Vermouth.... Zou je dat nou allemaal kunnen drinken? Als hij ópslag kreeg zou hij eens wat uitleggen om van dat alles eens te proeven. Ja, maar wanneer zou hij ópslag krijgen? Pas, na vaders dood, had de baas hem boven inwoning een gulden in de week gegeven — dat 't meer uit goedhartigheid was, dan wel omdat hij het verdiende, wist Jan niet, maar dat hij nu alweer ópslag zou krijgen, ook al vroeg hij het, dat geloofde hij allerminst.

En nu hij voor zich zelf zorgen moest, voor z'n overkleeren tenminste, zou er van één gulden in de week niet veel overblijven voor al dat vreemde met die mooie namen. Klaas van Doorn wou hem vroeger nog wel eens een glaasje bier presenteren, maar toen Jan een gulden van den baas kreeg had Klaas gezegd: „Nou kun je mij wel eens vrijhouden!” Dat kostte ook wat natuurlijk, en 't spreekt van zelf dat Jan niet weigeren kon. Als Klaas hem nu 't biljarten ook maar eens wou leeren!

„Hoe gaat dat spel eigenlijk, dat van gisterenavond?” vroeg hij den volgenden dag onder 't werk.

„O, heel gemakkelijk! Maar dat kan ik je hier niet zeggen natuurlijk! Biljarten moet je leeren aan 't biljart!” Dat viel Jan tegen, en nog méér toen hij hoorde, dat er voor elk „potje” betaald moest worden aan den kastelein. Dan zou er van 't proeven van Port en zoo wel niet veel komen, want *dít* stond bij Jan vast: biljarten wilde hij leeren.

En Jan leerde, ten koste van zijn heele zakgeld bijna, biljarten!

De weduwe Brinkman wist van dit alles niets. Jans baas had de belofte, aan Brinkman Sr. gedaan, om eens een oogje op den jongen te houden, vergeten toen de oude man overleden was, en de meesterknecht

was een te eenzelvig man om zich met anderen te bemoeien.

„Ieder moet maar weten hoe hij zijn zaken redt!” was zijn lijfspreuk.

Als Jan eens een enkelen keer naar huis ging, vertelde hij dat hij aardig vooruit kwam. Inderdaad was dit waar. Hij leerde 't timmeren goed, en had wellicht een uitstekend werkman kunnen worden, indien hij niet tegelijkertijd zijn zinnen op het spel had gezet. Hij ondervond, dat het hem heel wat kostte. Want hij verloor, vooral in den beginne, heel wat, en als hij won moest er getraceerd worden. „Dat hoorde zoo!” zei Klaas.

Jan tracteerde dus en dronk mee. Hoe Port en Vermouth smaakten wist hij nog niet, maar over den tegenzin tegen jenever en brandewijn was hij, de zeventien-jarige jongen, al lang heen. In het koffiehuis kreeg hij bovendien meer vrienden, jongelui van dat halfslachtige soort, in de week loopjongens of loopknechts, 's Zondags halve heeren. Met hen ging hij „uit”. Hij werd zoo ook Zondagsruiter, d. w. z. op de fiets, — hij raakte in een tooneelclubje verzeild, besteedde daaraan zijn laatste centen, en toen hij niet meer had, leende hij. Moeselijke dagen, waarin hij nog wel eens dacht aan de onbezorgde tijden toen vader nog leefde, bracht hij door. Zijn kleeren moesten vernieuwd worden en hij had geen geld, hij moest zijn vrienden en den kastelein betalen en hij had geen geld, hij vroeg een voorschot aan zijn baas, maar deze weigerde en dreigde, als hij nog eens vroeg, aan Jans moeder te zullen schrijven — hij klaagde zijn nood aan de kamerads en die lachten hem uit, zeiden dat hij 't nooit zoover had moeten laten komen, — en toen was Jan ten einde raad.

In veilige haven

2

JANS ONDERGANG.

„'k Zou wel graag willen weten waar ik mijn kleine schaaft gisteren gelaten heb!” zei Jansen de oudste knecht op een ochtend, eenige dagen na het hierboven beschrevene. „'k Weet zeker, dat ik het ding hier neergelegd heb, op deze plank!”

Wanneer Jansen zei, dat hij iets zeker wist, dan was dat meestal wel zoo, want Jansen was een secure baas, die niet over één nacht ijs ging.

„'t Zal in de krullen gevallen zijn!” zei Jan de Boer. „Heb jij niks gezien bij 't opruimen, jongen?”

„Ik, nee.... ik heb gisteren niet geveegd! Dat doet Arie nou!” antwoordde Jan, terwijl hij schuw van zijn werk opkeek.

„Dat had ik toch niet gezegd, dat Arie 't alle dagen moest doen!” zeide Jansen bedaard.

„Nee, — maar Arie is nou toch de jongste; toen ik pas kwam moest ik 't alleen doen!”

„Ja, dat heb je er van, als werkjongens hooren willen zijn,” merkte Jansen op. „Dan beginnen ze zich te schamen voor 't krullenwerk! — Dus, jij hebt m'n schaaft niet gezien?”

„Nee,” zei Jan kortaf. „Vraag 't maar 's aan Arie!”

Maar Arie, de nieuwe krullenjongen, was niet op den winkel, en kon dus geen opheldering geven. Dat zou hij trouwens toch niet gekund hebben, want de eenige die opheldering geven kon was vast besloten over de verniste schaaft eigener beweging nooit een woord te spreken.

Toen Arie dan ook thuis kwam moest hij bekennen

het stuk gereedschap niet in de krullen gevonden te hebben.

„Heb je gisteren avond nog krullen bezorgd?” vroeg Jansen.

„Ja, — twee zakken. Eén bij Verbeul, in de water- en vuurwinkel, en een bij mevrouw De Vries.”

„Ga dan dadelijk vragen of ze misschien een schaaft in de krullen gevonden hebben.”

Arie kwam onverrichterzake terug.

Bij mevrouw De Vries had hij zelf den heelen zak leeggemaakt — tot groote ergernis van de werkmeid, die nu opnieuw in de keuken beginnen kon, en in den water- en vuurwinkel was de helft 's morgens gebruikt, om het vuur onder den grooten waterketel aan te maken, en in wat er nog overig was, werd evenmin een schaaft gevonden als in de krullen van mevrouw De Vries.

„Dan zal die al wel verbrand zijn!” zei Jan de Boer. „Dat is een dure dag voor je, Jansen!”

Jansen was uit z'n humeur en gaf geen antwoord. Het is dan ook geen kleinigheid voor iemand, die er van zijn verdiensten maar even komen kan, om op eens een paar gulden voor een nieuwe schaaft te moeten uitgeven. Was hij nooit bijzonder spraakzaam, dien dag hoorde men zijn geluid niet, dan alleen brommende over stommiten van die jongens.

Klaas van Doorn wist, toen hij op den winkel kwam, al evenmin iets van de vermiste schaaft als de anderen, maar was toch van meening, dat zoo'n ding maar niet verbrand wordt, zonder dat je er iets van merkt, — en in elk geval moest er toch nog een stuk ijzer gevonden worden.

„Nou zeg 'k net als jij, weg is wég,” merkte Jan de Boer op. „Vraag aan Jansen of hij dat mooie stuk ijzer hebben wil dat jij denkt dat van zijn schaaft overgebleven is!” En hij lachte hartelijk, evenals Klaas, tot groote ergernis van Jansen natuurlijk.

Er werd dien dag over de schaaft niet meer gesproken. Jansen vond het niet noodig baas Schreiners iets van het voorgevallene te zeggen, — den volgenden dag kocht hij een nieuw stuk gereedschap en hij vergat ten slotte de heele geschiedenis.

Jan Brinkman echter vergat haar niet. Hij was de eenige die er 't rechte van wist, want hij had het werktuig met eigen handen, hoewel met angstig kloppend hart, weggenomen!

Hij kon niet anders! meende hij. Later zou hij 't ding wel teruggeven, of het ergens weer neerleggen, want verkocht had hij 't niet, eenvoudig beledend. Zijn vrienden, die hem geld hadden voorgeschoten, hadden hem al dikwijls aangeraden zijn horloge in de lommerd te brengen als hij geld hebben moest, maar Jan hield zorgvuldig verborgen, dat hij inplaats van een horloge een sleutelje aan den ketting droeg, die op zijn vest bengelde. Het middel was zeker uitstekend, indien men maar voorwerpen bezat die der beleening waard waren.

Wilde hij dus geld hebben, — en dat had hij bepaald noodig om te voldoen wat hij zijn vrienden en den kastelein schuldig was, dan moest hij er wat op vinden. En in 't schaft-halfuurte was zijn oog gevallen op de kleine schaaft van Jansen! Niemand was in de werkplaats, niemand zag hem! Geen mensch althans, en aan God dacht Jan niet! Wel klopte zijn hart onstuimig, toen hij 't stuk gereedschap onder zijn werkiel naar boven, naar zijn slaaphokje bracht, doch hij trachtte zich gerust te stellen met zich op te dringen, dat hij heelemaal niet van plan was te stelen; het was hem eenvoudig om beleening te doen. Later zou hij wel zuinig zijn, — 't geld wel weer terugbetalen en 't ding ergens neerleggen.

Het stelde hem bitter te leuren, dat hij voor de zoo kostelijke schaaft nog geen gulden ontving. Men moet niet vergeten dat Jan nog nooit met een lommerd,

21

of een „Bank van Leening“, of 'n „huis van verkoop met recht van wederinkoop“ zaken had gedaan en hij kende dus de daar heerschende gebruiken niet. Niettemin, — hij moest genoeg nemen met wat men hem bood. Werkteugelijk nam hij 't geld en 't beleenbriefje aan en bracht het eerste bij den kastelein, die gedreigd had baas Schreiners met deschulden van zijn jongsten knecht in kennis te stellen. Kasteleins behooren tot dat eigenaardig slag van menschen, wier gemoedsgesteldheid steeds wisselende is. Op het gezicht van klanten en geld verkeeren ze steeds in de beste stemming, maar o wee, wanneer het blijkt dat klanten *geen* geld hebben! Zoo kwam het ook dat Jan nu vrij goed ontvangen werd, en, hoewel hij zijn schuld niet heelemaal afdeed, de „baas“ hem uitnoodigde er nu eentje op nieuwe rekening te nemen.

Jan echter bedankte en begaf zich naar huis om te gaan slapen. Maar in den nacht stond hij op, zocht het beleenbriefje uit zijn vestzak en borg het in 't uiterste hoekje van zijn koffer.

Toen trachtte hij weer te gaan slapen, maar 't beeld van zijn vader stond hem gedurig voor de oogen. Wat zou *hij* wel gezegd hebben van 't geen Jan nu gedaan had? En zijn moeder dan?

Zou hij haar schrijven? Neen, dat kon niet! Zij mocht het niet weten! En 't behoefde ook niet want hij zou zich wel weer redden. Als hij Zaterdag zijn gulden ontving zou hij 't ding dadelijk inlossen! Maar dat duurde nog vijf dagen!

Hoe Jan die vijf dagen doormaakte behoeven we nauwelijks te zeggen. Hij beschuldigde zich voortdurend een dief te zijn, doch trachtte zich vervolgens weer diets te maken, dat leenen geen diefstal is! En hij had immers maar geleend!

Hij haastte zich Zaterdags naar den lommerd met den pas ontvangen gulden.

Maar hij was niet weinig verwonderd te hooren

22

dat hij nu f1.10 in plaats van een gulden moest betalen, en zijn tegenpruttelen hielp niets — hij kon geld en briefje houden maar de schaaft kreeg hij niet terug.

Boos en uit zijn doen zocht hij troost in de herberg, waar hij zijn vrienden vond, en verstrooing in het glas. Van den gulden werd nu natuurlijk een geheel ander gebruik gemaakt, dan oorspronkelijk de bedoeling was geweest, en toen Jan laat naar huis ging, — 't was bijna middernacht, — voelde zijn hoofd zwaar en zijn portemonnaie licht, hij wankelde en zeilde over de straat, en met veel moeite vond hij 't poortje van de werkplaats, vanwaar hij ongemerkt naar zijn slaaphokje komen kon.

Zijn vrienden gingen naar huis in de overtuiging dat Jan een „goed kalf van een jongen“ was, die wel wat los liet, alleen nog erg „groen“.

Jan had ten slotte, van boosheid in dulle goedgemoedheid overslaande, verbaasd gul getraceerd, en veel meer uitgegeven dan hij betalen kon. Dat stond hem heel duidelijk voor den geest toen hij Zondags wakker werd, en 't stemde hem allesbehalve prettig.

De kans om de schaaft in te lossen was nu in de eerste weken geheel verkeken, tenzij hij ergens anders geld kon krijgen. Hij beproefde het bij al zijn vrienden, ten slotte zelfs bij den kastelein, maar overal te vergeefs. Deze dreigde zelfs opnieuw met naar Schreiners te zullen gaan als hij niet spoedig zijn schulden afdeed. Jan had lust om hem een slag in 't brutaalronde roode gezicht te geven, maar hij bedacht zich gelukkig en liep de kroeg uit, zonder te weten waarheen.

Wat zou hij beginnen?

Naar huis — naar zijn moeder, durfde hij niet gaan. Nooit zou hij haar hebben willen bekennen, hoe ellendig het thans met hem stond.

Hij moest het nog maar eens bij den baas probeeren, dacht hij, — en hopende op een gunstigen uitslag

23

liep hij naar de woning van baas Schreiners. Doch toen hij thuis kwam, vond hij Schreiners en zijn vrouw uit; er was niemand thuis dan de halfdoove meid, die in de keuken zat te dutten, en hem niet eens hoorde binnenkomen.

Alles scheen hem tegen te loopen. „Was ik maar dood!“ zei hij hard op, toen hij mistroostig in de ledige huiskamer zat rond te kijken.

Plotseling viel zijn oog op iets dat op den schoorsteenmantel lag. Onwillekeurig stond hij op, en nam een oud zwaar zilveren horloge met ketting in de handen. Het was een mooi stuk, maar dat niettemin Zondags op non-activiteit werd gesteld, omdat de baas dan zijn gouden uurwerk droeg.

Het zilveren klokje brandde Jan als 't ware in de handen. Dat moest wel wat waard zijn, zoo'n zwaar stuk! dacht hij. Wat zou men daarvoor kunnen krijgen? Toch minstens wel vijf gulden! Dan kon hij al zijn schulden afdoen. Hij? Maar 't was niet van hem, wél? Neen, maar hij had het nu toch in zijn handen! Wie zou ooit weten dat *hij* 't had gehad? Als hij zoo'n ding nu eens beleenen kon, — dan was hij klaar! En waarom kon dat niet? Ja, — de baas zou 't natuurlijk missen, maar niemand wist dat hij thuis gekomen was, — hij had wel goed gezien dat Sien in de keuken sliep. Dus....?

Hij bekeek het ding nog eens en nog eens.... „Kom,“ zeide hij halfslud, als om zijn geweten gerust te stellen, „ik kan 't later wel teruggeven immers....“ En met sidderende hand stak hij het sieraad in zijn zak. Hij beëdde toen hij de kamer sloot, en een oogenblik dacht hij er aan om 't horloge weer neer te leggen waar het gelegen had, maar dan zou hij niets verder zijn, en nu wel....! Ja.... wél verder! Maar steeds verder van den goeden weg af.

„O, de jongen!“ mompelde oude Sientje, toen ze den grendel van 't poortje hoorde afschuiven. „Dat

24

gebeurt niet veel dat hij Zondags thuis is! Kijk, daar gaat ie al weer!“

Jan vloog als een haas over de straat, en bang om bespied of nagezien te worden, sloeg hij bij voorkeur de kleine steegjes in van de onaanzienlijke buurt waarin de Bank van Leening gevestigd was. De „zaak“ was natuurlijk gesloten, maar de eigenaar er van zat in zijn hemdsmouwen op de stoep een pijp te rooken.

„Meneer!“ zei Jan schuchter toen hij vlak voor den man stond, die hem reeds had zien aankomen, doch gedaan had alsof hij hem niet zag.

„Wat is er?“ vroeg hij toen, zonder op te staan.

„Wou je lossen?“

„Lossen? Wat bedoelt u?“ vroeg Jan.

„Nou? Of je vandaag komt om wat terug te halen?“

„Ja,“ zei Jan die alles behalve op zijn gemak was hier buiten op de stoep, in gezelschap van zoo'n lommerdbaas. „Maar ik kwam wat brengen!“

„t Is Zondag vandaag. Maar allo, laat 's kijken! Als er wat te verdienen valt zijn alle dagen gelijk!“

„Vader zou dat nooit gezegd hebben!“ dacht Jan in stilte, maar dat was slechts een oogenblik, — toen dacht hij weer aan de reden van zijn komst. Hij nam het horloge uit den zak en reikte het den man in de hemdsmouwen over.

„Kijk dit!“

„Oud prul — niet veel waard!“ zei de man. „Van je vader zeker nog?“

„Ja,“ loog Jan. „Wat geef je er voor?“

„Niks. 'k Beleen het ding niet. Wat geef ik om zoo'n oud stuk zilver? Je zou 't nooit lossen, — ik ken dat, en dan ben ik er znur aan! Nee — dankje!“

Jan stond als versuft te kijken. Hoe? Dit schijnbaar kostbare stuk was den lommerdbaas niets waard? „Maar 't is oud zilver!“ stamelde hij.

„Jawel, oud zilver. 't Is wat waard voor 'n bank 'k Wil 't koopen van je, maar geld schieten doe ik er niet op.”

Jan aarzelde, 't Verkoopen zou, zoo redeneerde hij, diefstal zijn. En hij wou toch geen dief worden toen hij 't wegnam. Zou hij 't maar niet stilletjes weer op den schoorsteenmantel gaan leggen? Maar als de baas nu al eens thuis was, wat dan? Dan zou hij zeker 't horloge al gemist hebben, en dan zou Jan 't in zijn zak dragen. En dan was hij nog verder van huis. Geen geld dan óók! En hij had zooveel noodig....

„Verkoopen? Waarom?” vroeg hij.

„Mijn zaak!” antwoordde de vriendelijke sjacheraar. „Nou, verkoopen of niet? 'k Heb niet veel zin om me voor niks druk te maken!”

„En wat wou u er dan voor geven?”

„Rijksdaalder, en geen cent meer!”

„O nee,” zei Jan, „dat doe 'k niet! 't Is veel duurder.” „Geeveest ja! Als je niet wilt, — nou, dan g'ndag! Drie gulden, is dat goed?”

„'k Mag, — 'k durf 't eigenlijk niet verkoopen,” mompelde Jan.

De lommerdbaas stond op en zag Jan scherp in de oogen.

„Mag jij 't niet verkoopen, ventje? En wel beleenen Als je 't beleenen mag, dan is 't toch van jou, niet? Waarom dan niet verkoopen? Heb je 't soms *gestolen*?”

Jan sidderde. De man met zijn scherpe hoekige geelaatstreken herinnerde hem aan een plaatje, waarop hij den duivel eens had afgebeeld gezien. De scherpe oogen, die nu van een boosaardig genoegen glinsterden, schenen hem te willen doorboren. Jan werd beurtelings bleek en rood. „Gestolen?” stamelde hij, — „hoe kom je er aan?”

„Hoe kom jij er aan?” ging de man voort, en hem voorgaande: „Kom eens binnen!”

Jan volgde hem in het donkere portaal.

ling door de leden. Dat de gevolgen van zijn daad misschien van zoo ver strekkenden aard hadden kunnen zijn, vermoedde hij tevoren geenszins.

„Kan ik 't horloge nog terug krijgen? — Hier heb je 't geld dan!” en hij haalde de twee rijksdaalders uit zijn boursje.

„Een guldentje winst asjebliet, jongeheer! Dat mag ik toch wel hebben voor mijn moeite.”

Jan zweeg, hoewel hij had kunnen hullen van woede en hij den kerel in stilte schold voor afzetter en wat dies meer zij. Maar dit veranderde niets aan het feit, dat hij onmogelijk zes gulden kon maken van de vijf die hij ontvangen had.

„Is 't goed als 'k je den gulden morgen breng?” vroeg hij met een flauwe voorstelling van de mogelijkheid dat hij ergens een gulden zou kunnen leenen.

„Dank je wel. 't Is hier alles Jantje contantje, jongeheer! Moet ik de schaaft opzoeken of niet? Hoe langer je 't ding laat staan, zooveel te hooger wordt de rente.”

„Hier!” riep Jan, een rijksdaalder neerleggend.

„Houd er maar twee gulden af! Maar je zet me af, en dat vind ik gemeen!”

„Zoals u wilt! U moet me anders niet boos maken, want daar houd ik niet van. Ik heb geen twee kwartjes voor je, en jij hebt waarschijnlijk geen dubbelletje voor 'n dubbele. ¹⁾ Hier heb je een kwartje — de rest krijg je later wel eens.”

Bijna schreeuwend van boosheid pakte Jan het geld en de schaaft op, en het ding in zijn zakdoek knoepende, zeide hij: „'k Zal nooit weer bij jou komen, gauwdief. Ik loop er niet meer in, hoor!”

„Dief en diefjesmaat dan, hé?” grinnikte de kerel. „Nou, bij gelegenheid asjebliet!”

Er was Maandagmorgen, volgende op dezen Zondag,

¹⁾ „Een dubbele” is: twee borrels.

„Zeg eens,” zei de sjacheraar, „'k zie het al! Je heeft er geen doekjes om te winden. Dat horloge is evenmin van jouw vader geweest als van den mijne. Nou zal 'k je de keus laten: Je kunt 't me verkoopen, en dan zal 'k je op slag vijf gulden geven, of je kunt 't houden, maar dan geef ik je aan! en als je 't verkoopt, dan mond dicht, hoor!”

„Hier, neem 't maar!” fluistert de jongen. „Geef maar op, en — asjebliet — zeg er nooit wat van!”

„Kan je begrijpen — dan was 'k er zelf ook bij! Hier heb jij je centen, en geluk er mee. Geen woord er meer van gekikt, hoor!”

Jan beloofde het en stormde met zijn vijf gulden — zijn vijf gulden? — de deur uit. Jan had zich voorgesteld met de opbrengst heel wat gelukkiger te zullen zijn dan hij nu in werkelijkheid was. Hij durfde niet naar huis gaan, uit vrees dat de.... d.... verdwijning van het horloge zou bemerkt zijn. Wat had hem toch gedreven tot die onzalige daad! Zijn schulden en.... de schaaft. En nu had hij zelfs vergeten de schaaft in te lossen. Dat moest maar eerst uit de wereld zijn, dacht hij, dan zou hij wel weer verder zien. En plotseling besloten aanvaardde hij den terugtocht naar den lommerdbaas.

„Heb je je bedacht?” vroeg deze.

„Neen, maar 'k vergat de schaaft, die moet ik terug hebben. Wat krijg je?”

„Nou, twee gulden omdat jij 't bent,” zeide de woekeraar, — want hij en de meesten zijner standgenooten verdienen dien naam ten volle — „twee gulden, en een dubbelletje, omdat je me in mijn Zondagsrust stoort.” „Twee gulden!” riep Jan uit. „Maar da's veel te veel!”

„Zoo? Nou dan hou jij je geld en ik de schaaft, hé? En dan moest ik de politie dat horloge maar eens laten keuren, vindt je niet?”

Op 't hooren van 't woord *politie* voor Jan een ril-

in baas Schreiners' woning en werkplaats verwondering over drie dingen.

Ten eerste over het terugvinden van de schaaft van Jansen, op dezelfde plek waar die altijd moest gelegen hebben, — ten tweede over de niet-verschijning van Jan in huis en op den winkel, en ten derde over de verdwijning van 't zilveren horloge van den baas.

Geen wonder dat deze drie geheimzinnige dingen in onderling verband werden beschouwd. Jan de Boer verzekerde aan Klaas van Doorn, dat hij er alles van begreep, en Klaas van Doorn vond dat 't zoo duidelijk als de dag was, terwijl Jansen niets zeide, maar in stilte overlegde, wat hij nou met de oude schaaft doen moest; hij had er, zoals we weten, een nieuwe bijgekocht.

Baas Schreiners was in deze dingen geen man van weifelen. Nog voor 9 uur 's morgens bevond hij zich aangekleed en wel aan 't bureau van politie om aangifte te doen van de verdwijning van zijn zilveren kleinood.

„Hebt u ook verdenking op iemand?” vroeg de commissaris, nadat Schreiners hem nauwkeurig beschreven had hoe 't horloge er uitzag. Een weegschaaltje stond in de binnenkast gegraveerd met de letters — J. S., — de voorletters van Schreiners' vader.

„Wel degelijk!” antwoordde Schreiners. „Want niet alleen dat mijn horloge weg is, maar mijn jongste knecht is er ook tusschen uit, hij is tenminste van a : gisterenmiddag niet thuis geweest. Hij woont bij me in huis, ziet u!”

„Wacht eens!” zeide de commissaris en hij schelde. „Heb je dien jongen nog in bewaring die van nacht wegens dronkenschap opgepakt is?”

„Jawel meneer — in cel no. 4!” antwoordde de man.

„Weet je hoe hij heet?”

„'k Heb geen woord uit 'm kunnen krijgen, meneer.

Hij was stomdronken toen we hem hier brachten!"
 „Hij is gefuileerd, hè? En wat is er op hem gevonden?"
 „Wat klein geld, een paar sleutels, en een paar touwtjes."

„Geen horloge?"
 „Neen meneer. Aan z'n ketting zat een sleuteltje."
 „Zou hij al uitgeslagen zijn?"
 „Best mogelijk, meneer. De commandant dacht hem om 10 uur te ontslaan."

„Nu, — breng hem maar eens hier."
 Een oogenblik later stond Jan Brinkman voor het hekje, en een paar passen van hem af zat zijn patroon, die hem met doordringende oogen aanzag. Toen begreep hij, dat het mis was! En al had hij dit niet begrepen, de eerste woorden van den commissaris maakten hem dit overduidelijk.

„Is dat de jongen, m'neer Schreiners?"
 „Jawel, meneer!" gaf de baas ten antwoord. „Gisteren is ie nog thuis geweest, zegt Sien, — gistermiddag, maar daarna...."

„Goed, goed!.... En, jij, Brinkman, hebt van je baas een horloge gestolen?"

„Daar was het! Nu moest hij spreken! Zou hij bekennen? Zou hij alles vertellen en vergiffenis vragen? Hij keek schuw naar Schreiners, maar diens gelaat zeide niets, zijn oogen bleven den jongen al maar aanstaren. Neen, — dacht Jan, — ze raden er maar naar, niemand heeft het gezien! Als ik 't zeg stuurt hij me weg, — en dan ben ik er toch bij!"

„Neen meneer!" gaf hij toen ten antwoord.
 „Niet? Zou! — Nu, we zullen dat eens onderzoeken!" De commissaris scheide, — een agent verscheen.

„Laat rechercheur Wijnveld hier komen!"
 Een man, half heer, half werkman, in wien men volstrekt geen politieman vermoeden zou, kwam binnen.

„Wijnveld," zeide de commissaris, „deze meneer verniet een oud-zilveren horloge, waarschijnlijk gestolen. Weet je ook of er zoo iets opgespoord is?..."
 „Een oud-zilveren horloge — — in de binnenkast een weegschaaltje met twee letters, J. S?"

„Juist zoo, meneer!" riep Schreiners uit.
 „Dan zullen wij 't wel verder uitzoeken, en u krijgt van ons bericht, mijnheer Schreiners," zeide de commissaris. „Wijnveld, laat meneer maar even uit!"

„Maar zeg u me nu toch eens," sprak Schreiners verwonderd, terwijl Wijnveld hem den weg wees, „zeg u me nu toch eens, hoe kon u weten, dat er een weegschaaltje in de binnenkast staat en de letters?"

„Politiegeheimen, meneer!" fluisterde Wijnveld geheimzinnig, en toen Schreiners op straat stond was hij nog niet van zijn verbazing bekomen. Hij vertelde de geschiedenis later altijd indien er ooit iemand twijfel opperde aan den machtigen invloed der politie.

De zaak was echter vrij eenvoudig. Wijnveld was een zeer handig speurder met wat men noemt „een fijnen neus." Hij had in 't bijzonder toezicht op de pandjeshuizen, omdat de politie weet dat daar niet altijd zaken worden gedaan, die het daglicht mogen zien. Op den bewusten Zondagnmiddag nu was hij, als een eenzaam kruidenier op z'n Zondagsch, met een helder wit jasje aan, de stadswijk eens doorgewandeld waarin behalve vele kroegen, andere huizen waren gevestigd, waarop politietoezicht geen overbodige weelde mocht heeten. Het bezoek van den knap gekleeden jongen aan den lommerdhouder had zijn aandacht getrokken, en zoo had hij ook gezien, dat Jan iets, wat wist hij niet, ter beleening of te koop aanbod. En toen hij Jan voor de tweede maal had zien wegggaan, was hij bij den pandjesbaas binnengeloopt, aan wien hij niet onbekend was, en hem toen gevraagd wat hij voor dien ring betaald had, dien hij straks van dien jongen had gekocht.

De pandjesbaas, hoe geslepen ook, liep er in. „'t Is geen ring," liet hij zich ontvallen, en moest toen natuurlijk verklaren wat het dan wel was. Hij had het horloge gezien, het nauwkeurig bekoken en toen den pandjesbaas bevelen het niet te verkoopen, vóór hij, Wijnveld, hem bericht had gezonden.

Het spreekt wel van zelf dat het arrest een uur na Schreiners' vertrek van het politiebureau, in beslag genomen en op het bureau aanwezig was. Jan had het bureau niet mogen verlaten, en onder verdenking van diefstal was tegen hem proces-verbaal opgemaakt. Nog meenende zich wel te zullen kunnen redden, ontkende hij iets van het gestolene te weten, en diensengevolge werd hij voorloopig in hechtenis gehouden.

't Was een diep-treurige mededeeling, die de weduwe Brinkman dien dag ontving, en die haar noodzaakte den winkel aan Christine over te laten en naar de stad te gaan. Toen zij op het politiebureau aankwam, vernam zij eerst daar de geheele toedracht van de zaak. Jan barstte in hevige snikken uit, toen hij zijne moeder zag zitten, op een stoel schreiende in één gezonken.

Hij had nu niet meer den moed zijn misdrijf te ontkennen, — van zijn bekentenis werd natuurlijk nota genomen en hij werd voorloopig op vrije voeten gesteld. Schreiners wilde „den dief" niet meer in zijn huis hebben. Jans kleeren en wat meer van hem was, werd hem gebracht, en met zijn moeder ging hij naar 't dorpje terug.

Den dorp is te klein dan dat een zoo belangwekkend voorval verborgen kan blijven. Hoe men er aan kwam wist nòch de weduwe, nòch Jan zelf, doch het is een feit, dat hij een paar dagen later door iedereen aangewezen werd als „de jongen die gestolen had."

Van de rechtszitting zullen wij geen uitvoerige bijzonderheden mededeelen. De getuigen, Schreiners, de lommerdhaas en doove Sientje, konden de be-

kentenis van Jan slechts bevestigen, en Jan werd, verzachtende omstandigheden nog in aanmerking genomen, veroordeeld tot één maand gevangenisstraf.

Toen Jan in den somberen gevangeniswagen stapte om zijn straf te ondergaan, zakte de arme moeder op de hardstenen trappen van het Gerechtsgebouw bewusteloos ineen.

En Jan? In de cel gevoelde hij wel wroeging over het leed, zijne moeder aangedaan, doch meer nog haat tegen Schreiners, die, als hij gewild had, de zaak had kunnen sussen en vervolging voorkomen. Dit stemde hem niet beter, en deed hoe langer hoe meer het besef van de zonde, die hij bedreven had, wegzinken.

Het spreekt wel van zelf, dat, toen hij ontslagen werd, Schreiners hem niet meer in dienst nemen wilde, en dat niet alleen, maar ook de andere timmermansbazen in de stad wilden geen knecht hebben, die „voor dief gezeten" had. Dat gaat zoo, — wie eens steelt is altijd een dief! zegt het spreekwoord.

Niettegenstaande de smeekingen zijner moeder wilde hij ook niet terugkeeren naar het dorp, waar de meesten hem trouwens met den vinger aanwezen. Hij bleef in de stad en nam zijn intrak, van de enkele stuivers die zijn moeder hem kon afstaan, in een soort volkslogement, waar lieden van allerlei slag een onderkomen zochten. Als losse knecht verdiende hij wel enkele dagen hier en daar wat klein geld, maar toch was 't meestal arme lijden, — totdat hij in kennis kwam met een man die van beroep „ziele-verkooper" was, — een zeer eigenaardig, maar dikwijls helaas juist tekenend woord voor 't bedrijf dat hij uitoefende, het aanwerven van jongelui en in orde maken der papieren voor hen, die als koloniaal naar Indië wilden. Deze schoot hem geld voor, en wel zooveel, dat hij Jan ten slotte geheel in zijn macht had, toen hij hem 't voorstel deed om „voor koloniaal te gaan." En Jan verzette zich niet. Dat was een

leventje dat hem aantrok! En misschien kon hij dáár nog wel eens wat worden, waartoe hij hier geen kans zag.

Natuurlijk moest hij de toestemming van zijn moeder hebben. Zij raadpleegde met den dominee en den meester, en toen dezen van oordeel waren dat strenge tucht hem *misschien* nog redden kon, — toen gaf zij met een bloedend hart hare toestemming en ... Jan werd koloniaal!

IV.

NAAR INDIE.

Stoomend en puffend rammelde de sneltrein uit Harderwijk het station te Utrecht binnen. Dikke wolken van stoom doften tegen de overkapping, het licht onderscheppend, dat door de glazen op de drukke perrons viel, waar een buitengewoon gewoel heerschte, en een groote menigte reizigers en wachtenden, door-eenstommelde. Het geratel der goederenwagens, het gestamp der machines, het fluiten van aankomende of wegrijdende treinen, het geluid der seinbellen, 't geroep van conducteurs en reizigers, dat alles was in één woord oorverdovend.

Op het tweede perron was het wel het drukst van menschen, meest mannen en vrouwen, sommigen ook met kinderen, en de meesten er juist niet op gekleed alsof ze op reis moesten, en er evenmin uitzien als luidjes die het in de wereld nog al goed hebben. 't Waren,

In veilige haven

8

dat kon men hen aanzien, meest menschen uit de volksklasse, en voor 't overgrote deel ook geen reizigers — al hadden velen pakjes bij zich — maar wachtenden. De daar juist binnengekomen Harderwijkse trein is het doel van hun komst op het perron, of eigenlijk de passagiers van dien trein, militairen, — „kolonialen”, die naar Rotterdam worden gebracht, waar een stoomschip gereed ligt om hen naar Oost-Indië te voeren.

Hoor eens, welk een geschreeuw er opstijgt uit de menigte, en hoeveel uitroepen van herkenning uit de volgeladen wagens. Het is een geloop en gedraaf van den eenen waggon naar den anderen, men zoekt, roept, schreeuwt, sommige vrouwen weenen. Daar gaan de portieren open, een half uur hebben de „kolonialen” den tijd om afscheid te nemen van hun beminden!

Zien we daar onder de menigte niet een paar bekende gezichten? Daar bij die rustbank, die weenende en met de oogen zoekende vrouw, die zich zoo krampachtig aan de bank vastklemt, — kennen wij haar niet?

Wel zijn de trekken van de weduwe Brinkman in kort veel verouderd, maar we zien toch wel dat zij het is, die daar rondkijkt, — in gezelschap van haar dochter Christine, die er op dit oogenblik ook alles behalve vroolijk uitziet.

Zie, — een oogenblik laat zij de weduwe alleen, en loopt dan snel de verschillende rijtuigen langs, waaruit de kolonialen, sommigen zingende en schreeuwende, anderen stil en ernstig te voorschijn komen. Onderzoekend kijkt zij den een na den ander aan, niet lettende op de spottende woorden en blikken die haar worden toegeworpen, — hoe moeilijk is het iemand te herkennen tusschen al die gelijkgekleeden! Nog is Jan niet gevonden — want we begrijpen dat Christine haar broeder zoekt, — en reeds keert ze terug, opnieuw de wagens langs loopende. Kijk, daar zitten er nog twee, drie! Dapper stapt ze op de tre-

plank om naar binnen te zien, ja waarlijk, daar is Jan! Maar hij slaapt, — ze schudt hem bij den arm en roept. Doch Jan hoort niets, totdat een van zijn kameraads hem ruw dooréén schudt:

„Hé, kerel, kijk eens uit! Je meisje staat je te wachten!”

„Hé.... Wat?”... bromt de slapende, terwijl hij zijn roode oogen uitwrijft. „Waarvoor laten jullie me niet liggen?”

„Och....” en het tweede woord is een verwensching van den kameraad. Doch Christine laat hem nu niet los, hoewel ze met smart bemerkt, dat Jan den jenever weer aangesproken heeft.

„Kom nou even, Jan, — kom nou, jongen. Moeder zit ginds, — ze wou je nog wat geven!” En met ingehouden snik keert ze zich om en wijst naar de zwarte vrouwengestalte.

Jan is opeens bijkans geheel ontnuchterd. „Ik wist niet, dat we al hier waren!” zegt hij, als om zich te verontschuldigen. „Hoe gaat het, Christien?”

„Och, jongen!” snikte het meisje, die zich nu niet kon goed houden. „Vraag me maar niets!”

Wankelend begeeft Jan zich naar de bank, en gaat stom, zonder spreken, naast zijn moeder en zuster zitten, die hevig bedroefd, snikkend, bijna geen woord kunnen uiten.

„Moeder,” zegt Jan, haar hand vattend, „wees nu niet kwaad meer op me!”

„Kwaad jongen?” zegt ze, en met een blik vol moederliefde en zorgzaamheid, half glimlachend door hare tranen heen, ziet ze den flinken knaap, naast haar aan. „O, ik ben zoo bedroefd! O Jan, leefde je vader nog maar!”

„Ja, dan was 't misschien nooit zoover gekomen!” zeide Jan met gedempte stem, door de verwarring en de drukke omgeving thans geheel ontnuchterd. „Maar

't is nu eenmaal zóóver, moeder! Ik heb geprobeerd om niet al m'n geld uit te geven. De dominee in Harderwijk heeft een goede tweehonderd gulden van me bewaard, hij zal ze u sturen. Dan doe ik toch wat voor u, niet waar?” En pogen haar met zijn lot te verzoenen, greep hij haar hand en streelde die.

„Och, spreek liever niet over dat geld! Hadt je het maar niet behoeven te ontvangen! Hier, — ik heb een en ander ingepakt voor je.... een paar boeken ook, mooie nieuwe, en een paar oude van thuis, lees die vooral goed! En nog wat meer, dat je wel gebruiken kunt!”

„En ik heb je een tabakszakje gebreid, Jan!” zei Christine. „Ik kon niet meer doen, hoor!”

„Wel.... dat.... hoefde immers.... niet!” zei Jan verslagen en met tranen in de oogen. „Je bent eigenlijk veel te goed voor me!”

De bel luidde alweer, en de meeste kolonialen stapten in.

Wij zullen niet pogen het afscheid van Jan en zijn moeder en zuster te schetsen. Jan gevoelde nu voor 't eerst hoe erg hij 't gemaakt had, en terwijl hij herhaaldelijk om vergeving vroeg, verwenschte hij zichzelf om zijn lafhartig gedrag, dat hem zoo laag had doen zinken.

Wat de weduwe tot Jan fluisterde in de laatste omhelzing, vóór hij instapte, weet God alleen. „Moeder, bid voor mij!” fluisterde hij. En hartelijk omhelsde hij nogmaals haar en zijn zuster. Toen was het hoog tijd. De portieren werden dichtgeslagen, en langs den geheelen trein klonken de afscheidsroepen. Jan had het kleine valiesje van zijn moeder aangenomen en dankte haar nogmaals. Opnieuw luidde de bel, de conducteur floot, en de locomotief antwoordde. Toen de eerste schok, — een opgewonden gejoel binnen in de wagens, en buiten een verwarring van namen en stemmen. Toen zette de trein zich zuchtend in be-

weging, nog lang zwaaiden de meeste koloniale met mutsen en zakdoeken, en de menigte op het perron staarde den trein na, totdat er niets meer dan de achterste wagen in de verte van te zien was.

Langzaam gingen de menschen huiswaarts. Zouden we hem nog ooit weerzien? Deze vraag leefde in veler hart, en „God geve het!” zal bij meer dan een de stille bede geweest zijn.

Onder hen behoorden de weduwe Brinkman en Christine.

Jan zat in den trein eenige oogenblikken in gedachten verzonken voor zich uit te staren. Hij hoorde niets van het regelmatig stooten der wagons op de rails, noch van het puffen der machine, — evenmin de luidruchtige gesprekken en het onbeschaafd, joelig-schreeuwerig gezang van zijn makkers. Hij zag, al voor zich sturende, in werkelijkheid niets. Het landschap, dat toch waarlijk het zien wel waard was, vloog voorbij zonder dat hij er acht op sloeg, — het gestoei zijner reisgenooten, baldadig uit balcoorigheid, trok zijn aandacht niet. Hij dacht aan wat voorbij was, — thans voorgoed voorbij. In gedachten bevond hij zich weer in het kleine dorpje, waar hij geboren en opgevoed was, waar hij onderwijs genoten en zijn kwajongensstreken uitgevoerd had, waar hij bij vader aan de schaaftank had gestaan. Bij vader! En nu was vader dood, en hij... Jan was, wat vader toch zoo graag zou gezien hebben, geen timmerman geworden in dezelfde streek, — *de stad* had hem misleid. En waartoe was hij gekomen! Hij was een drinker, een dief geworden! Hij had in de gevangenis gezeten, en nu was hij koloniaal!

Maar koloniaal! Hoe laag zagen de menschen op hen neer, op de koloniale! — Zegt men niet dat zij zijn het uitvaagsel der maatschappij? En tot dat uitvaagsel behoorde hij nu!

het ouderlijk huis en over wat ze geweest en uitgevoerd hadden, — „twaalf ambachten, dertien ongelukken” dikwerf! — anderen, die niet voor de eerste maal naar Indië gingen, gaven hoog op van 't leven daar, meestal op een wijze, die den toehoorder geen groote verwachtingen kon doen koesteren omtrent de toekomst van de nieuwelingen. Een enkele zat, als Jan, stil in zijn hoekje, — één had een oud krantje opgeslagen, en twee rommelden te zamen in een tasche, waarin van allerlei opgeborgen bleek: Geldersche worst, sigaren, handschoenen, en andere dingen, waarvan de bezitters als Indische soldaten maar heel weinig gebruik zouden kunnen maken.

Terwijl Jan naar hen keek, dacht hij opeens aan het kleine vallesje, dat zijn moeder hem te Utrecht gegeven had. Het stond boven hem in het bagagenetje. Benieuwd wat het bevatten mocht, nam hij het er af en opende het. Bovenop lag het door Christine gebreide tabakzakje, dat er werkelijk aardig uitzag, en daarnaast een ferme zak tabak, die naar Jans meening, — en hij was een liefhebber van een pijp — heerlijk moest zijn! En waarlijk, daar was ook vaders pijp, — de mooie nooit gebruikte doorrooker, die vader eens van een vriend cadeau gekregen had, en die in de huiskamer aan den wand steeds een eereplaatsje had ingenomen. En terwijl Jan zich voornam er eens een mooi kleurtje in te brengen, zocht hij verder. Daar waren nog meer bekenden, — boeken van vader. Dikke, stevige boeken. „Alexander Comrie” stond op den rug.

„Ba!” mompelde Jan. — „Die vervelende boeken — allemaal preken!”

Uit zijn humeur, kregel om 't idee dat moeder hem zulke boeken medegegeven had, — wat had *hij* daar nou aan? — sloeg hij 't koffertje dicht.

Het was trouwens precies bijtijds. Een langgerekt gefluit suiste door de lucht, en een oogenblik later

En wat zou er nu van hem worden? Zou hij in dienst hoogerop komen? Zou hij geroepen worden om de wapenen op te nemen in Indië? Of zou hij, na een zes-jarig kazerneleven nog even ver zijn als nu? En indien er gevochten moest worden, zouden de pijlen der Inlanders, of hunne kogels, hem treffen? Zou hij Holland ooit weer zien?

En zoo hoopten de vragen zich op in zijn verward brein. Hij kwam eenigszins tot bezinning toen de trein onderweg even stopte. Het geroep aan het tusschenstation riep hem als 't ware wakker uit zijn dromen met open oogen. Hij begon weer aan zijn omgeving te denken, en vroeg aan zijn buurman waar ze nu al waren.

„Kan mijn 't schelen!” antwoordde deze ruw, en legde zijn hoofd weder tegen den wand der coupé, geen bijzonder zachte rustplaats, maar iemand die in een roes verkeert, bemerkt daarvan niet veel.

Jan keek naar buiten. De trein had zich al weer in beweging gezet, zoodat hij juist nog den tijd had om te zien dat men Gouda voorbereed. Straks zou hij in Rotterdam zijn, — een stad die geheel nieuw voor hem was, — en dan lag daar de stoomer gereed voor de zeereis.

Met een gevoel van grooten angst ging hij die tegemoet. De zee! Dat groote, voor hem geheel vreemde, — dat bevaren van de zeeën, die hij niet dan bij name kende, — maakte hem tegelijkertijd bevreesd en nieuwsgierig. Geen wonder dus, dat, toen hij de plaats van bestemming naderde, de gedachten aan vroeger dagen plaats maakten voor die aan de omstandigheden waarin hij zich thans bevond, en aan de vreemde omgeving die hem wachtte.

De „jongens”, — eerst uitgelaten en dol, waren thans, voor zoover ze onder den invloed van jenever niet in slaap waren gevallen, bedaard geworden en praatten samen over hun vrienden, sommigen over

stoomde de trein het station te Rotterdam binnen.

Daar opende zich dus voor Jan 't nieuwe leven. Weer dezelfde drukte op het station als in Utrecht. Hier echter dadelijk na 't uitstappen de korte, krachtige commando's der officieren, — het in gelid stellen, 't afgeven der bagage en pakjes, en dadelijk den marsch naar de aanlegplaats van de booten der „Nederland”.

Wat keek Jan vreemd rond op die wandeling door de drukke straten van de tweede koopstad des Rijks! Wat een wagens en wat een menschen! Welk een hoogte van huizen, en wat een beweging op de kaden! Het was maar goed dat er onder den marsch niet mocht worden gesproken, — Jan zou zijn nieuwe indrukken niet onder woorden hebben kunnen brengen. Hij vergat zelfs waarheen hij op 't oogenblik op weg was, — hij wist alleen dat hij zich de drukte van zoo'n stad nooit had kunnen voorstellen! En bij de bekoring die dit nieuwe tafereel op hem uitoefende, voegde zich nu ook het gevoel van spijt, dat hij dat nooit eerder gezien had, dat hij dat alles nu niet eens op zijn gemak bekijken kon, — spijt ook, omdat hij nu koloniaal was, terwijl hij hier misschien gemakkelijker werk had kunnen vinden. Niet voor de eerste maal, maar wel voor de eerste maal zoo heftig als thans, verfoelde hij den zieleverkooper die hem zoover gebracht had.

„En moeder ook nog!” bromde hij in zichzelf. „Waarom hebben ze me dan laten gaan? D'r was toch nog wel werk te vinden?” Of... zou men overal zoo spoedig weten dat hij eens... gestolen had?...

Het gezicht der groote diemasters in de havens gaf aan zijn gedachten weer een andere richting. Dat alles was nieuw voor hem, en boeide zijn aandacht in de hoogste mate.

Wie onzer lezers ooit een bezoek aan Amsterdam of Rotterdam bracht, zal dit begrijpen. Toch, voor wie steeds in een stad, zij het dan ook van kleiner

41

omvang, heeft gewoond, is de aanblik van de bedrijvigheid eener handelsstad en van de kolossale afmetingen der aankomende, vertrekkende en lossende stoomers, niet zulk een groote aantrekkelijkheid als het dit was voor den jongeling, die wel een paar jaar in de stad geweest was, maar wiens plattelandsche opvoeding toch haar stempel op hem gedrukt had.

Doch er bleef Jan niet heel veel tijd over voor 't bekijken dier zeekasteelen. Zijn troep marcheerde in geregelden pas voort naar de haven waar het stoomschip „Nederland” gereed lag om de passagiers te ontvangen.

Al spoedig werd „halt” gecommandeerd, de bruggen van den stoomer werden uitgelegd op de kade, en de inscheping begon. Met kloppend hart betrad Jan de loopbrug. Dit was dan het einde van zijn leven in Holland! Straks zou de groote machine, wier stampend geluid uit het ruim van het schip tot hem doordrong, zich in beweging zetten, en hij eike schroefwenteling zou het schip hem verder voeren van Holland, verder van het dorp waar hij geboren was, van zijn moeder en zijn zuster Christine.

Verwondert het u, lezer, dat Jan, toen hij een uur daarna wat uitgerust van de eerste werkzaamheden, over de verschansing stond te leunen en naar de stad tuurde, een traan uit zijn oogen wegpinkte?

Nu eerst gevoelde hij, dat zijn scheiden ernst was, voor zes jaren minstens had hij, nu reeds, den Hollandschen bodem verlaten! Moeder en Christine bleven alleen, en vroeger had hij zich zoo gaarne voorgesteld voor haar te zullen zorgen als vader er eens niet meer was. Het troostte hem, nu hij met geheel onbevelde hersenen dacht aan 't geen gebeurd was in de laatste maanden — het troostte hem, dat hij althans 't grootste deel van zijn handgeld voor zijn moeder had afgegeven, en hij was er den Harderwijkschen predikant, die voor allen zoo recht hartelijk

42

was geweest, dankbaar voor. Die deed toch nog wat voor hen!

De „Nederland” vertrok eerst den volgenden dag en de 600 kolonials brachten den eersten nacht in hunne kooien door, terwijl ze nog in Rotterdam waren.

Het zal velen wel gegaan zijn als Jan, die in zijn ongemakkelijke ligplaats bijna geen oog sloot. Dit was niet alleen de schuld van het voor hem nieuwe bed, noch van de vermoelenissen van den dag, maar daarvan, dat gedachten over alles door zijn hoofd warrelden, en hem den slaap uit de oogen hielden. Gaarne ware hij opgestaan, maar de duidelijkheid van het gegeven bevel: niet opstaan voor de reveille, liet niets te wenschen over. De behoeften des lichaams zijn ten laatste sterker dan de werking van den geest, hoe overspannen die ook zij — eindelijk sluimerde Jan in.

Een paar uren kon hij geslapen hebben toen het sein weerklonk, dat hem wekte. Thuis, en een enkele maal bij den haas ook, had hij zich nog eens omgedraaid als de wekker afliep, of wanneer doove Sientje op den wand van zijn slaaphokje stond te bombarderen.

Doch nu was het dienst. Jan wist dat hij onmiddellijk gehoorzamen moest. Snel kleedde hij zich aan, en na dez ochtendmaaltijd in de oetvertrekken met honderden anderen te hebben gebruikt, begaf hij zich op het dek. Ze briden natuurlijk niets te doen dan hun kleeven in orde te houden hier aan boord, en voorts te praten en rond te kijken. Nu, van dat laatste vooral werd druk gebruik gemaakt. Het gezicht op de ontwakende stad, die als uit een lichten nevel scheen op te duiken, was schoon genoeg om veler oog te boeien. Weer stond Jan over de verschansing gebogen, en weer hield hij zijn oogen onafgebroken op de kade gericht.

Daar werd het hoe langer hoe drukker. Groote

43

vrachtwagens werden te voorschijn gehaald uit de pakhuizen, waarbij zich natuurlijk tal van arbeiders ophielden, — aan de kranen begon het lossingswerk, uit de verte klonk het gefluit der ochtendtreinen, enkele wandelaars en kijkers liepen langs het water, en over dit alles speelden, toen de nevel wat opgetrokken was, blijde, schitterende zonnestralen.

Dit alles zag Jan voor 't eerst en voor 't laatste. Want reeds werden toebereidselen voor 't vertrek van den grooten stoomer gemaakt, en terwijl die vorderden werd het ook drukker op de kade. Van tijd tot tijd bleven groepjes menschen op de aanlegplaats staan, onderzoekende blikken op het stoomschip werpende, waarmede hun kennissen, familieleden wellicht, straks zouden vertrekken.

Jan wist dat moeder en zuster daar niet zouden zijn, de reis was te duur. Bovendien had de meester haar afgeraden daar afscheid te nemen, om dit afscheid niet nog pijnlijker te maken dan 't reeds was. Hoe gaarne had Jan, als velen zijner makkers, eens met zijn zakdoek gewuifd, maar er zou niemand zijn die zijn groot beantwoordde, *hij* stond van nu aan alleen!

Mismoedig wendde hij zich af van het steeds levendiger wordend tooneel op de kade. Ook aan boord was alles in beweging. De militairen hadden niets te doen en verdreven den tijd met luidruchtige gesprekken, spelletjes, en opmerkingen over de neerslachtigheid van vele der nieuwbakken kolonials. Want er waren er velen onder de zeshonderd, die in 't zelfde geval verkeerden als Jan, en ook zoo gaarne terug hadden willen gaan, indien dat mogelijk geweest ware!

Ook ging het verscheidenen hunner als onzen jeugdigen vriend: zij hadden toe te zien, terwijl anderen hun bekenden, vrienden, ouders, broers en zusters nog eenmaal konden vaarwel zeggen.

Naast Jan had een flinke, uit de kluiten gewassen jongen over de verschansing staan leunen, en toen

44

Jan zich omkeerde en aanstalten maakte om naar beneden te gaan, vroeg hij: „Verveelt het je?”

„Och,” — was 't antwoord, „ik heb er geen kennissen bij. M'n moeder en zuster konden niet heerheen komen, en omdat me dat spijt, zie ik 't afscheid van de andere lui liever niet!”

„Ik heb geen moeder en geen zuster, en ook geen vader meer, die me zouden kunnen vaarwel zeggen,” zeide de jonge man langzaam en een droevige trek gleed over zijn welgevormd gelaat, dat van een ruim twintigjarige.

„Ben je zoo alléén op de wereld?” vroeg Jan, blijde een gesprek te kunnen aanknoopen. „En waarvoor ben jij dan hier?”

„Dat zie je,” — antwoordde de ander, op zijn uniform wijzende. „Voor 't zelfde als jij zou ik denken.”

„Ja, — dat begrijp ik. Maar 'k meende eigenlijk, dat, waarom voor je plezier wordt je toch geen koloniaal, zou 'k zeggen!”

„Neen — voor je plezier zeker niet. Maar als je geen andere keus hebt, — en niemand wil je helpen, wat dan?”

„Sta je d'r zóó voor?” riep Jan uit. „Wel, dan schelen wij niet veel! Ik kon ook nergens terecht”

Hij zweeg. Een blos kwam op zijn aangezicht, toen hij bedacht, dat hij nu misschien de reden zou moeten zeggen, waarom hij nergens terecht kon.

De ander echter scheen niet nieuwsgierig, maar ging, als in gedachten verzonken, en meer tot zichzelf dan tot Jan sprekend, voort: „Dat heb je er van, als je ouwelui je aan je zelf overlaten! Hadden ze me vroeger maar nooit m'n zin gegeven, behalve in dat ééne!”

„Welk ééne?” vroeg Jan, meer om wat te vragen, dan wel uit nieuwsgierigheid.

„Wel, kom mee,” — en hij nam Jan vertrouwelijk onder den arm, — „ik geloof dat jij een fatsoenlijke jongen bent, laten we samen naar de kajuiten gaan;

FIG. 6. E. GALLERDING-NORDEN.

45

hier hebben *wij* toch niks te maken, en dan praten we wat. Willen we kameraad zijn? — Dan kunnen we misschien wat aan elkaar hebben! Zoo op je zelf is 't geen leven!"

Jan was verrast. Hij had niet verwacht dat de jonge man, die eerst wat eenzellig scheen, en goede manieren, zelfs een zekere trotsche houding had, hem zou vragen vriendschap te sluiten. Doch zijn verrassing was een blijde, en hij antwoordde dan ook zonder eenige terughouding: „Graag, als u dat wilt!"

„Mijn naam is Paul Therville, en 'k ben uit Amsterdam!"

„Ik heet gewoon Jan Brinkman!"

„Nu Jan, — 'k zal je maar bij je voornaam noemen, — vertel me eens hoe je hier gekomen bent, en dan zal ik je ook zeggen, hoe ik hier kwam."

Paul Therville had iets in zijne manieren, dat Jan onwillekeurig achting voor zijn nieuwen vriend inboezemde.

„Die reden is nu juist zoo heel mooi niet!" zeide hij aarzelend.

„Van de meesten niet, die koloniaal worden!" zeide Therville met een spottend glimlachje. „Van mij ook niet!" voegde hij er aan toe. „Je kon geen werk krijgen! Wat was je vak?"

„Ik was timmermansknecht," zei Jan.

„En ik goudsmid, maar ik kende het vak nog maar half, want 'k deed het niet met mijn zin. Als ze maar gewild hadden.... Maar toe, vertel jij eerst maar!"

Nog aarzelend, maar toch met meer vertrouwen, begon Jan de treurige geschiedenis van de beleedende schaat, de oorzaak en de ernstige gevolgen ervan.

„En toen 'k daarvoor een maand gezeten had, kon 'k nergens terecht," eindigde Jan. „Iedereen wist het."

„Dat kèn ik," zei Paul Therville. „Ongeveer even-zoo is 't mij gegaan. Mijn ouders hadden wel een

46

duitje om mij, die eenig kind was, te laten leeren. Vader had de moppen in de goudsmederij verdiend en ik moest en zou hetzelfde doen. Maar Paul had daar niet veel zin in, hoor! Ik had van mijn jeugd af altijd gezourd om kunstschilder te worden. Naast ons woonde er een, — een van de knapste Hollandsche schilders.

Die had mij eens zien teekenen, en verzocht vader om mij los te mogen geven; 'k was er dol mee ingenomen. Maar vader wilde zijn lievelingsdenkbeeld, mij eenmaal eigenaar van den goudsmidswinkel te zien, niet laten varen. Daar mocht niets van komen, van dat teekenen! Wat zou ik er aan hebben als ik 't goudvak eenmaal kende? Neen, niets natuurlijk, maar 'k was er volstrekt niet op gesteld om 't goudvak te leeren. 'k Zei het rond, ik weigerde naar mijn patroon terug te gaan, maar niets hielp: vader was onverzettelijk. En misschien zou ik bij moeder op den duur wel mijn zin doorgedreven hebben, — in stilte liet ze mij althans nog teekenlessen geven, — als vader niet plotseling al zijn geld in speculatie verloren, en als gevolg daarvan, door den schrik, een beroerte gekregen had, die binnen twee dagen een einde aan zijn leven maakte. Nu kwamen er moeilijke dagen! Onze familie sprong wel bij, maar voor zoo-lang als 't duurde. Moeder was ziekelijk, er was veel noodig, en dus moest ik hard werken. Maar ik kende niets van 't vak, en dus leden we bijna gebrek. Ook moeder stierf vrij plotseling, en toen keek naar mij niemand meer om.

Familie te hebben is heel prettig als je in goeden doen bent, — anders laten ze je in den steek. En vrienden, — och, hé, vrienden, die kun je ook gemakkelijk vinden als je een nogal gevulde portemonnaie hebt, maar anders is 't ook mis! Geld is de ziel van alles! Geloof maar niet dat er nog wat goeds in de wereld is, dat niet vastgeklonken is aan geld. Er

is geen mensch op de wereld die wat op heeft met 'n ander tenzij uit eigenbelang....'

„En u dan?” merkte Jan vragend op, niet durvende den gemeenzamen toon aannemen, die onder lotgenooten toch niet kwalijk zou te nemen zijn.

„Ik? Jij en ik hebben niets te verliezen, jongen! Wij staan daar eigenlijk buiten, zijn er buiten gezet. Is 't jou schuld dat je een dief geworden bent? Neen jongen, — de omstandigheden maakten je zoo! Zoo ging 't mij ook!”

„Ja, maar,” zei Jan, „als 'k niet telkens bij 't bijlart had willen zijn, dan... dan was er misschien nooit iets van gekomen.... van die geschiedenis met 't horloge!”

„Nou ja, — dat denk je nou wel, maar dat is toch werkelijk anders! Ik kwam tot hetzelfde, en voor mij waren de omstandigheden toch heel anders. Enfin, ik maakte ook schulden, verloor mijn patroon, kwam toen op 'n kantoor, en 'k beging de stomiteit om in de kasboeken te knoeien, — ook al omdat ik geld noodig had. Natuurlijk kwam 't uit en 'k heb drie maanden in de gevangenis doorgebracht. Na dien tijd keek letterlijk niemand naar me om. 'k Heb wezenlijk gebrek geleden, en mijn laatste toevlucht was dit,” — en hij wees op zijn uniform, — „voor schipbreukelingen als wij is geen ander middel over om niet geheel te gronde te gaan. Als 'k nou in Atjeh een kogel in mijn kop krijg, dan verbeeld ik me tenminste voor 't vaderland gestorven te zijn, en misschien is dat ook wel zoo, hoewel niemand om je heengaan een tranen laten zal. Zoo is 't nu eenmaal!”

En met een bitteren lach eindigde hij het relaas van zijn wedervaren, dat werkelijk van niet veel anders dan van overgrote moedeloosheid, bitterheid en onverschilligheid getuigde.

„Misschien wordt 't nog wel weer eens goed!” merkte Jan op, alsof hij behoefte had om de onaan-

zweeg, en slechts flauw klonken nog enkele hoera-roepen. Doch nog lang waren uit den zwarten klomp menschen de witte doeken te onderscheiden, die tot afscheid werden gewuifd. Doch ook dat verdween, de golven van den riviermond werden groter en witte schuimkoppen dansten tegen de kiel.

Daar was de zee, de groote open zee! Nieuw was dit schouwspel voor velen, en de aandacht, lang gespannen gehouden op de stad, vestigde zich nu op de groote vlakke, boven welker grauw-grijze golven de witte zeemeeuwen met vluggen wiekslag onvermoed heen en weder vloegen.

„Dat zie je nu een maand of nog langer, en niets anders, niets dan lucht en water!” zeide Paul Therville.

„Een maand lang?” vroeg Jan verbaasd.

Van den tijd dien hij op zee zou doorbrengen, had hij zich niet de flauwste voorstelling gevormd.

„Ja, — 't zal wel langer zijn! Wist je dat niet?” „Heelemaal niet!” en onwillekeurig wendde Jan zich weer om en vestigde zijn blik op het land.

„Ja, kijk er nog maar eens goed naar!” zeide Paul glimlachend. „Misschien zien we 't voor 't laatst!”

Het afscheid van Holland, waar hij twee, hem zoo innig liefhebbende harten achterliet, werd Jan te machtig. Met tranen in de oogen keerde hij zich af en ging naar beneden. Paul volgde hem.

Jan zocht zijn valiesje op, en ging werktuigelijk, zonder aanleiding, doch alleen om wat te doen te hebben, aan 't uitpakken. Hij vond meer dan één pakje, welks inhoud hem verraste, — sigaren, een pijpje, nog een paar boeken en heel onderin nog een enveloppe. Die openende, aanschouwde hij een portret zijner moeder met Christine, nieuw, klaarblijkelijk pas gemaakt vóór hij vertrok.

Hij liet ze Paul zien.

„Zie eens, — daar heb je m'n moeder en m'n zuster. En hier is ook een portret van m'n vader, — maar

In veilige haven

gename gedachten, die beiden op dit oogenblik bezighielden, door eenig woord van troost te verdrijven.

„Geloof dat maar niet!” zei Jans nieuwe vriend. „Denk maar dat er niemand meer aan je denkt en neem er 't leven maar zoo goed van als je kunt. Als er eenmaal een einde aan komt, dan ben je weg, en in 't land waar geen land meer achter is.”

„Jij hebt geen moeder en zuster meer, en daarom zeg je dat!” meende Jan. „Maar ik wel, en ik weet dat ze heel wat gehuild hebben over mijn heengaan.”

„Nou ja, — vrouwen tranen! Over drie maanden zijn ze je vergeten, en als jij niet schrijft, zal je uit Holland ook zooveel niet meer hooren!.... Maar 'k verveel me hier beneden. Willen we nog eens op 't dek kijken? Me dunkt, aan 't stampen van de machine zou je zeggen dat we op vertrek liggen.”

Het tweetal begaf zich naar boven. Inderdaad werden de laatste voorbereidselen gemaakt. De bemanning was bezig de loopbruggen weg te nemen, — de laatste familieleden van enkele kolonials hadden het schip juist verlaten. Honderden menschen stonden op de kade om het vertrek van het detachement bij te wonen. Boven 't geraas uit, klonken de bevelen van den kapitein en de officieren, en het duurde niet lang, of de eerste trillende beweging in het groote gevaarte werd gevoeld. Hoera's stegen op uit de menigte, en werden door de bemanning en de soldaten beantwoord, doch van den grooten stoomer klonk in menig „hoera!” een trillende toon. Het schip zette zich langzaam in beweging, dikke wolken van rook en stoom vloegen uit de pijpen, en van den wal klonken de tonen van 't „Wien Neerlandsch bloed”, als 't voorgeschreven volkslied. Ons „Wilhelmus” wordt meestal vergeten!

Jan stond met zijn nieuwen vriend aan den achtersteven. Ze zagen hoe menschen en kade langzaam weggleiden, de huizen een steeds onbestomder vorm aannamen, en 't vaarwater zich verbreedde. De muziek

dat is een oud, want hij is al een paar jaar dood, zoals ik je verteld heb.”

„Wel, dat ziet er niet kwaad uit!” zei Paul glimlachend, terwijl hij de vrouwenportretten bekeek. Dat zusje van jou moet een lief meisje zijn! Hoe oud is ze?”

„We zijn tweelingen. Ze is ook negentien!”

„Nu, 'k feliciteer je met zoo'n zuster, 'k mag voor jou lijden, dat je ze nog terugziet!”

„Ik ook!” zei Jan met een zucht. „Maar ik ben al vast heel blij, dat ik de portretten heb!”

„Ik heb niets van dien aard,” zei Paul. „Ja, een heel klein familieportretje, dat zal ik je bij gelegenheid ook eens laten zien. En wat zit er in dat pakje?”

„Dat? — Dat heb ik nog niet eens gezien!” En Jan wikkeld het papier van een vierkant pakje, — het was een Bijbeltje, nieuw, en op het beschutblad stond geschreven:

Aan mijn lieven zoon JAN BRINKMAN!

Mijn zoon, besaar het gebod uws vaders en verlaat de voet uwer moeder niet.... Als gij wandelt, zal dat u geleiden, als gij nederligt, zal het over u de wacht houden, als gij wakker wordt, zal het met u spreken.

Spreeken 6 : 20-22.

Heb God lief boven alles en uw naaste als uzelf!

Jan was een oogenblik verrast en onder den indruk van de woorden die daar stonden. Doch terstond kwam zijn oude onverschilligheid aangaande deze dingen weer boven, hij klapte het boekje dicht en legde het weer in 't koffertje.

„Nu, wat heb je?” vroeg Paul Therville, die niet gezien had wat er in het boekje geschreven stond en

er evenmin acht op had geslagen welk een boekje Jan in de handen had.

„Wil je 't zien?“ vroeg Jan, met een onwillige beweging het Bijbelkje weer te voorschijn halend. Paul Therville schonk blijkbaar meer aandacht aan het geschenk van Jans moeder dan Jan zelve. Een oogenblik bladerde hij er in; hier en daar wat lezende, alsof de inhoud hem boeide.

„Ik heb dáárvan bij mij thuis nooit iets gehoord. Vader en moeder leefden alleen voor de zaak en voor zichzelf, natuurlijk ook om mij een positie te geven. Maar met godsdienst hadden ze niets op.“

„Ik ook niet,“ zei Jan, die meende hier een aanknopingspunt te hebben.

„Da's toch verkeerd van je“, hernam Therville. „Als ik godsdienstige ouders had gehad, zooals jij, dan was het misschien heel anders geloopen. Maar 'k heb het je al gezegd, een mensch is een product van de omstandigheden.“

„Hoe zoo?“ vroeg Jan, die van deze voor hem vreemde uitdrukking weinig begreep.

„'k Zal 't je nog duidelijker uitleggen,“ antwoordde Paul Therville. „Ik had in Amsterdam een kameraad die heel godsdienstig was en zich heel gelukkig daarbij gevoelde. Ik heb er hem wat dikwijls om benijd....“

Hij heeft alles gedaan wat hij kon om mij ook zoo te maken, 'k ben zelfs nog een poosje bij een dominee op catechisatie geweest, maar wat die zei was heel wat anders dan de godsdienst van mijn vriend, veel te prekerig. En zie je, nu had mijn vriend me misschien wel verder kunnen helpen, maar.... hij stierf heel plotseling; op een mistigen avond raakte hij in 't water en verdronk. 'k Stond weer alleen, thuis sprak ik maar niet eens over godsdienst, daarvan wilden ze niet hooren. Ware mijn vriend niet verdronken, dan had hij me misschien op den goeden weg kunnen brengen. Je ziet dus hoe alles maar afhangt

van de omstandigheden waarin je verkeert.“

Een oogenblik zwegen beiden. Op het dek der boot werd druk heen en weer geloopt, een bel luide, en de kolonialen riepen elkaar toe: „oorlam!“ Paul en Jan begaven zich naar boven, Paul om zich een weinig te verzetten, Jan uit nieuwsgierigheid wat die drukte toch wel beteekenen mocht. Hij werd spoedig ingelicht. Het was de tijd voor 't uitdeelen van den „oorlam“ aan de bemanning, en tot zijn verbazing zag Jan hoe aan ieder een glas jenever werd uitgereikt. De scherpe alcoholvlucht prikkelde zijn reukzenuwen, en aarzeland, maar toch begeerig, nam hij het glas aan dat hem toegereikt werd.

„Kost dat geld?“ vroeg hij Therville.

„Wel neen,“ antwoordde deze, „dat krijg je van de Regeering cadeau. In Indië gaat dat ook zoo, heb 'k gehoord.“

„Da's een goed leven,“ zei Jan half lachend. „Ik wist niet dat we 't zoo goed zouden hebben.“ En gretig leegde hij het glas.

Sinds twee dagen had hij geen jenever geproefd, en misschien had hij 't gebruik er van wel kunnen afwennen, als hij 't op zee niet gekregen had. 't Is echter een feit dat hij de volgende dagen steeds weer verlangde naar 't uur, waarop de „oorlam“ werd uitgereikt, en dat hij die telkens met meer smaak naar binnen sloeg.

De dagen van de lange reis gingen in de gewone eentonigheid voorbij. We zullen daarover dus niet uitweiden, evenmin over de ellendige uren, die hij doorbracht toen hem de zeeziekte te pakken had, doch waarbij hem de troost bleef, dat hij niet de eenige was, die daaraan leed, — ook Paul, en het meereandel der kolonialen trouwens, bleef daarvan niet vrij.

Toen hij weer wat in orde was, begon hij een brief aan zijn moeder te schrijven; men had hem gezegd,

dat hij die op zee zou kunnen verzenden. Er kwam echter niets van, want toen een schip passeerde dat de brieven kon meenemen, was Jans spisel nog niet klaar, en het kwam ook niet klaar zoolang de zeereis duurde.

BRIEFWISSELING.

Lieve moeder en zuster!

Daar men mij gezegd heeft, dat je van hier op het schip brieven kunt verzenden ben ik maar aan deze begonnen.

Nu moeder, u zult wel nieuwsgierig zijn hoe of 't mij gaat. Ik kan er op 't oogenblik niet over klagen, maar dit is maar een begin, zeggen ze hier aan boord, de lui die al eens in Indië geweest zijn, — daar zul je 't zonnetje anders voelen branden, is zoo'n geliefkoosde uitdrukking van hen.

Nu moeder en zuster, toen ik weer in den trein zat in Utrecht, toen gingen we naar Rotterdam recht door en we stopten maar één keer. En 'k kan U zeggen, dat ik er toen heel erg spijt van had dat 't zoover gekomen was, maar nou ben ik er alweer wat overheen. Ook heb ik een vriend hier aan boord gekregen, het is nog al een deftige jongen, zooals je hoort. Hij is ook koloniaal en 't is hem al net gegaan als mij. Toen hij ook iets had gehad met de justitie, zooals hij dat noemt, wouën ze 'm nergens meer hebben.

En hij is toch een meneer, of ten minste geweest. En toen hij uw portret zag met Christine, toen vond hij Christine heel knap. Samen hebben we 't koffertje uitgepakt en moeder, ik bedank u wel voor al de geschenken en vooral voor de portretten, die zal ik altijd bij me houden. Op den dag, ja iederen dag, krijgen we hier aan boord een glas jenever, „oorlam“, zooals ze dat noemen. Ze is heel wat beter dan in Holland in de café's. Maar 'k krijg er maar één per dag, dus U behoeft niet bang voor me te wezen, hoor moeder.

.....
Ik heb alles wat hierboven staat al wel drie weken geleden geschreven, op 't schip. Maar 'k was net zoover gekomen, toen een stoomer naar Holland passeerde, die de brieven meenam.

Ik had er nog geen een klaar, dus kon die ook niet meegeven. En nou zit ik hier in de kazerne te schrijven, in Batavia. O, maar wat is dat een heel ander land als Nederland! Neen, daar kunt u geen begrip van krijgen, zoo vreemd als hier alles is. De kazerne is hier ook heel wat anders dan in Nederland, hoor. Lang niet zulke groote gebouwen, en heelmaal niet hoog. De straten zijn hier veel breeder dan in Holland, maar er liggen geen stenen in, dat is toch zoo'n gek gezicht! Het zijn allemaal van die grintwegen. En dan zijn er hier geen stoepen, maar lange de huizen zijn greppels gegraven en de weg loopt een beetje rond, — en over die greppels is zink heengelegd, waarover je loopt als je een huis binnen wilt gaan.

Batavia is een mooie stad, maar 't is toch een heel verschil met Utrecht en andere steden in Holland. Ik bedoel dan Nieuw-Batavia, waarin onze kazerne staat, want de oude stad is vreeslijk leelijk en smerig. Daar zijn maar heel smalle straten, met veel hutten van inlanders, die gebouwd zijn van bamboe of van gaba-gaba. Wat een gek woord, hè? Zoo praten ze

hier allemaal. Gabba-gabba is de binnensteel, de nerf van een blad, dat van de sagopalm komt. Die moeten hier veel groeien. Ze hebben me verteld dat die blaadjes soms wel dertien Meter lang worden, — ik kan het haast niet gelooven. Therville zegt altijd: Je moet niet gelooven wat je niet ziet, — en daarom geloof ik niet veel van die groote blaren.

Paul is in dezelfde kaserna als ik, zoodat we hier kameraden kunnen blijven. Dat vind 'k erg prettig, want hij is een aardige vent. Erg gul ook, al heeft hij niet veel te missen, want ons tractement is klein. We hebben wel niet veel nodig, want je krijgt alles, behalve extra dingen, die kan je in de kantien krijgen. Maar 't meest verkoopen ze daar toch jenever. Maak u maar niet ongerust, meer dan ééns per dag kom ik er niet, tenminste ik neem niet meer dan één glaasje per dag. Onze luitenant zegt, dat een borrel goed is voor een soldaat, vooral in Indië, maar dat men zijn maat moet houden, en daar heeft ie gelijk in. Als we te velde gaan, — en 'k hoor, dat ons regiment gauw naar Atjeh zal moeten — dan krijgen we iederen dag twee maal over een groot glas jenever voor niemendal. Zonder dat moet 't hier niet uit te houden zijn. Paul Therville zegt, dat het Indische medicijn is.

Het is hier een rare boel met die inlanders. Op school leerden we altijd dat hier de zwarten woonden. Ze zijn wel donker, en sommige erg ook, maar toch bruin. En leelijk, — neen moeder, u zou er van schrikken zoo leelijk als ze zijn.

Nu lieve moeder, weet ik geen nieuws meer. Van Therville moet u de groeten hebben, hij kent u wel niet, maar dat hindert niet, zegt hij. Wil u ook de groeten doen aan den meester en dominee? Wees zelf ook hartelijk van mij gegroet, die zich noemt

Uw liefhebbende
JAN.

„Kom, kom, moeder,” zei Christine troostend, „U weet niet hoe goed de Heer het nog met ons vóór heeft, — U hebt ons geleerd op God te vertrouwen, en zou U nu zelf den moed laten zakken?”

De weduwe glimachte door hare tranen heen. „Je hebt gelijk, kind!” zei ze. „Bij God zijn alle dingen mogelijk, indien we Hem bidden.... Het is al wel laat, maar laten we nog maar aan een brief voor Jan beginnen, al hebben we minder te vertellen dan hij!”

Wat na onderling overleg op het papier kwam laten we hier volgen:

Beste jongen!

Van avond ontvingen we je eersten brief, en moeder wil hem nu maar dadelijk gaan beantwoorden. Natuurlijk moet ik nu wel voor haar schrijven, al weet ik niet veel nieuws mee te deelen. We zeien al tot elkaar: de brief van ons zal wel heel wat kleiner zijn dan die van Jan, maar hij ziet ook allemaal vreemde dingen, en wij zitten hier in ons stille dorpje, waar niets bijzonders gebeurt. Het deed moeder, en mij ook, dan veel genoegen je brief te lezen, waarnaar we al zoo lang hadden uitgekeken, want de meester vertelde ons, dat je ook op zee brieven kunt verzenden. Nu ben jij wel niet zoo erg vlug met de pen, maar je hadt ons vast beloofd zoo gauw mogelijk wat van je te laten hooren. We hebben nu uit je brief opgemaakt, dat het je voorloopig nog al bevalt en dat het je goed gaat, — geve de Heer, dat dit niet alleen naar 't lichaam, maar ook naar de ziel zoo zij. Want, beste Jan, het zal je dikwijls heel moeilijk vallen je in alles te schikken, en als je dan niet weet, dat God voor je zorgt, dan komen er heel moeilijke oogenblikken. Dan kunnen je ook je vrienden niet helpen, weet je wel? Toch vindt moeder het nog al prettig dat je gezelschap gevonden hebt,

„En nu staat er geen woord in over het Bijbeltje, Christien!” riep de weduwe Brinkman uit, toen haar dochter de voorlezing van Jans eersten brief geëindigd had.

„Dat is heelemaal Ján!” zei Christine. „Hij praat over alles en nóg wat, over een heele boel onbeduidende dingen, maar wat van 't grootste belang is vergeet hij!”

„Oordeel nu maar niet zoo hard over hem,” zei de weduwe. „Als ik denk hoe'n naar leven hij nu heeft.... Ooh, hij zal nog wel eens tot inkeer komen: ik bid God alle dagen om zegen voor hem,.... wie weet, vindt een goed woord nog eens op een verborgen plekje een goede plaats!”

„Nu, dan zal hij toch eerst wat minder luchtig moeten denken over hetgeen gebeurd is,” meende Christine. „En daarvan blijkt uit zijn brief niets!”

„Wel,” zei moeder Brinkman, „als Jan zichzelf nu niet een beetje weet te troosten, dan is het voor hem heelemaal geen doen. Een vriend is maar een vriend, en hij zal God eer vinden als hij in gezelschap van zichzelf is dan in dat van anderen.”

„Vooral als die vrienden ook al zoo luchthartig over die dingen denken als die Therville schijnt te doen!” hernam Christine.

„'t Zijn jonge, onervaren schepsels,” verontschuldigde de weduwe. „En dan die grootspraak van jongens in dienst, — gunst.... He, ik zou daar in dat land wel eens om een hoekje willen kijken.... De Heer weet of we den jongen wel ooit zullen weerzien!” voegde ze er weemoedig bij. „Vooral als ze hem nu maar Atjeh sturen. Als ik dát geweten had, zou 'k hem niet zoo gemakkelijk hebben laten gaan!”

„U zou hem toch ook niet hier hebben kunnen houden. Jan is geen jongen om aan een lijntje te houden, en dan.... U weet wat er gebeurd is!”

„Was je vader maar in leven gebleven dan ware alles misschien nog in orde gekomen!”

maar je moet goed toezien wie je tot je vrienden kiest, want in Nederland hebben slechte vrienden je ook een heel eind in de ellende geholpen. In moeilijke heden is de Heer de beste helper, want, — zooals je in je Bijbeltje lezen kunt, —

.... de Heer betoont Zijn welbehagen,
aan hen, die need'rig naar Hem vragen.

Wij hebben dat hier ook zoo ondervonden, jongen! Want je kunt wel begrijpen dat de tijden voor ons eerst heel moeilijk waren. Je weet dat de winkel nog maar niet best ging, doordat er net zoo'n winkel op het dorp was, van Janselaar. Wij verkochten haast niets en we beleefden moeilijke dagen. Maar toen kwam 't geld van den dominee uit Harderwijk, dat jij hem voor ons gegeven hebt. Dank je wel, hoor jongen, — dat geld is ons van veel nut geweest. We konden een ander huisje midden in 't dorp nemen, en wat meer goed inslaan, en toen begonnen de klanten ook wat harder te loopen. 't Was eerst sukkelen en erg bekrimpen, dat begrip je wel, hé? Maar nu is 't langzamerhand al beter geworden, ook al door het ongeluk dat den kruidenier Janselaar nu een dag of veertien geleden getroffen heeft. Midden in den nacht werden we opgeschrikt door de brandklok, en jawel, 't was 't huis van den kruidenier! Het werd heelemaal in de asch gelegd, de arme man stond er schreiend en jammerend bij. Hij was niet verzekerd, en krijgt dus geen cent terug voor alles wat hij verloren heeft, en dat is veel, heel veel. Want er werden slechts een paar menbotjes gered, en van den winkel niets. Bovendien was ook 't huis zijn eigendom, en dat moet heelemaal opnieuw opgebouwd worden. Janselaar heeft er geen geld voor. Hij is hier in den eersten nood wel wat geholpen, en heeft zelfs een paar dagen bij ons gegeten, maar opnieuw beginnen kan hij niet. Gelukkig, dat God altijd helpt, zelfs in

den bittersten nood! Janselaar heeft in de stad een betrekking gekregen als pakhuismeester. Hij kan daar wel goed van komen, maar hij heeft toch een heelen slag gehad. Zijn huis — je weet wel het eenige in ons dorp met dat onderwetsche geveltje, is voor afbraak verkocht.

Maar wat er nu 't gevolg van was? Natuurlijk kregen wij Janselaar's klanten, voor zoover ze niet naar de stad gingen, en dan nog 'n paar uitgezonderd, die meenden dat wij uit pure huichelaarij Janselaar bij ons gevraagd hadden, met het oog op zijn klandisie. God weet, dat we daar geen ogenblik aan dachten. Wonder, dat men ons ook niet houdt voor de brandstichters! (Dat is een gedachte van mij, Christien). Moeder was er boos over, toen 'k dat zei. Maar 'k kon 't niet helpen, — als de menschen zulke slechte gedachten hebben, dan kan ik niet altijd vriendelijk over hen denken. En zoo zitten we dan nu nogal wel in de klanten, en hebben niets geen klagen. God heeft alles voor ons wel gemaakt!

Nu, beste Jan, — dat moge voor jou ook zoo wezen. Onze gedachten zijn dagelijks bij je, en elken dag bidden we tot God, dat Hij je sparen moge, en dat niet alleen, maar dat Hij je geven moge Hem te leeren kennen als den eenigen troost in leven en sterven!

Jan, de dominee hier heeft gezegd, dat, als we je schreven, dan moesten we je aanraden om de Militaire Tehuizen te bezoeken. Doe dat als je kunt toch vooral. Dominee zegt, ze zullen je vriendelijk en hartelijk ontvangen, en je kunt er raad en voorlichting vinden in moeilijkheden.

Van den meester moet je ook de groeten hebben, hij is echter bang, dat de brief niet terecht zal komen, omdat je vergeten hebt je stamboeknummer op te geven. Jelui hebt allemaal een nummer daar, zegt hij. Is dat zoo, Jan? Als de brief nu wel terecht komt,

de aankomst te Batavia, het geval was. Therville toonde zich voor Jan altijd een gezellige en joviale kameraad. Voor zoover de dienst het toeliet waren ze meestal samen, 't zij in de kazerne, 't zij in de cantine, waar ze met het gewone spel in de Indische cantines, het kaarten, den tijd sleten.

Jan hield nu eenmaal van spel; we hebben het vroeger gezien toen het biljarten op hem zoo'n noodlottigen invloed oefende, — nu waren het de kaarten die hem naar de cantine dreven.

Daar vond hij spelers, kaarten, jenever, en andere „genoegens“, die hem afdleiding verschaffen. Als hij niet speelde, vermaakte hij zich met de grappen der anderen. Althans „grappen“ noemden zij zeven het, als ze elkaar drinkglazen en kommen naar het hoofd wierpen, waarvan vechtpartijen niet zelden het gevolg waren. Hij vermaakte zich met de anderen, als bij zulk een gelegenheid de mandoer, — de buffetof of kastelein, zouden wij zeggen, — vergeefsche pogingen deed om de vechtenden te scheiden, — en niet heel lang duurde het, of ze deden met, raasden en tiarden en vonden er een bijzonder genoegens in eens een kloppartijtje te houden.

Ge begrijpt, dat Jan onder deze omstandigheden en in deze omgeving niet meer dacht aan het vierkante pakje in zijn koffertje. De portretten lagen goed opgeborgen, en al wist hij wel, dat hij ze nog had, hij vond het belachelijk om ze hier of daar neer te zetten, wat in de kazerne trouwens enkel tot spot aanleiding zou gegeven hebben.

Het ruwe leven had hem ingepakt, en mocht hij zich in den eersten tijd in stille oogenblikken ook al eens bekennen, dat zijn hokje bij den baas in de stad toch nog verkiesselijker geweest was dan zijn verblijf hier, — weldra waren ook die gedachten aan Holland verdwenen, de brief van zijn moeder, die hem eerst nog al verblijd had, bleef onbeantwoord, en er kwam

schrijf 't dan maar gauw, dan zijn wij uit de ongerustheid.

Wat is het nu nog een stuk geworden, hè? Nu, ik heb er ook een paar uur op noodig gehad. Hou je goed, Jan! Vertrouw op God.

Uw liefh. Moeder en Zuster,
Wed. J. BRINKMAN en CHR. BRINKMAN.

De brief ging van Holland naar Java, — natuurlijk, en kwam in Batavia aan. Maar daar kwam hij niet terecht, want de bataljons infanterie, waarbij Jan behoorde, waren vandaar reeds naar Atjeh vertrokken, waar hun diensten gevorderd werden. De reis van het epistel uit het moederland werd dus wat langer. Al ontbrak het stamboeknummer op de enveloppe, de brief kwam toch eindelijk terecht in handen van den geadresseerde. Maar toen was Jan al heel wat veranderd. De bekoring van de nieuwe omgeving, van de Indische natuur, was reeds voor hem verloren gegaan nu hij bijna zes maanden in Indië vertoefde.

Jan Brinkman en Therville waren beiden meêgedreven in dien ellendigen sleurgang van het Indische soldatenleven, die den meesten „koloniale“ zoo noodlottig is. Ze kenden geen toevlucht voor hun hart, wanneer het gevoel, dat ze eigenlijk voor niets meer dachten, hen bekreep, — geen andere toevlucht althans dan den drank, — en die was in overvloed te krijgen, als men den weg maar wist. En dien weg leerden ze wel van kameraden, die langer in Indië waren dan zij.

Beiden waren ingedeeld bij het 17e bataljon, een afdeling die hoofdzakelijk uit Inlanders bestond, doch waarbij ook een honderdtal Europeanen waren geplaatst.

Voor Jan en Paul waren het vreemdelingen, en het is dus eenigszins begrijpelijk dat ze meer aan elkaar hechtten dan vroeger, op de boot en kort na

heelemaal niets meer van, toen hij opnieuw verplaatst werd. Zoo gingen er meer dan vijf jaren voorbij.

DE ZILVEREN RING.

't Is een echt tropisch zonnetje, dat de roode daken van het Militaire Tehuis te Kotta-Radjah, en trouwens de geheele omgeving van het vriendelijke gebouw beschildert.

Stil is het in den omtrek; op 't warmst van den dag worden de werkzaamheden gestaakt, daar de zon zich in al hare kracht doet gevoelen. 't Is het uurtje van rust en stilte, en wie 't eenigszins doen kan, gaat in de schaduw van een kokospalm of onder de galerij van de Indische woning kalmmpjes zitten uitblazen.

Ook in de lange waranda, die langs de groote zaal van het Tehuis loopt, vinden we twee mannen in rustig gesprek bijeen. Den een herkennen wij al spoedig. Al is ook zijn gelaat heel wat verbruid sedert we hem de laatste maal ontmoetten, al heeft zijn knevel aan dikte en donkere kleur gewonnen, al is ook zijn gewone uniform in die van een korporaal veranderd, we zien toch dadelijk dat we Paul Therville voor ons hebben. En die ander is dan zeker...

Raadt maar niet, want tien tegen een dat ge misraadt. Dat zult ge wel bemerken uit den loop van 't gesprek, als we dat even afuisteren.

„Dus je denkt dat na den dood alles afgelopen is?“

„Ja meneer, — ik heb 't nooit anders geloofd. Men

zal mij trouwens het tegendeel moeten bewijzen als ik 't gelooven moet!"

"Hoe zal iemand je dat bewijs leveren?"

"Dat weet ik niet.... en daarom geloof ik 't niet. Wat ik niet kan zien, daar geloof ik niet aan, dat is er niet!"

"Heb je misschien wel eens gehoord van Esser, den Haagschen straatprediker?"

"Neen. Heeft die 't bewijs geleverd?" vroeg Paul spottend.

De ander verloor zijn bedaardheid niet.

"Dat niet!" antwoordde hij. "Maar hij heeft eenmaal iemand, die vroeg wat jij vraagt, een zeer bevredigend antwoord gegeven. De man vroeg tenminste niet meer."

"En wat was dat dan?"

"Wel, er werd aan Esser gevraagd of hij 't bewijs kon leveren voor 't bestaan van 's menschen ziel. En toen Esser antwoordde, dat hij dit bewijs niet zóó geven kon, dat hij een ziel aan den vrager kon toonen, hernam deze: Dan is er ook geen! Wat ik niet zien kan, daaraan behoeft ik niet te gelooven. Ei, — vatte Esser zijn vrager weer bij zijn antwoord, — ik heb uw verstand nooit gezien, en u kunt het me ook niet laten zien, — dus moet ik aannemen, dat gij geen verstand hebt? — De vrager gaf geen antwoord meer, maar ging beschaamd weg."

Een oogenblik zwegen beide mannen. Paul Therville draaide peinzend aan zijn knevel. Eindelijk hernam hij: "Dat was een ander geval! Ik zeg niet dat de mensch geen ziel heeft...."

"Dat heb je toch wel gezegd...."

"Nu ja.... maar dat was meer.... enfin, ik geloof wel dat de mensch een ziel heeft. Maar waarom zou ik aannemen dat die onsterfelijk is?"

"Waarom zou je 't tegendeel aannemen? Wat gebeurt er als je sterft? Dan staakt het hart zijn arbeid."

Dacht niet, dat hij nog eer gaan zou dan ik...."
"Kom, Therville, loop God niet vooruit," zeide de ander, "gij weet niet wat er nog gebeuren kan!"

De huisvader had met Paul Therville, die een der samenkomsten in het Tehuis was gaan bijwonen met het doel daar eens "den boel in 't honderd te gooien", doch onder den indruk van 't gesprokene heel rustig was blijven luisteren, — reeds menig gesprek gehad.

Paul Therville had in de vijf jaren van zijn verblijf in Indië, evenals Jan, er ruw op los geleefd. Goddelijke wetten bestonden voor hen niet meer, en als ze aan de menschelijke nog gehoorzaamden, dan was dit alleen uit vrees voor de straf, die op de overtreding onmiddellijk volgen zou, en trouwens reeds meer dan eens gevolgd was, zoodat hun register allesbehalve blank kon genoemd worden. Een jaar geleden was Paul echter met het voornemen bij Jan Brinkman gekomen om er nu "met dat beestenleven eens uit te scheiden."

"Hoor eens, Jan," had hij gezegd, "ik weet niet hoe 't komt, maar 'k heb zoo 't gevoel, dat we aardig op weg zijn ons heelemaal naar den kelder te helpen. Jij weet zoo goed als ik, dat wij allesbehalve gunstig aangeschreven staan bij de chefs, dat verscheidene lui ons met den nek aankijken. We moesten eens proberen weer fatsoenlijke kerels te worden!"

Jan Brinkman had zijn vriend hartelijk uitgelachen.

"Loop heen, — wat begin je nou?" riep hij uit.

"Dat weet ik niet precies, wat ik begin!" antwoordde Paul. "Maar waarmee we eindigen moeten is me heel helder. Met drinken, weet je. We wouen allebei wat worden in dienst, — we dachten nog wel voor iets goed te zijn, toen we in Batavia pas aankwamen, niet? En wat zijn we nou? Dronkelappen, en de verschoppelingen van 't bataljon!"

"Jongen, jongen, wat hang jij den vrome uit!" spotte Jan.

"Neen, Jan, neen! Ik wil allesbehalve den vrome

In veilige haven

Dan weigert het geheele lichaam verder zijn dienst. Alles wat geschiedt is lichamelijk. Maar je ziel is dit niet! Is het nu aannemelijk dat die ziel tegelijk en even als het lichaam zou gedoemd zijn om te sterven?"

"Ik weet het niet. Misschien.... het is niet onmogelijk dat u gelijk hebt. En als dat zoo was.... nu, dan zou een mensch niet veel rust hebben...."

"Juist niet.... En die onrust moet ons, mij en jou, drijven naar Hem, die gezegd heeft: Komt allen tot Mij, die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u ruste geven!"

"Ik zal er eens over denken.... Ik weet wel, dat 'k niet graag zóó, zoo als ik nou ben, zou sterven.... Ik zou niet graag in plaats van dien armen jongen zijn, in 't hospitaal. Zou hij sterven, denkt u?"

"Brinkman is ernstig gewond," antwoordde de Evangelist, de huisvader uit het Militair Tehuis. "Ik heb al meer slachtoffers gezien van Atjehsche pijlen.... Ze vergiftigen de punten, en die geraakt wordt komt er niet licht van op...."

"Dus zou u denken dat hij er mede heengaat?"

"Ik vrees van ja.... de dokter denkt het ten minste. Hij werd trouwens voor dood opgenomen."

Paul Therville wendde zich zonder spoken om, en veegde met zijn mouw langs de oogen. Toen, zich weer herstellende, vroeg hij: "En wat zou u van hem denken als hij eens stierf?"

"Daarover mogen wij niet oordeelen! Oordeelt niet, opdat gij niet geoordeeld wordt," zegt de Schrift."

"Zoudt u hem nog eens opzoeken?"

"Dat is mijn plan. Van avond, na de samenkomst, zal ik naar het hospitaal gaan."

"Dan ga ik met u mee, als u voor mij verlof kunt krijgen. Want, naar ik hoor, moeten we weer naar Batavia terug voor garnizoensdiensten, — en dus blijf ik graag tot 't laatste bij hem. Hij was een goede, trouwe jongen. We kwamen samen in dienst. 'k

uithangen, ik wil niet vroom zijn ook, maar er zijn ook onder de niet-vromen fatsoenlijke lui en bij hen zou ik me gaarne voegen."

"Ik hou je niet vast!" zei Jan. "Maar wat mij betreft ga je maar alleen! Ik heb geen lust in wat anders, en ik geloof ook niet dat we voor wat anders dan verschoppelingen bestemd zijn!"

Te vergeefs had Therville beproefd zijn kamersaad tot andere godachten te brengen. Hij zelf nam echter het kloek besluit met het oude leven te breken, en voortaan standvastig voor den jenever te bedanken.

Maar.... Paul Therville kende niet den machtigen invloed van den alcohol op zijn dienaren, en bovenal, Paul Therville kende dien Eénen niet, die alleen kracht geeft om moedig en beslist met de zonde te breken. In eigen kracht wilde hij den nieuwen weg bewandelen, en al gelukte dit aanvankelijk wel, zoo zelfs dat zijn supérieuren wellicht om hem aan te moedigen, hem bevorderden — hij ondervond dat het gaan op dien nieuwen weg zonder steun dan eigen wil, struikelen doet.

En Paul, de korporaal, struikelde van tijd tot tijd. Hij hield den jenever tot vriend bij enkele gelegenheden, en al was hij niet meer "een der verschoppelingen van het bataljon", toch kwamen er opnieuw uren, waarin men Paul weer kon zien als vroeger, zich overgevend aan den drank en aan allerlei zingenot. In een van deze uren was het, dat hij op het onzalig denkbeeld kwam een der bijeenkomsten in het Militair Tehuis te verstoren. Doch suf en half ontnuchterd bleef hij zitten, ook toen de anderen weggingen.

"Wil je niet even binnenkomen?" had de huisvader hem toen vriendelijk gevraagd.

En toen was hij overrompeld. Hij had toen een lang gesprek gehad met den huisvader, een gesprek, dat hem al spoedig geheel uit zijn beneveling ontwakende deed, waarin hij onwillig en boos allen goeden raad

TWO. G. D. CALLENDER NUNEN.

67

verwierp en met elk goed woord den spot droef, maar dat niet naliel in de volgende dagen zijn gezegende uitwerking te doen gevoelen.

Dit was een maand ongeveer voor het hierboven medegedeelde gesprek.

Jan Brinkman had zich na Pauls bevordering meer en meer van hem afgekeerd, maar Pauls vriendenhart vergat hem niet, gelijk we zagen. Nu was er voor zijn belangstelling ook een bijzondere reden.

Eenige dagen te voren was een troepje, waarbij Paul en Brinkman behoorden, op verkenning uitgetrokken naar een der Atjehsche kampongs. Plotseling was het troepje overvallen door een zoo geweldige overmacht dat het in allerijl vluchten moest. Doch onder hen, die vooraan hadden gestaan bij den overval, behoorde Jan Brinkman, en toen een afdeling ter hulp opdaagde vond men Jan, naar men meende dood, in een boschje liggen. De op verkenning gezonden troep had zijn vermissing niet zoo spoedig bemerkt, omdat men geloofde dat hij gevlucht was.

Jan was gelukkig echter niet dood, doch tengevolge van de hem toegebrachte zware verwondingen verkeerde hij niettemin in deerniswekkenden toestand. De officier van gezondheid had, toen hij de wonden onderzocht, bedenkelijk het hoofd geschild en het vermoeden uitgesproken, dat de dood wel spoedig volgen zou.

Paul Therville was daarover ongerust en bezorgd. Reeds was het hem duidelijk geworden, dat het er voor hen, die heengingen als Jan Brinkman waarschijnlijk heen zou gaan, aan de andere zijde des grafs slecht uitzag.

Er was echter geen sprake van, dat hij zichzelf of den huisvader deze bekentenis wilde doen — zijn trotsche hart was nog niet gebroken, zijn niets-meer-willen-verwachten van God en menschen had nog niet voor betere gevoelens plaats gemaakt. Maar 'n

68

onbestemd gevoel van onveiligheid omving hem en voor zichzelf en nu vooral voor Jan Brinkman. Want diens toestand — de dokter had het immers gezegd, — was hoogst ernstig.

Arme jongen! Alleen, verlaten van iedereen, te sterven in een vreemd land, ver van het moederland, ver van het ouderlijk huis, — welk een diep treurige gedachte! Dáár, in Holland, wachtte een oude, trouwe moeder, een beminnelijke zuster op tijding van zoon en broeder, en die tijding zou nu een doodsbbericht zijn! In hoe langen tijd had Jan al niet geschreven! Na den eersten brief was er, voor zoover Paul wist, nog één weggegaan, van Atjeh, maar het scheen wel dat die niet terechtgekomen was, er was tenminste geen antwoord gekomen. 't Gebeurt wel eens meer, dat brieven, die per zeepost komen moeten, wegraken! Jan wist dus niet eens of zijn moeder nog leefde, of Christine haar nog ter hulpe was! Hoeveel kan er in vijf jaar tijds niet gebeuren!... Dat waren de gedachten die Paul bestormden. Meer dan om eigen onrust, dacht hij aan Jans toestand.... Wie zou, als hij, Paul, naar Batavia ging, voor 't bericht aan Jans moeder zorgen, wie zou Jans erfenisje, — het vallesje, de portretten en het Bijbeltje, — in ontvangst nemen? 't Gouvernement zeker, en 't zou bij den grooten hoop gaan, als 't adres van de nabestaanden niet of niet gemakkelijk gevonden werd en niemand zou er meer naar omzien....

't Bijbeltje! Als Paul dat nu eens lezen kon, — daar zou wel meer instaan over wat hij met den huisvader besproken had. Maar hij kon hem ook wel een Bijbel vragen! „k Zou je danken!” mompelde Paul halfsluier, — „k wil er geen praat over hebben. Als 'k nu stil dat van Jan krijgen kon! Maar dat zal niet gaan, of hij moest 't me geven! Nu, — waarom niet? Als hij toch dood gaat zal hij 't wel willen missen! — In elk geval kan ik 't probeeren!”

Dien avond bezocht hij met den huisvader Jan in het hospitaal. Onze vriend verkeerde werkelijk in hopeloozen toestand, en de dokter had gezegd, dat hij, tenzij er een wonder gebeurde, zeker geen week meer leven zou. Doodsbleek lag hij, met de oogen gesloten, in de verbanden! Ternauwernood bemerkte hij, dat zijn vriend met den heer Kremers aan zijn bed stond.

Paul stootte hem zachtjes aan den arm.

„Ken je me nog, Jan?”

„Jawel Paul!” klonk heel zwak 't antwoord, terwijl de zieke de oogen even opende.

„Hier is mijnheer Kremers ook, van 't Tehuis, — hij kwam eens naar je kijken.”

Geen antwoord.

Blijkbaar was de zieke niet in een toestand om een geregeld gesprek te kunnen voeren. De dokter ried dan ook af om verder te gaan.

„Kom morgenochtend maar eens terug, ge kunt van mij een bewijs van toegang krijgen,” zeide hij tot Paul, toen hij zag hoe teleurgesteld deze hem aankeek.

„Heel graag, dokter,” antwoordde Paul Therville.

„En voor u is de toegang altijd vrij, zoodat u weet,” zeide de dokter tot den heer Kremers.

„Daar ben ik dankbaar voor, dokter!” antwoordde de heer Kremers. „Maar morgenochtend zal ik er geen gebruik van kunnen maken!”

Voor het oogenblik liet het tweetal den zieke dus alleen. Hij bemerkte blijkbaar hun vertrek niet eens.

's Avonds kwam voor Paul Therville de lang verwachte order: voor garnizoensdiensten terug naar Batavia. Therville en Brinkman behoorden tot hetzelfde bataljon, maar er was natuurlijk geen denken aan, dat de laatste mee kon. Therville bedacht, dat Brinkman wel spoedig een andere reis aanvaarden

zou, waarbij van terugkeeren geen sprake, en het aankomen onzeker en onbestemd zou zijn!

Zou 't? Mijnheer Kremers verzekerde toch stellig 't tegendeel. Aankomen deed men, 't zij dan in den hemel of in de hel, een tusschending was er niet. Zoo had zijn Amsterdamsche vriend er vroeger ook over gesproken! Wat was dat al jaren geleden, — wat was er veel voorgevallen na dien tijd, wat veel bedorven, waaraan niet meer te herstellen viel! Pauls geheele leven, — tot op dit oogenblik! Wiens schuld was 't? Paul dacht bij die consciëntievraag aan zijn ouders, maar hij had niet den moed hen te beschuldigen. En toch had hun opvoeding zijn leven verwoest!

Toen hij dezen avond daarover peinsde, in de stilte van het nachtelijk uur, door niemand bespied, weende Paul Therville.

Straks, na een week, een maand, een jaar misschien, — zou 't hem gaan als Jan Brinkman, dan zou hij ook neerliggen, worstelende met den dood. En dan zou hij verliezen en heengaan!

En weer drong die onverbiddelijke vraag: Wáárheen? zich op aan zijn ziel. En hij bad. Hij bad onbewust, toen hij uitriep: „O, God, help mij!”

Den volgenden ochtend ging hij alleen naar het hospitaal. Hij vond Jan in schijnbaar zeer goeden toestand, opgewekt en naar hij zeide zonder pijn, althans zonder de hevige pijnen der laatste dagen. Hij sprak vrij vroolijk met Therville, die veel stiller was dan de zieke zelf.

„Waar treur jij over?” vroeg Brinkman op eens.

„Och kerel, — weet ik het! 'k Voel me niet zoo als 'k wel wou dat ik was! Niet rustig, zoo onbevredigd, 't is zoo leeg hier, in mijn hart!”

„Hoe kom je aan zulken onzin!”

„Onzin? Zeg jij dat, Jan, terwijl je hier zoo ernstig ziek ligt? Weet jij nu waar je heengaat?”

„Als 'k beter ben naar Batavia, net als jij, denk ik!”

„Maar als je nu eens niet beter werd?”

„Wie zegt dat?”

„Dat zegt niemand, maar 't kón toch!”

„O, alles kan! Nou ja, dood is dood, — dat heb jij zelf me altijd voorgeprekt!”

„Ja, da's waar. Maar 'k denk er nu toch een beetje anders over!”

„Och kom? Dat heeft je die Kremers zeker aan-geleefd?”

„Hij is een man, die 't goed met ons meent, Jan!”

„Een zeur, een zamelaar op zijn best, als 't geen huichelaar is. Houd je met dien onzin niet op!”

„Dat moet je niet van hem zeggen, Jan. Hij houdt van ons, van jou ook. Ernstig heeft hij over je gesproken, en over je toekomst. 'k Hoop dat hij zelf nog eens komt....”

„Laat hem maar wegblijven! Wat heb ik er aan?”

„Ja, dat je onverschillig bent, kan ik je niet verwijten. Ik heb 't je zelf geleerd, maar 'k wou dat ik nou anders was, dat we wat meer in jou Bijbeltje hadden gekeken dan in 't jeneverglas....”

„Als je domine wilt worden, kan je dat Bijbeltje voor mijn part als studieboek krijgen.... Ik.... heb er toch niks aan!”

„'k Had het je willen vragen, Jan, — als een souvenir. Als we elkaar niet meer zien, wat heel waarschijnlijk is, dan hoop ik het aan je moeder terug te brengen.”

„Mij wel, maar ik ben er zoo zeker niet van, dat ik je nog niet weer eens ontmoeten zal. Ik ben taal, hoor. Daarom, voor wat hoort wat! Wat krijg ik er voor van jou?”

„Ik heb niet veel.... Maar wacht.... hier, neem dozen ring dan in ruil. Voor een paar weken, bij dien eersten overval, hebben we nog al wat buit gemaakt. Ik heb de lui hun gang laten gaan, en een

hunner gaf mij dat ding. Je ziet, veel waarde heeft 't niet, 't is gewoon zilver, maar op Inlandsche manier bewerkt, wat nog al merkwaardig is.”

„Och, om de waarde is 't me niet te doen, 't is maar een aardigheid. Dankje, 'k zal hem tot aan m'n dood bij me dragen, hoor! Als je nou den oppasser roepen wilt, dan kan die uit m'n valies het Bijbeltje geven.”

Zoo geschiedde het. De ruil had plaats, en Therville verliet, na van zijn vriend voor goed afscheid te hebben genomen, het hospitaal.

In de galerij ontmoette hij den officier van gezondheid.

Is Jan Brinkman niet heel wat beter vandaag, dokter?” vroeg hij, het militair saluut makende.

„Ik vrees dat het de laatste opflakkering is, korporaal!” antwoordde de dokter welwillend. „De jongen heeft een heele knauw gehad. Met 'n paar dagen zal 't wel gedaan zijn!”

„Dank u dokter!” stamelde Therville. „Arme jongen!”

Voor hij wegging bezocht hij den heer Kremers tot afscheid. Over het Bijbeltje sprak hij niet, alleen verzocht hij hem nog eens naar Jan te gaan zien en voor zijn nalatenschap te willen zorgen als hij stierf. De huisvader beloofde dit, en nam van Therville hartelijk afscheid.

Paul vertrok met zijn regiment naar Batavia, in 't bezit van Brinkman's bijna nieuw, ongebruikt Bijbeltje.

Een half jaar was verlopen. Van Brinkman noch van den heer Kremers had Therville iets vernomen. Voor hem zelf was de tijd gekomen om zich te bedenken of hij al of niet bijteekenen zou. Hij was wel voornemens dit te doen, maar had nog geen besluit genomen, toen hij op zekeren dag op het bureau van zijn kapitein geroepen werd, en uit diens handen een

groot, verzegeld couvert van een advocaat uit Amsterdam ontving, hetwelk tot Therville's groote verbazing het bericht inhield, dat zijn oom George, aldaar kinderloos overleden, hem tot erfgenaam had gemaakt van diens goudsmidszaak, huis en goederen, benevens van een kapitaalje in geld.

Therville stond als van den bliksem getroffen. Dát had hij geen oogenblik verwacht, — want tijdens zijn leven had die oom zich van Paul nooit iets aange trokken. Maar hoe ook, — Pauls besluit was nu genomen, hij teekende niet bij, en ging na afloop van zijn diensttijd in burgerkleding naar Holland terug.

VII.

IN HOLLAND TERUG.

Het stoomschip „Burgemeester den Tex” naderde de Nederlandsche kust. De vuurtorens van IJmuiden waren in 't zicht, en in 't blijde vooruitzicht binnen eenige uren voet aan wal te zetten, hoopten de passagiers op den grooten stoomer bijeen, in blijde verwachting starend naar 't geliefde land, waar „hun wieg eens stond”, — wat althans van 't grootste deel der passagiers kon worden gezegd. Slechts enkelen waren er, die in Indië geboren, Hollands duin en en Hollands vlakke land nog nooit hadden aanschouwd, en die van Holland alleen iets wisten uit de gesprekken in Indië en op de booten, en door 't geen ze over het Moederland hadden gelezen.

Hoe zegende hij nu het oogenblik waarop de heer Kremers hem voor het eerst over den weg tot behoud gesproken had. En hoezeer betreurde hij het, dat hij niet met Jan van hart tot hart over deze dingen had kunnen spreken. Ja, vooral met Jan! Want Paul vergat niet hoeveel hij te danken had aan diens Bijbelkje! Eenerzijds betreurde hij het, dat hij Jan van dien grooten troost had beroofd door hem de rilling met den ring voor te stellen, aan de andere zijde erkende hij daarin Gods genadige leiding, die hem, den verlatene, den eenzame van hart, dit boekje had willen doen kennen, hem had willen bepalen bij het eeuwige en waarachtig Woord des Vredes en van verzoening. Ja, hij had voor deze bestiering God den Heere uit den grond zijns harten gedankt, toen hij, na moeilijke en droeve dagen, dagen van vertwijfeling en wanhoop, eindelijk de rust voor zijn ziel gevonden had, eindelijk de hoop in zijn hart had voelen worden tot zekerheid, dat de Heiland ook voor hem was gestorven!

Vreemd en wonderlijk nog was hem die nieuwe toestand, en hij voelde grootelijks behoefte aan de zeken, die meer wisten dan hij van het nieuwe leven, dat in hem was geopenbaard. Maar hoe zou hij die aan boord vinden? Daarom verlangde ook hij naar Holland, naar de weinige bekenden, die hij nog had, en naar de onbekenden, die hij zoeken wilde. . . . Jans moeder en zuster. Want hij begreep, dat zij, die haar zoon zulk een heerlijk geschenk bij het droevig afscheid medegegeven had, ook zelve den Troost des eeuwigen levens moest deelachtig zijn!

En denkende aan haar, bepaalden zijn gedachten zich bij de taak die hij op zich genomen had. Hij zou Jans moeder tijding van haar zoon brengen! Maar welke tijding! Dat Jan doodziek, bijna stervende, neerlag toen hij hem, nu eenige maanden geleden, verliet? En wat kon hij anders zeggen? Hij had, hoewel hij vóór zijn vertrek nog inlichtingen gevraagd

Hunne verwachting was niet minder hoog gespannen dan die der terugkeerende Hollanders. En toch, 't was waarschijnlijk, dat hun slechts teleurstelling wachtte. Komende uit een land, waar de natuur één heerlijkheid is, waar, uitgezonderd in den natten moeson (regentijd) zonneschijn en plantengroei bijna een aardsch Paradijs scheppen, waar men geen steden met kazernehuizen kent als hier, moet de kennismaking met Holland wel tegenvallen.

Maar hoe 't zij, — verlangend uitzien naar het einde der reis, naar de landingsplaats, doen allen. Want voor de meesten hunner beteekent „voet aan wal zetten”: wederzien van geliefden en vrienden.

Helaas niet voor allen. Met den rug tegen de ver schansing en de handen in de zakken zat Paul Therville te kijken naar de bewegelijke, druk-pratende medereizigers. Hij was in een vreemde, verwarde stemming. Allerlei gedachten bestormden hem, toen hij onwillekeurig een vergelijking maakte tusschen zijn vertrek uit Nederland en zijn terugkomst op dit oogenblik.

Toen in de uniform van den koloniale soldaat, met geen ander vooruitzicht dan een lang soldaten-leven, of een spoedigen, misschien roemrijken, misschien gansch roemlozen dood, en een verleden dat tegen hem getuigde. Nu in burgerkleding als andere passagiers, eigenaar van een zaak, die een sinds jaren goed bekende naam had en die slechts wachtte op den rechtmatigen eigenaar, bezitter dus van een kapitaalje, en een verleden. . . . dat, ja, niet schooner geworden was in Indischen dienst, maar dat nu met al zijn zonden en vlekken, met al zijn schande en smaadt, uitgewischt en schoongewasschen was in het bloed van Jezus Christus, dat van alle zonden reinigt. Want in de eenzaamheid van zijn kajuit, lezende en zoekende in Gods Woord, had Paul Therville vergeving zijner zonden gevonden door het bloed des Kruisels!

had, die niet meer bekomen! Mocht hij de moeder vleien met de hoop, dat haar zoon nog in leven was, waar hij zelf er van overtuigd was, dat Jan reeds lang het tijdelijke met het eeuwige verwisseld had?

Het was voor Paul Therville een moeilijk geval. Maar dan bedacht hij weer, dat de moeder, indien Jan gestorven was, daarvan wel bericht zou hebben ontvangen, en in elk geval zou 't voor hem het beste zijn haar te bezoeken om te hooren of zij er meer van wist dan hij.

Hoe 't zij. . . . hij wist nu, op dit oogenblik, dat niemand hem verwelkomen zou. Zijn oude bekenden uit Amsterdam? Van geen hunner had hij ooit weer gehoord, na zijn vertrek naar Indië. Wisten zij dat hij terug kwam, wisten zij waarom en hoe? Immers neen! Hij behoefde op geen welkom bij het betreden van den vaderlandschen bodem te hopen.

Daarom hield hij zich achteraf. Maar eindelijk, toen de groote menigte wachtenden reeds te onderscheiden was, werd de verzoeking om ook te kijken, hem te sterk. Hij stond op, ging naar zijn kajuit om zijn kleine koffertje, waarin zich zijn weinige bezittingen, o. a. het Bijbelkje, bevonden, te halen, en voegde zich toen bij de andere passagiers. De stoomer naderde de aanlegplaats. Steeds langzamer ging de machine om de vaart te verminderen. Eindelijk lag het gevaarte voor den steiger. Een hoera ging op uit de menigte, gewul en geroep van passagiers en van wachtenden, blijde uitroepen van herkenning.

De passagiers gingen, na den kapitein en de bemanning gegroet en enkele bevelen voor de bezorging van hun goet aan de sjouwers gegeven te hebben, over de loopbrug aan wal. Paul pakte zijn koffertje op en verliet eveneens het schip, waar hij den grootsten schat gevonden had.

Met de eerstvolgende gelegenheid begaf hij zich naar Amsterdam! Hoe vreemd kwam hem de stad voor,

met zijn aanbouw en zijn verbouwde huizen. Toch wist hij den weg nog wel, want de hoofdstad was Pauls geboorteplaats, en hij had er ongeveer twintig jaren van zijn leven doorgebracht. Na voor logies gezorgd te hebben bezocht hij allereerst den notaris op de Keizersgracht, die hem geschreven had over de erfenis van oom George.

Gelukkig vond hij dezen op zijn kantoor, en in een zeer welwillende stemming, zoodat hij Paul al heel spoedig op streek hielp. Een zijner bedienden verzamelde Paul naar het gesloten huis van zijnen oom, om een en ander in oogenschouw te nemen. De zaak van wijlen den heer George Therville was gevestigd in een der oude straten, hoewel niet in een hoofdstraat, en was na den dood van den eigenaar sinds eenige maanden gesloten geweest. In het oude, maar vriendelijke huis, hing een onaangename lucht, 't gevolg van in lang niet geopende ramen en deuren. De bediende vertelde Therville, dat een en ander vooreerst in denzelfden toestand moest blijven, totdat enkele formaliteiten vervuld waren, waarna de overdracht aan den rechtmatigen eigenaar zou kunnen plaats hebben.

„Hoelang kan dat nog duren, mijnheer?” vroeg Paul.

„Op z'n minst nog een dag of veertien, mijnheer Therville”, zeide de bediende beleefd.

Paul had er al lang over nagedacht, wat hij eigenlijk zou moeten doen als hij eenmaal stond voor het feit zijne erfenis te moeten aanvaarden, doch tot een vast besluit was hij nog niet gekomen. Toch had hij wel een plannetje gemaakt, dat naar hij hoopte, slagen zou. Hij had, zooals we weten, in het goudsmidsvak zich slechts half bekwaamd, en in Indië had hij veel van het geleerde vergeten. Hij begreep dus, dat hij niet zelf de leiding der zaak, die hij wenschte voort te zetten, hebben kon, en vroeg daarom: „Wet u ook, met welk personeel mijn oom werkte?”

„Eén chef, zoo'n soort meesterknecht, en twee andere knechts. Mijnheer zelf was meest in den winkel.”

„En waar zijn die menschen nu?”

„Ze hebben, meen ik, werk gevonden bij een juwelier op den Nieuwendijk. Van Zalingen, de chef-meesterknecht, is er niet beter op geworden, hij moest het handwerk als knecht voortzetten.”

„Hoe oud is hij?”

„Een man van een goede dertig jaar, denk ik.”

„U zoudt me een genoegen doen met mij 't adres van dien juwelier even te geven.”

De bediende voldeed aan dit verzoek, en nadat ze het gesloten huis verlaten hadden, begaf Paul zich naar den Nieuwendijk. Hij vond daar gelegenheid met van Zalingen kennis te maken, inderdaad een geschikte, flinke man, die hem goed te woord stond, en niet weinig ophoorde, toen hij vernam, dat hij met den neef en erfigenaam van zijn vroegeren patroon sprak.

„Ik kwam u vragen,” zeide Therville, „of gij geneegen zoudt zijn uw oude betrekking weer op te vatten als ik de zaak in handen heb. Hebt ge er zin in, dan bespreken we later, van avond of morgen, zooals ge wilt, de voorwaarden.”

Het is te begrijpen, dat van Zalingen geen oogenblik aarzelde, ook al kende hij zijn nieuwen patroon nog niet. Hij was een rechtschapen man en bemerkte spoedig, dat hij met een eerlijk, maar onkundig vakman te doen had. Over de voorwaarden werden ze het dien avond nog eens, en in dit opzicht goed geslaagd, blijkmoedig gestemd, begaf Paul zich in zijn logement ter ruste, na God te hebben gedankt voor de hulp en de goedheid, hem ook dezen dag weer bezeugen.

VIII.

DROEVIJGE EN BLIJDE DAGEN.

Het was heerlijk weder, toen Paul Therville den volgenden dag naar het Centraal station wandelde om den trein naar Utrecht te nemen. Amsterdam baadde zich in vroolijk zonlicht en leverde een onbeschrijflijk schoonen aanblik, met zijn talloze torenspitsen, die zilver-schitterend boven de hooge huizen-rijen uitstaken. De menschen liepen met blijde gezichten naar hun werk, de vogels tjipten op de daken en witte meeuwen schoten over het IJ-vlak. De drukte op de kaden en aan het groote water achter het Station lokte uit om er naar te kijken.

Maar Paul had op dit oogenblik weinig oog voor de bekoorlijkheid van de groote stad in het zonlicht. Zij was nu zijn woonplaats weer, nog lang kon hij van haar schoon genieten. Voor 't oogenblik waren zijne gedachten meer dan ooit vervuld van 't doel zijner reis. Hij wenschte hoe eer hoe liever kennis te maken met Jan's moeder, in wie hij een vriendin en een goede raadgeefster op den pas door hem ingeslagen weg hoopte te vinden. Vandaar dat hij zulk een haast maakte om haar te bezoeken. Even goed had hij dat een dag of acht of nog langer kunnen uitstellen, maar zijn hart liet hem geen rust. Het Bijbelje, dat hij door den ruil van den geroofden ring had verkregen, kwam hem, zoo meende hij thans, eigenlijk niet toe, 't was het eigendom der moeder, die dezen gids haren zoon had meegegeven, en aan haar wilde hij haar eigendom teruggeven. Paul bezat de middelen om

zichzelf een exemplaar aan te schaffen van het heerlijke Boek, waarin de Woorden des Levens waren.

Het Bijbelje droeg hij in een taschje, dat nog enkele reisbenoodigdheden bevatte, en klein als het was, nam het maar weinig plaats in. Paul was half blijde, half droevig gestemd, en dit laatste vooral als hij dacht aan den armen jongen, dien hij stervende op Sumatra had achtergelaten, en aan de moeder, wie hij de droevige tijding brangen of bevestigden moest. Doch het gezicht op het heerlijke landschap dat, in den trein gezeten, aan zijne oogen voorbijgleed, vaagde die droevige gedachten weer weg.

„Hoe schoon is toch de aarde!” dacht hij. „En hoe groot moet toch wel haar Schepper zijn, de Schepper niet alleen van die aarde, maar van de gansche wereld, van zon, maan, sterren. En welk een vreese-lijke gedachte, dat door de zonde die geheele aarde ligt onder den vloek Gods! Maar Gode zij dank, er was, — hij had het ervaren, — ontcoming aan dien vloek. „Het bloed van Jezus Christus, Gods Zoon”, herhaalde hij in stilte, „reinigt van alle zonden.” En zijn oogen glansden, toen hij weer gevoelde die blijde verzekerdheid, dat ook zijn hart vernieuwd en een tempel des Heiligen Geestes geworden was.

Ongestoord kon hij zich aan deze gelukkig makende gedachten overgeven, want hij was de enige reiziger in dezen coupé, en hoewel hij in Nieuwersluis gezelschap kreeg, was dit toch niet zoo luidruchtig als men het nog al eens in spoorwagens aantreft, en dat dikwijls al het genot van een reisje vergallen kan.

Te Utrecht aangekomen informeerde hij, geheel onbekend met de streek, naar den kortsten weg naar D. Men hielp hem spoedig terecht, en een half uur later zat hij in de tram, die hem naar Z. bracht, vanwaar uit hij te voet of per rijtuig D. gemakkelijk bereiken kon.

Hij besloot den verderen weg te voet af te leggen.

Het was prachtig weer, dat tot een wandeling uitlokte. En Paul was zoowel een liefhebber van wandelen als van de natuur. Met schaamte bekende hij zichzelf thans, dat hij in ons schoone Indië aan de heerlijkheid der Oostersche natuur maar weinig aandacht geschonken, ja, die dikwijls zelfs met anderen door ruwe dronkemanstoonen ontwijd had.

Doch, Gode zij dank, dit alles was voorbij. Hij was een nieuw leven ingetreden, geestelijk zoowel als maatschappelijk. Hij mocht weder verkeeren onder de menschen, zonder dat zijn verleden en zijn positie hem afstootten. — en, wat méér beteekende, hij wist, dat hij niet alleen bij de menschen, maar ook bij God een goependen weg vinden zou, en bij Hem kon klagen allen nood van lichaam en ziel.

Onder dergelijke opwekkende en vertroostende gedachten vervolgde hij zijnen weg. Het was nog een aardige wandeling, doch Paul was in den Indischen dienst aan vermoeiende marschen gewend. Doch eindelijk, na een goede anderhalf uur, zag hij de spits van een kerktoeren boven het geboomte uitsteken.

„Van welk dorp is die toren?” vroeg Paul aan een tuinman, die, op zijn schop geleund, in een der tuinen van de vele aan den weg gebouwde villa's naar den voorbijganger keek.

„Van D., om u te dienen!” zei de man beleefd, terwijl hij aan zijn pet tikte. „Nog een stiefketierke!”

„Dank je wel!” zeide Paul, den man een sigaar aanbiedend.

„Verplicht, meneer!” hernam de tuinman en ging weer aan zijn werk, terwijl Paul doorstapte.

„Het „stiefketierke” werd nog een klein halfuurtje, maar toen ook bevond Paul zich midden in het liefgelegen plaatsje. De vrij lange dorpsstraat maakte een prettigen indruk, afgebroken als de rij winkels hier en daar werd door een kleine, met een tuintje

In veilige haven

6

omgeven villa, en het nette Raadhuis met postkantoor in het midden.

Hier moest dus de weduwe Brinkman wonen. Hij zou dezen of genen maar eens naar haar vragen. Wacht eens, — zij had een kruidenierswinkel, zooals ze voor eenige jaren aan Jan geschreven had. Hoe wel, in een paar jaar tijds kan er veel veranderen. „Toch kon ik eerst wel eens zoeken zonder naar hen te vragen, dat geeft in een dorp zoo licht opspraak,” dacht Paul, en begon de omgeving eens wat nauwkeuriger op te nemen. Hij had nog geen vijftig passen gedaan toen zijn aandacht viel op een sierlijk ijzeren uithangbord:

DE GOEDE HOOP.

Wed. J. BRINKMAN.

Paul was dus terecht.

Hij keek het nette, blijkbaar voor een paar jaren pas gebouwde huisje eens aan. De kruidenierszaak „De Goede Hoop” was ontegenzeggelijk een der netste winkels van 't dorp. Wel had zij geen spiegels, zooals de naastaangelegen manufactuur-affaire, maar toch, in de heldere door geen spatten bemoste vierkante ruiten, had men zich met een beetje goeden wil wel kunnen spiegelen, evenals in de flesschen en trommels, die in de uitstalling stonden achter de twee ramen aan de eene zijde van de deur; aan den anderen kant was één raam, waarvoor helderwitte gordijnen in strakke plooijs neerhingen, en evenzoo zag het kleine venster in den schuin oplopenden gevel er uit. „Wat een aardig huisje!” dacht Paul. „Doch met er vóór te blijven staan kom ik niet verder. Ik zal maar eens binnen gaan.”

Hij opende de winkel deur en trad binnen. Op het geluid van de schel kwam uit de zijkamer, klaarlijk die, welke met het eene raam op de straat uitzag, een jong meisje in stemmig zwarte kleeding te voorschijn, dat eenigszins onthutst den bezoeker aankeek; het was duidelijk dat ze aan dergelijke winkelklanten niet gewoon was.

Paul herkende onmiddellijk Jans zuster Christine, want hij herinnerde zich haar portret nog zoo duidelijk, alsof hij het gisteren gezien had. Wat was zij weinig veranderd! Nog datzelfde vriendelijke, welbesneden gelaat met die sprekende oogen. Doch Paul had niet veel gelegenheid om dergelijke bespiegelingen voort te zetten, want hij moest antwoord geven op haar vraag: „Wat blijft u, meneer?”

„Ik.... ik.... U is zeker juffrouw Brinkman, juffrouw?” stamelde hij.

„Ja, mijnheer!” antwoordde het meisje verwonderd over de eenigszins vreemde vraag van haar nieuwen klant.

„Is uw moeder, de weduwe Brinkman, ook te spreken?”

„Kan ik u niet helpen, meneer? Moeder is vandaag juist naar Utrecht.”

„Dat spijt me geducht,” hernam Paul. „Nu, dan zal ik toch moeten zeggen wie ik ben. Mijn naam is Paul Therville!”

„Paul Therville!” riep Christine uit. „Paul Therville, de vriend van Jan?”

„Ja, die ben ik! Hij heeft vroeger eens over mij geschreven!”

„Ja ééns. En zegt u eens, — leeft hij nog? Hebt u, — ben u er bij geweest toen.... och, meneer, wij hebben een doodbericht van hem, maar moeder wil het maar niet gelooven! Daarom vroeg ik zoo vreemd!” — — Het meisje barstte in snikken uit.

Paul kon in 't eerst geen woorden vinden om haar

te troosten, doch eindelijk stamelde hij: „Nu juffrouw.... toen ik hem 't laatst gezien heb.... toen leefde hij nog!”

Dat was zeker geen afdoende troostgrond, maar het had toch tengevolge dat Christine wat bedaarde, en hem toen uitnodigde binnen te komen.

„Dat zal ik graag doen! Dan kan ik u rustig en ongestoord, voordat uw moeder thuis komt, zeggen wat ik van Jan weet, en u kunt mij zeggen wat u weet!”

„Och meneer,” zeide Christine, toen Paul tegenover haar in de kleine, gezellige huiskamer zat, „wij hebben zuik een dreevigen tijd doorleefd. Ik ben er zeker van dat we Jan nooit meer zullen zien, maar moeder wil er niet van hooren. Ze zegt, dat we dan wel zekerheid zouden gekregen hebben....”

„Wat hebt u dan eigenlijk gehoord?” vroeg Paul, die 't raadzamer vond zelf eerst te onderzoeken welke tijding hier aangekomen was, dan dadelijk voor den dag te komen met wat hij wist, wat trouwens al heel weinig was.

Christine zocht in een lade van de mahoniehouten kast, die als een spiegel glom, en haalde een oude courant, een *Handelsblad* van ongeveer acht maanden geleden te voorschijn.

„Ziet u eens! Dat is hetgeen we gehoord hebben.” En zij wees het volgende bericht aan:

ATJEH.

Bij een verkenning in de VII Moekims werd de troep onder bevel van den luitenant * * * door een groote meerderheid Atjehers uit een banting in de nabijheid overvallen. Een verwond gevecht volgde, waarin van den vijand onderscheidene dooden vielen. Aan onze zijde sneuvelde een Inlandsch fuselier, stamboeknummer 35681, en een Europeaan, stamboeknummer 29156, (hij

werd voor dood in het hospitaal opgenomen), drie minderen werden lichter gewond.

Dat is Jans stamboeknummer. Hij zelf heeft het ons nooit geschreven, maar voor een paar jaar heeft de meester op verzoek van moeder eens naar den Minister geschreven, en toen kregen we na een paar maanden het antwoord dat aan het Ministerie van Koloniën omtrent den fuselier Jan Brinkman, stamboeknummer 29156, niets naders bekend was, dan dat hij was ingedeeld bij een der ik weet niet meer welk bataljon, te Padang!"

"Ja, daar waren we samen!" viel Paul het jonge meisje in de rede.

"En toen kwam op eens dat vreeselijke nieuws in de krant! O, 't was een slag voor moeder, dat kunt u begrijpen, hoewel de dominee ons heel voorzichtig voorbereidde. Maar er was weinig te twijfelen, dunkt mij"

"Nu, juffrouw zoo heel zeker staat er in dat bericht toch niet, dat Jan dood is hij werd voor dood opgenomen staat er. En dat is de waarheid, want zooals ik u zei leefde hij nog, toen ik van Kotta-Radjah naar Batavia terugkeeren moest. Echter, ik mag u niet de minste hoop geven: Ik geloof dat Jan toen stervende was en dat was ook de meening van den dokter. Hij was inderdaad doodelijk gekwetst, hoewel hij dit zichzelf niet bewust was — hij meende dat 't zoo erg niet was"

"En toen hebt u toen niets meer van Jan gehoord?" vroeg Christine in spanning.

"Neen, ik schreef nog één, van uit Batavia aan den huisvader van het Militaire Tehuis te Kotta-Radjah, die zich zeer voor hem — voor alle militairen trouwens — interesseerde, maar ik heb van dezen geen antwoord gehad. Zoo gaarne had ik iets ik had zoo graag u iets goeds willen zeggen omtrent zijn toestand, —

misschien kunnen zeggen, dat het Bijbelkje nu van mij is, maar 'k wil het niet houden, het komt veel eer uw moeder toe." En nu vertelde Paul, dat hij 't Bijbelkje geruimd had en wat hem daartoe had bewogen.

"Maar dan moogt u 't ook houden!" meende Christine.

"Neen, al mocht ik 't ook, ik zou uw moeder niet van zulk een herinnering willen berooven. Het moge haar tot blijdschap strekken, dat het althans één ziel ten zegen geweest is. Mag ik 't weergeven?"

"Maar mijnheer, waarom zoudt u nu vertrekken? U kunt toch evengoed hier blijven en op haar wachten?"

"Ik moet weer naar Amsterdam terug, juffrouw Christine." En hij vertelde haar op welk een bijzondere wijze God hem gezegend had.

"In elk geval is u toch niet zoo gehaast, — sinds een paar maanden hebben we een kamertje gereed staan voor Jan indien hij terug mocht komen. Maar nu er iemand komt, die zijn beste vriend was in het verre land, waarom zou die het niet voor een enkelen keer betrekken?" Zij glimlachte terwijl niettemin de tranen haar in de oogen stonden.

Paul ging op het vriendelijk aanbod niet dadelijk in. Hij praatte over zijn nieuwe omgeving in Amsterdam, over het leven in Indië, over alles en nog wat, maar zorgvuldig vermeid hij toespelingen op Jans wedervaren.

"U hebt het goed getroffen," zei Christine, toen hij verteld had dat hij nu weer in het goudvak wilde gaan.

"Zeker beter dan ik verdiende of ooit had durven hopen," antwoordde hij. "En toch is het me zoo vreemd, zoo erg vreemd, — net alsof het niet zoo moest wezen, eigenlijk of ik verdwaald ben in die omgeving. 's Avonds, als ik in de hôtél-kamer zit, en ik denk er dan aan dat ik over een korte poos zoo in mijn eigen huis zitten zal, alleen en ongezellig, dan dan wensch

niet wat zijn lichaam betreft, maar zijn ziel, maar ik vrees Wie weet? Ik had zooveel hoop op den heer Kremers, van het Militaire Tehuis, die zulk een gezegend werk daar doet. Door Gods genade heeft hij mij op mijn zondigen weg tegengehouden, en ben ik nu die ik ben. Jans Bijbelkje, juffrouw Christine, — dat ik bij me heb, om het uw moeder terug te geven als haar eigendom, is daarna mijn gids op den weg ten leven geweest. Heerlijke uren heb ik aan boord doorgebracht, als ik daarin lezen kon, en het mij duidelijk werd hoe groote genade God aan zondaren bewijzen wilde, aan zondaren zooals ik"

Christine had zwijgend, met een droevigen trek op haar schoon gelaat, toegeluisterd.

"Dat is nog het ergste van alles, mijnheer Therville," zeide ze weemoedig, "te denken dat Jan heengegaan is zonder de hope des eeuwigen levens. O, wat zal dat moeder een bittere smart zijn!"

"Laat ons God niet vooruitloopen, juffrouw Christine! Als Jan gestorven is, dan weten we immers nog niet of God niet ter eijder ure zijne oogen geopend heeft. Hij is immers de Vrijmachtige, die zelfs bij het naderen van den dood volkomen uitkomst geven kan!"

"Waar de zonde meerder geworden is, daar is de genade overvloediger!" sprak Christine, zacht, als voor zichzelf.

"Laat dat ook de troost voor uwe moeder zijn!" hernam Paul, die haar woorden opgevangen had.

"Wanneer kan zij terug zijn?" vroeg hij verder.

"Dat kan wel tegen den avond worden, mijnheer Therville. Moeder is bestellingen doen, en dan blijft ze meestal wat lang weg!"

"Ik had gaarne met haar kennis gemaakt, maar ik zal dat nu niet kunnen doen. Mag ik u dan Jans Bijbelkje afgeven?"

"Heeft hij u dat verzocht?" vroeg Christine.

"Neen. Ik verzuimde 't u te vertellen. Ik zou

ik wel eens, dat ik weet eigenlijk niet wat. Maar bevredigd ben ik niet!"

"We zullen het hier op aarde wel nooit krijgen precies zooals we 't hebben moeten naar ónze zin, — en dat is maar goed ook, want we hebben hier „geen blijvende plaats", zooals de Apostel Paulus zegt."

Ze had onderwijl gezorgd dat hij kon blijven eten, en hij had beloofd te zullen blijven tot haar moeder thuiskwam.

Gelukkig duurde dat niet zoo heel lang, en toen ze kwam vond ze den maaltijd klaar. Maar die bleef bijna onaangeroerd staan. Want, gelijk begrijpelijk is, was zij buitengewoon verrast, toen zij in haar anders zoo stille woning een gast vond, en nog meer, toen die aan haar bekend gemaakt werd als Paul Therville, de vriend van Jan. Zij overstelpte hem met vragen, waarop Therville echter niet meer kon mededeelen dan wat hij aan Christine reeds verteld had, doch dat wekte bij de weduwe nieuwe hoop.

"O, neen," riep ze uit, "ik kan nu nog minder dan ooit gelooven, dat ik mijn jongen voor goed verloren zou hebben. Want zie eens als hij nu toch werkelijk weggenomen was, zou u er dan niets van gehoord hebben, heelemaal niets? En kan dat nummer geen vergissing zijn, mijnheer Therville? En zouden ze in Den Haag dan zoo slordig zijn, dat ze ons geen bericht zouden sturen als hij dood was? O, neen, ik geloof er niets van, niets!"

"'t Is natuurlijk wel mogelijk, dat u gelijk hebt, juffrouw!" zeide Therville. "Maar ik geloof toch dat we ons daarop niet al te veel moeten verlaten! Hoe 't ook zij, 't is Gods weg, waarin we zijn, en wat God doet, dat is welgedaan!"

"Goddank, ja. Gelukkig dat wij menschen ons eigen lot niet in handen hebben!" antwoordde de weduwe. "Hoe zouden we 't zonder Hem gesteld hebben, nu al meer dan zes jaren lang, na vaders dood! — Maar

nu zal ik in elk geval nog eens informeren. De meester wil dat wel voor ons doen, denk ik! O, ik ben blij, dat u gekomen is. We zijn dus niet heelemaal vergeten!"

"Mijnheer kwam" — Paul had over het Bijbelkje nog niet gesproken — "om u iets dat aan Jan behoort heeft, terug te geven." — merkte Christine nu op.

"Ja, juffrouw, maar bovendien wilde ik toch gaarne met u kennismaken. 't Is Jans Bijbelkje, dat u hem medegegeven hebt. Ik ruilde met Jan voor een zilver ringetje, toen toen ik meende, — en de dokter ook zei, dat Jan sterven ging. Ik had toen behoefte aan meerdere kennis, aan meer licht, en dat meende ik in dat Bijbelkje te zullen vinden. En och, — er wordt, als men als soldaat sterft, met wat men nalaat, zoo raar omgesprongen, dat ik meende geen kwaad te doen met het hem te vragen. Ik kon niet anders denken, dan dat Jan heen zou gaan. Waarlijk, ik heb er licht en vertroosting in gevonden, maar ik zie nu in, dat ik verkeerd deed met alleen aan mij zelf te denken en niet aan hem, voor wien, wellicht, het Bijbelkje toch ook nog een woord van troost worden kon Hier is het, u ziet dat het, helaas! — niet al te veel is gebruikt!"

Op het zien van het haar zoo welbekende boekje barstte de moeder, die in de eerste oogenblikken van spanning en opwinding nieuwe hoop gekoesterd had, in tranen uit. "M'n arme jongen!" snikte ze. "Als het toch eens wár was, dat hij was heengegaan, en dan zonder God!"

"Lieve moeder," zei Christine, haar hand op heur moeders schouder leggende, "ik geloof dat het God verzoeken zou zijn, nu nog te blijven gelooven dat Jan in leven is. Dat zou u later opnieuw bittere teleurstelling geven. Maar kan God, die toch zoo dikwerf dan het meest nabij is, als de dood nadert, kan God Jan nog niet op het laatste oogenblik de oogen hebben geopend?"

In Amsterdam huurde hij, het advies van zijn nieuwe kennissen opvolgende, een eenvoudige kamer, en liet, voorloopig, zijn meesterknecht Van Zalingen, met diens kleine gezin, het winkelhuis bewonen, omdat het te veel waarde bevatte, om het 's nachts zonder bewaking te laten. 's Zaterdagmiddags liet hij de heele zaak aan Van Zalingen over, wat dezen best toevertrouwd was, en begaf hij zich naar D. Zijn verblijf aldaar gaf hem rust en verademing van de vermoeienissen der week. Want zijn nieuwe bezigheden boden hem druk en lastig werk, zooveel te moeilijker, waar hij er zich grootendeels weer geheel nieuw inwerken moest. De Zaterdagmiddag was hem dan ook steeds een aangenaam vooruitzicht.

Nu ging hij reeds voor de zesde maal naar D. om er den Zondag door te brengen, en meer dan ooit verlangde hij naar zijn vrienden, en niet het minst naar Christine, die hij telkens meer had leeren hoogachten om haar degelijk, Christelijk karakter, haar vast vertrouwen op God, en de onbeschrijfelijk hartelijke liefde, die zij voor hare moeder koesterde.

Als hij dacht aan de ongezelligheid van zijn eenzame kamer, benijdde hij die in de huiskamer van den D-schen kruidenierswinkel, en in stilte koesterde hij reeds den wensch die naar zijn "tehuis" te kunnen overplanten. Om de waarheid te zeggen had hij daarvoor ook reeds een middel gevonden, welks uitvoering echter afhing van ééne omstandigheid, de moeilijkste van het heele geval, die n.l. of Christine bereid zou zijn tot de verwezenlijking ervan mee te werken.

Want, al was de kennismaking ook van niet zeer langen duur, Paul Therville had zijn jaren en zijn verstand, en al spoedig had hij zichzelf bekend, dat als één zijn huishouding besturen zou als vrouw, dat die éénige dan Christine zou moeten zijn.

Een steeds sterker wordende, innige genegenheid voor de dochter van de weduwe had hij in zijn hart

De weduwe antwoordde niet. Met het Bijbelkje in de handen stonde ze naar buiten.

"Ja", zeide ze eindelijk. "Je hebt gelijk, Christien, God kan dat, maar we blijven toch in onzekerheid achter. En juist dat is zoo pijnlijk!"

"Gods wegen zijn voor ons verborgen!" merkte Therville op. "We kunnen beproeven of we nog iets te weten komen. We zijn het in elk geval verplicht."

Op uitnoodiging van de weduwe bleef Paul dien nacht in D. 's Avonds werd gevraagd of de meester niet even zou kunnen komen, en toen deze gehoord had, wat Paul van Jan wist, verklaarde hij zich gaarne bereid om nog eens naar het Ministerie te schrijven.

"Ik vrees echter dat het niet veel geven zal, juffrouw!" zeide hij bij 't afscheidnemen.

"Geloof u werkelijk dat Jan dood is?" vroeg de moeder, die hem uitliet.

"Ik kan wel niet anders denken!" gaf hij ten antwoord. "Nu, welterusten juffrouw Brinkman. God trooste u!"

Paul was weer naar Amsterdam terug gegaan, na in D. twee voor hem buitengewoon verkwikkende dagen doorgebracht te hebben. Nog nooit had hij de behaaglijkheid van een gezin, waarin de vrees des Heeren woont, leeren kennen, en nu voelde hij zich hier buitengewoon gelukkig. Hij kon dan ook, bij het afscheid, niet nalaten te beloven spoedig terug te komen.

"Kom bij ons u' Zondagen doorbrengen," noodigde de weduwe toen hij afscheid nam. "Dan hebt u toch niets te doen, en ge kunt Zaterdags nog laat naar hier." Die gulle uitnoodiging had Therville gaarne aangenomen. Het was hem een heerlijke gedachte een huis te kennen waar hij steeds welkom zou wezen, en met verlangen zag hij den komenden Zondag steeds tegemoet.

voelen opkomen, en het was slechts een wel verkleerbare schroomvalligheid, die hem er van terug hield aan zijn gevoelens jegens haar uiting te geven. Wel was hij er zeker van dat Christine hem gaarne zag komen, maar hij wist niet of hij dit aan de haar eigene vriendelijkheid jegens iedereen of aan een bijzondere genegenheid voor hem moest toeschrijven.

Er waren nu ongeveer twee maanden na hun eerste kennismaking verlopen, en Paul gevoelde zich bij de weduwe als kind in huis. Zij van haar kant betoonde hem zooveel liefde en vriendschap als hij niet had kunnen hopen ooit nog te zullen genieten. Het was ook daarom, dat hij vreesde, door een verklaring van zijn zijde dezen vriendelijken omgang te verstoren. Niettemin zou deze verklaring eerder komen dan hij zelf zich had voorgesteld. Laat in den avond van Zaterdag bereikte hij D. en trad als huisgenoot en bekende den winkel binnen, waar Christine bezig was de klanten te helpen. Het bevreemdde hem dat hij de weduwe niet zag, terwijl zij meestal Zaterdagavond present was, en het scheen hem bovendien toe, dat Christine er zeer terneergeslagen uitzag.

"Ga maar naar binnen, Paul!" zeide zij vriendelijk. "Ik kom straks wel, als ik even kan!"

De weduwe Brinkman zat in vaders armstoel, en tuurde, met den bril voor de oogen op een gedrukt papier, blijkbaar uit de enveloppe die op de tafel lag, en waarvan het stempel: "Ministerie van Koloniën" de herkomst verried. Zij bemerkte Paul niet voor hij haar goeden avond wenschte, en haar vroeg hoe 't ging.

Met betraande oogen zag ze op en antwoordde: "Niet al te best, mijn jongen. Lees maar eens, en zeg dan of me dit niet droevig stemmen moet." Met reikte zij hem het papier over, en Paul las het gewone berichtenformulier van "Koloniën", waarop medgedeeld werd, dat omtrent den fuselier Jan Brinkman,

van het Leger in Ned. Oost-Indië, stamboeknummer 29156, gerapporteerd was, dat hij bij een verkenning op 18.... nabij Kotta-Radjah doodelijk gewond en in het hospitaal overleden was. Paul las het droevige bericht met ontsteltenis. Hij had wel niet veel anders verwacht, maar de zekerheid van Jans dood trof hem vooral omdat hij begreep, dat deze tijding aan de verwachtingen der weduwe wel op eenmaal den bodem zou inslaan.

„Er blijft dus nu voor ons niets te hopen over, juffrouw!” zeide hij.

„Neen, jongen.... tenzij er een vergissing mocht begaan zijn!” antwoordde zij, zich vastklommende aan de meest vage verwachting, als een drenkeling aan een stroohalm.

„Maar.... juffrouw!” kon Paul niet nalaten te zeggen. „Dat is toch niet te denken. Ik geloof, dat we nu moeten berusten in wat de wil Gods schijnt te zijn. Wat God doet, dat is welgedaan.... zegt gij zelf. En al had ik, o zoo gaarne, vernomen, dat we Jan nog eens zouden kunnen ontmoeten, nu het niet zoo is, nu....

„Ja, ja, — Paul,” snikte de weduwe, „je hebt gelijk, ik weet het. Maar met al die troostgronden heb ik mijn jongen niet terug!”

„Neen, dat is waar. Maar als de Heer hem nu niet had weggenomen, waart gij er dan wel zoo zeker van geweest of hij ooit nog terugkeeren zou? Nu blijft ons nog de hoop te denken, dat God misschien den invloed van meneer Kremers heeft willen gebruiken om hem, in 't aangezicht van den dood, den weg der bekeering te wijzen.”

De weduwe zweeg. „Ik had er over gedacht,” ging Paul voort, „dat was althans vast mijn plan toen ik de vorige week van hier ging, om aan den heer Kremers te schrijven, wyl het antwoord van den Minister zoo lang uitbleef, — doch zie, hoe wonderlijk

is toch Gods raad, — juist heden ochtend las ik in een courant dat wegens het overlijden van den heer Kremers, huisvader van het Militair Tehuis te Kotta-Radjah een plaatsvervanger voor hem benoemd is. God snijdt ons dus verder den weg af om meer te weten, dan Hij ons zeggen wil. Dunkt u dat geene aanwijzing om in den weg Gods te berusten?”

„Ja. Ik weet wel dat dit alles waar is, maar het is zwaar. Een verloren leven, en een verloren ziel misschien. Had ik hem maar hier gehouden....”

„Ik dank God,” zeide Paul ernstig, „dat ge dit niet hebt gedaan. Nooit zou ik, menschelijkerwijs gesproken, den weg des levens hebben leeren kennen, ware Jans Bijbelte mij niet ten gids geweest. En.... ja, gij hebt een zoon verloren, — maar als ge wilt, — laat mij dan zijn plaats innemen. Ik wil voor u zorgen, zooals een goed zoon voor zijn moeder zorgen kan. Is dat goed.... moeder?” En vriendelijk legde hij zijn hand op haar schouder.

„Ik had u reeds lief in Jans plaats!” zeide zij. „Welnu, God geve mij te berusten, en Hij zegene u voor uwe liefde. Maar ik weet niet of ik wel zou mogen aanvaarden wat gij mij aanbiedt, en me niet toekomt.”

„Moeder,” zeide hij fluisterend, „mijn aanbod — geen aanbod eigenlijk maar een *verzoek* — is minder onbaatzuchtig dan 't u toeschijnt. Ik bedoelde u moeder te mogen noemen in werkelijkheid. Ik.... ik heb Christine lief, — ik verlang er naar haar en u in mijn woning te kunnen opnemen....”

Het groote woord was gesproken, misschien eerder dan hij zelf wel gewild had. Want plotseling zweeg hij, en staarde haar in het vriendelijk gelaat, thans, door de tranen van zoeven heen, door een glimlach verhelderd.

„Ik heb wel goed gezien, mijn jongen!” antwoordde zij toen, terwijl ze zijn hand greep. „Ik heb Christine

reeds gezegd, dat ik het verwachtte. Maar zij.... zeide, dat ik over onwaarschijnlijke dingen praatte, en dat ik daarover toch niet denken moest, want dat gij er nooit toe komen zoudt.... gij die een zaak hebt, en u heel en al redden kunt....”

„Maar, wat zou ze er van *denken*?” vroeg Paul.

„Vraag het haar zelf!” antwoordde de weduwe, want Christine trad juist binnen.

.....
Toen Paul 's avonds voor zijn bed op het logeerkamertje de knieën boog dankte hij God voor een zegen te meer boven alle andere zegeningen, wyl hij wist dat daar beneden een liefhebbend hart voor hem klopte, dat Christine haar lot aan het zijne verbinden wilde.

.....
Twee maanden later werd de winkel „De goede hoop” te D. aan een anderen eigenaar overgedaan, het huwelijk van Paul Therville en Christine Brinkman werd in allen eenvoud voltrokken, en de weduwe nam haar intrek in het gezellige Amsterdamsche huis achter het magijn der firma „George Therville”.

IX.

NA VIJF JAREN.

Het was een koude, stormachtige avond op het einde van November. Een gure snepende wind joeg van tijd tot tijd met kletterend geraas de grimmige jachtsneeuw tegen de vensterruiten van de vele win-

kels in de hoofdstad. Hij gierde langs de telefoon-draden, fluitend hoog in de lucht, en sneed dan weer, op eens, op den hoek van een plein of een straat, de menschen in 't gezicht met nijldige scherpte. Die trokken hun dikste jassen aan, en zetten de kragen op tot aan de ooren, terwijl de hooften ver over het gelaat getrokken, de oogen zooveel mogelijk beschermde. Wie niet strikt noodig had op straat bleef thuis. De meeste straten waren dan ook stil en verlaten. Het ging trouwens reeds tegen het sluitsuur van de winkels. Hier en daar zakte een jalouzie of gordijn met ritsend geluid naar beneden, en de lichtstroom, die zoeven nog naar buiten op de witbeplokte straat viel, was verdwenen.

Ineengedoken zaten hier en daar in een nis, of bij de inspringende deur van een pakhuis, donkere gestalten, met de armen vast tegen het dun bekleed lichaam gedrukt — armen en ellendigen uit de groote hoofdstad, zonder in- en onderkomen, van tijd tot tijd opgejaagd door een politiemann.

Met loomen tred, blijkbaar onverschillig voor de barbaarsheid van het weder, schreed in een der hoofdstraten een magere gestalte voort. Zijn planje bestond uit armoedige, versleten zeemanskleeding, en de leeren pet op het hoofd gaf aan het aangezicht, donker en baardig, niet de minste beschutting.

Hij bleef staan voor de spiegelruiten van een groot restaurant, waarachter welgekleede mannen zaten te schertsen, en zich te goed deden aan een fijn souper. De man balde de vuisten. „Wat een ellendige wereld!” mompelde hij.

„Hier, wil je een sigaar?” zei er binnen een tot den stumper, een sigaar omhoog houdend. Doch met een gebaar van verachting keerde de arme den vrager den rug toe en liep door. „Een sigaar, — als je van honger bijna niet meer voort kunt. 't Zijn ellendelingen. Nergens helpen ze je. Overal snauwen ze je

af. — Ik zal maar niet meer zoeken, en maar ergens gaan zitten, waar ze me morgenochtend dood vinden. Dan ben 'k er af!"

Hij liep doelloos een zijstraatje in, en zette zich in den hoek van een poort, waar hij althans beschut was voor den guren wind en de jachtsneeuw. Van uit zijn schuilplaats kon hij de drukte op den Dam zien, de trams, de rijtuigen, de menschen.

Een politieagent surveilleerde voor de poort, liep hem telkens voorbij. De een of andere gelegenheid moest hij hem wel zien. Nu, wat zou 't? Hij zou zich laten oppakken! Dan brachten ze 'm misschien naar de Schans, maar dan was hij toch onder dak. Daar had je 'm al!

"Kom, niet blijven zitten hier, hoor!" klonk het uit den mond van den man der wet. De man stond half onwillig op. "Waar wil je me heen hebben?" vroeg hij norsch.

"Heb je geen kosthuis hier?"

"Neen!"

"Geen familie?"

"Hier niet. Niet in Amsterdam."

"Waar dan?"

"In D."

"Waarom ga je daar dan niet heen?"

"Ik heb er geen geld voor!"

"Wat wou je dan nou?"

"Ik zal m'n fortuin wel zoeken. Ik vind wel ergens een plaatsje."

"Nou, vooruit dan, maar niet hier, anders moet je mee naar meneertje."

De man stond op. Hij begreep niet wie „meneertje" was, maar scheen te wel te vatten, dat hij naar 't politiebureau zou moeten. En niettegenstaande hij straks zelf over de Schans gesproken had, stuitte 't hem nu tegen de borst. Hij liep dus doelloos voort, en woelde met zijn hand in zijne zakken.

In veilige haven

7

"Geen cent meer!" mompelde hij. „Hoe kom ik aan geld voor de reis naar D.? Hoe kom ik aan een nachtverblijf? Ik heb niks meer. Zou ik dat er maar aan wagen?" En hij bekeek zijn ruwe hand, aan een der vingers waarvan een zilveren ringetje zat.

"Wat zou 't waard zijn? Een gulden misschien? Dan had ik nog niet genoeg, maar dan zou ik tenminste fatsoenlijk kunnen slapen van nacht. — Kom, vooruit, 'k zal 't maar eens probeeren!"

Hij verhaastte zijn tred en stak de straat over naar den goudwinkel, waarvan de gordijnen juist waren neergelaten en alleen in het midden een vlam van de gaskroon nog licht verspreidde. Voor de glazen deur hing de gordijn met het woord „gesloten" naar beneden, en daarachter was blijkbaar, naar de schaduw op de gordijn te oordeelen, juist iemand bezig om met een ijzeren hekwerk de glazen deur te beveiligen.

De arme zwerver morrelde aan de knop, — de deur was gesloten. Hij tikte tegen 't glas, — nu moest hij maar doorzetten en 't uiterste beproeven. Er volgde geen antwoord. Hij draaide nogmaals de knop om, juist toen de deur van binnen voorzichtig geopend werd.

"Wel?" vroeg een mannenstem. „Wat is er nog zoo laat?"

Wat was het dat den zwerver zoo verschrikt bijna deed opzien? Waren de woorden zoo barsch en onvriendelijk gesproken wellicht? Geenszins. Maar in den toon der stem was iets wat den zwerver verraste, — waar had hij dien meer gehoord? Maar hij moest antwoorden.

"Ik wou" zeide hij aarzelend, — „ik heb geen nachtverblijf en geen geld, en nou wou ik dit verkoopen!" En hij trok het zilveren ringetje van zijn grove hand.

"Je bent vrij laat, vriend!" zeide de winkelier, die hoewel niet onvriendelijk, de storting toch niet zeer

TYP. C. C. GILLERBACH NUNTER.

aangenaam vond. Maar de man zag er zoo treurig uit, dat men wel een hart van steen moest hebben, om hem weer henen te zenden zooals hij gekomen was, in het ruwe weer daar buiten, en dan zonder uitzicht op een rustig bed!

„Kom er maar even in!” vervolgde hij. „Hoe heet je? We moeten een register bijhouden van onze inkoop, daar is 't voor, weet je?”

De man keek hem opnieuw aan, en draalde met het antwoord. Weer dat bekende in die stem!... De winkelier had ondertusschen het ringetje bij het licht der lamp bekeken. Plotseling verbleekte hij, en verrast zag hij zijn laten bezoeker opmerkzaam aan.

„Kom eens mee!” zei hij met beving in zijn stem, niet verder op antwoord aandringend. „Kom eens mee! In 't atelier kan ik beter zien wat 't waard is!”

En terwijl hij den langen gang doorging, riep hij, tot de personen die blijkbaar in de huiskamer zaten: „Vrouw, doe 't licht in den winkel even uit! Ik moet nog achter zijn!”

In het atelier bood hij zijn bezoeker een stoel, juist zoo dat het volle licht op 's mans gelaat viel. Het was verwilderd en ingevallen, de slordige baard maakte het uiterlijk niet aangenaamer. Nogmaals bekeek hij den ring met aandacht, en legde hem toen neer.

„Jan Brinkman,” zeide hij toen ernstig, „ken je Paul Therville niet meer?”

De man sprong op alsof een elektrische schok hem door de leden voer. Met schrik en ontzetting staarde hij den goudsmid aan. „Ja, — ja,” stamelde hij toen, „ik had het wel goed — jij bent het!”

En toen — vermoedenis, honger, schrik, werkten te zamen daartoe mede, — viel hij in zijn stoel terug en bleef als een doode liggen. Hij was blijkbaar bewusteloos.

De goudsmid zelf was evenzeer ontsteld als zijn bezoeker, doch begreep niettemin dat er gehandeld

moest worden. Hij dronk een glas water en begaf zich toen naar binnen, waar zijn vrouw Christine, met een aanvallig jongske van een jaar of drie, vier, op den schoot zat.

„Jantje nog niet naar bed, Christine? Nu, geef hem moeder dan maar even — jij moet me even helpen. Een arme stumper is in het atelier flauw gevallen. Hongerig en doodmoe kwam hij, en de warmte heeft hem zeker bevangen! Breng wat eau de cologne mee!”

Eer nog Christine haar lieveling op den schoot der oude vrouw met grijze lokken die naast het haardvuur zat, had geplaatst, was Paul Therville reeds weder in de gang. Daar wachtte hij zijne vrouw op.

„Christine,” zeide hij, „schrik niet. Ik heb een groote verrassing voor je en voor moeder. Hoe dikwijls hebben we niet ervaren dat voor God niets te wonderlijk is? Hij geeft ons zelfs terug die wij dood wanen...”

Sidderend greep zijn vrouw hem bij den arm.

„Jan...” stamelde zij.

„Jan is achter in 't atelier!”

Het duurde geruimen tijd eer de verloren zoon, maar die weder teruggebracht was, zijn bewustzijn herkreeg. Wat zette hij groote oogen op in de vreemde omgeving! Schuw zag hij beurtelings, zonder te spreken, Paul Therville en Christine aan.

Deze verfrischte zijn voorhoofd met eau de cologne en fluisterde: „Jan, Jan, ken je me niet meer? Ken je je zuster Christine niet?”

Als eenig antwoord boog de gebaarde man het hoofd op den schouder van zijn zuster en weende.

„We moeten moeder inlichten, vrouw!” sprak Therville.

„Moeder?” vroeg de teruggekome. „Ze leeft dus nog?”

„Goddank, ja, ja!” riep zijn zuster uit. „O, wat zal zij jubelen over zooveel geluk!”

„Maar niet op eens, niet op eens haar alles zeggen,”

vermaande Paul. „Dat zou wellicht te veel voor haar zijn. Blijf jij hier, Christine, ik zal haar zachtkens voorbereiden!”

Uiterlijk zoo kalm mogelijk, begaf hij zich naar de huiskamer, terwijl Christine haar broeder onderwijl het beste voorzette, wat ze in de keuken voorhanden hadden. De hongerige at eerst, van ontroering versuft, met veel moeite, doch de natuur had haar rechten, en een weinig hersteld, bleek het brood en de melk hem best te smaken.

„Hoe is 't met den man?” vroeg de weduwe Brinkman, toen haar schoonzoon binnentrad.

„Beter dan ooit, geloof ik moeder!” antwoordde hij.

„Christine is nog bezig hem van brood en vleesch te voorzien. De stumper heeft in lang niet geleden en is doodvermoeid. Hij was op weg naar huis!”

„Waar woont hij?”

„Ja, hij heeft, geloof ik, geen vaste woonplaats, maar zoekt zijn familie, u moet hem misschien wel kennen, — 't is een jongen die in D. grootgebracht werd!”

De oude vrouw zag hem opmerkzaam aan. „Wie kan dat zijn?” zei ze als tot zichzelf. „Ik weet er niets van, dat er jongens uit D. zoover van huis gegaan zijn. Mijn Jan was de eenige... en hij is nooit teruggekomen! Was het mijn jongen maar, — maar God nam hem weg!”

„U hebt het nooit geloofd!” zei Paul.

„Nee, — dat heb ik niet. In mijn hart niet, — hoewel ik weet dat alle hoop tevergeefs is!”

„Misschien niet. Onze vriend echter weet er meer van!”

„Wat bedoel je Paul? Wat bedoel je toch?” vroeg de weduwe, die onrustig was opgestaan, na haar kleinzoon te zien in zijn bed gelegd te hebben.

„Ik bedoel, moeder,.... dat.... God.... zelfs onmogelijke.... voor ons onmogelijke dingen doet, vol-

brenkt. Jan, — we dachten immers dat hij al lang dood was, en...”

De weduwe had het begrepen.

„Hij leeft, en hij is achter!” riep ze uit. „Nietwaar?”

„Ja moeder!” zei Paul.

De oude vrouw was de kamer al uit. Zoo snel als haar beenen haar vermochten te dragen, liep ze naar het atelier. Naast Christine zat Jan, de teruggekeerde.

„Jan, Jan, mijn jongen!” riep de moeder uit, en viel den armoedigen man snikkend om den hals. Ze had hem dadelijk herkend, en hij haar.... Jan sprak niet, hij snikte slechts.

JAN BRINKMAN'S LOTGEVALLEN.

De ruwe winterstormen waren voorbij. Kerstfeest en Nieuwjaar waren reeds gevierd, de eerste maand van een nieuwen jaarkring was reeds verlopen, en enkele dagen, zoo schoon alsof de lente voor de deur stond, vervroolijkten het meestal nog somber aangezicht der Februari-maand.

In een der ruimste kamers van het groote huis achter den goudwinkel der firma Therville vinden we den verloren, maar weergevonden zoon op zijn ziekbed. Nog altijd is hij de gevolgen van de doorgestane ellende en vermoelenissen niet geheel te boven, hij is nog doodzwak, maar de dokter heeft nu toch de verwachting uitgesproken dat hij Jan over een maand of

anderhalf zal kunnen vergunnen de buitenlucht weer in te gaan.

Sedert den gedenkwaardigen avond, beschreven in het vorig hoofdstuk, is Jan niet weder buiten de deur geweest. Een ernstige ziekte hield hem aan zijn legerstede gekluisterd, een ziekte, waartegen de kostelijke verpleging van moeder en zuster en de beste medicijnen eerst niet schenen te baten.

De eerst zoo innig gelukkige weduwe had, in vreeze van haar pas hervonden jongen weer te zullen moeten verliezen, angstige dagen doorgebracht, dagen van lijden en hopen, dagen waarin zij „bad zonder ophouden". Doch God is een God van goedertierenheid en liefde, een God die wondt, maar ook heelt, die Zijn kinderen kastijdt, maar omdat Hij ze lief heeft. En nu blonk het heerlijk schijnsel dier liefde ook in de ziekenkamer, en 't was alsof de vriendelijke zonnestralen die door de ruiten vielen op de reinwitte lakens, van die liefde de blijde boden waren.

Jan Brinkman's gelaat is heel wat veranderd. De verwilderde baard is met zorg geknipt en zijn gelaat heeft niet meer die bruine tint van voor eenige maanden, toen hij als een arme zwerver in den sneeuwstorm voortgejaagd werd. Moeder, zuster en broeder, — want een broeder had niet trouwer en liefderijker zich voor Jan kunnen betoonen dan Paul Therville — verkeerden nog altijd in de onzekerheid over de lotgevallen, die Jan hadden getroffen in de meer dan vijf jaren die verlopen waren sedert het bericht van zijn dood hen bereikte.

De dokter had uitdrukkelijk verboden den zieke door vragen te vermoeien, en de enkele woorden, die hij zoo nu en dan over het gebeurde zich had laten ontglippen, hadden hen slechts kunnen doen gissen naar sommige dingen, die voor hen nog duister waren. Menigmaal had de vraag hun op de lippen gebrand: „Hoe ben je toch hier gekomen? Wat is er toch in

al dien tijd met je gebeurd?" — doch de liefde was sterker dan de nieuwsgierigheid, al werd die laatste op een harde proef gesteld.

„Moeder," — had Jan dezen morgen gezegd tot zijn grijze verpleegster, die met onuitputtelijk geduld en liefderijke zorg voor hem waakte, „moeder, nu gevoel ik me zoo wel, zóó gerust, — en ik ben bijna beter. Zoudt u nu niet eens willen luisteren, — ik zou nu gaarne alles vertellen. Ik heb vroeger dikwijls met God gespot, maar nu begin ik toch te gelooven, dat als Hij mij niet bewaard had, ik zeker hier niet zou geweest zijn. En soms is het net, alsof alles maar een droom is, alsof ik ij, alsof ik u en Christine en Paul zie in mijn verbeelding, en het is toch alles werkelijkheid, niet waar?"

„Zeker mijn jongen! Maar vermoei je nu maar niet, — spreek maar niet te veel als het je hindert!" „Neen moeder, ik voel me heusch heel goed. Is Christine beneden? En Paul?"

„Wil ik ze roepen?"

„Ja, ze mogen 't ook hooren, — hoe vreemd ik gedwaald heb, en hoe ik nu weer thuis gebracht ben!" En de zieke ging rechtop zitten, terwijl de weduwe hem met een paar kussens in den rug steunde.

Paul en Christine kwamen op zijn verlangen boven, en toen verhaalde de zieke, tusschenbeiden even rustende:

„Zooals je weet, Paul, dacht de dokter in Kottaradjah niet, dat ik er van opkomen zou, van die vreeselijke wonden, die ik bekomen had, maar ik zelf geloofde niet dat ik dood zou gaan. Toch was 't maar op 't kantje af, geloof ik nu Ik heb, nadat zij weggegaan was, nog een paar weken zoo gelegen, bijna dood. Ik wist eigenlijk niet wat er om me heen gebeurde. Mijnheer Kremers kwam een paar maal, en sprak tot me, maar ik herinner me alleen nog maar, dat ik geen antwoord gaf. Op een nacht 'k was den geheelen dag rustig geweest, schijn

ik in kóorts uit het hospitaal weggelopen te zijn.

De hospitalen in Indië, moeder, zijn anders dan hier, 't is niet alles zoo gesloten, en niet zooveel bewakers als hier hoe 't zij, — ik ben er, hoe weet ik zelf niet, — uitgekomen, en weggegaan; ik verbeeldde me dat de vijand er was, en dat ik die verjagen moest. Zooals ik later begreep, werd ik door Atjehers gevonden, ver van ons kamp, en natuurlijk gevangen gehouden. Doch de menschen behandelden mij buiten verwachting niet slecht, zelfs verzorgden ze mijn nog niet geheelde wonden zoo goed, dat ik beter en vlugger genas, dan anders in 't hospitaal misschien het geval zou geweest zijn. U moet weten dat de inlanders uit kruiden allerlei geneesmiddelen weten te bereiden die aan de blanken onbekend zijn. Wat zij eigenlijk met mij voor hadden heb ik nooit goed begrepen, waarschijnlijk hebben ze van mij gebruik willen maken om de kameraads in een val te lokken. Doch toen ik wat op streek kwam, voelde ik me tusschen al die vijanden allesbehalve veilig. Ik beduidde hun, dat ik hun den weg zou willen wijzen naar ons kamp, en ik nam me voor, onderweg zoo spoedig mogelijk te ontsnappen, om dan onze mannen weer op te zoeken. Doch zelf wist ik op geen stukken na den weg. Echter, de menschen schenen mij te vertrouwen, en op een goeden dag ging ik met vier inlanders weg, — de rest zou een dag later volgen.

Voor de eerste maal zou ik 's nachts bij 't vuur de wacht houden. De inlanders, van den reeds afgelegden weg vermoeid, vielen, op mij vertrouwend in slaap, en daarvan maakte ik gebruik om hun geweren onbruikbaar te maken, terwijl ik hun krissen in een riviertje wierp. Mijn eigen wapen behield ik, ik pakte mondkost mee zooveel ik kon, en verliet hen in alle stilte. Een vreeselijk vermoeienden tocht heb ik toen gemaakt, een tocht van dagen lang, terwijl ik bijna

niet anders dan vruchten at. Er scheen geen einde aan den weg te komen, — nergens zag ik een spoor van onze troepen, zelfs vond ik maar op een enkele plaats inlandershutten, die ik steeds zooveel mogelijk uit den weg bleef. Het werd me eindelijk duidelijk dat ik verdwaald was. Langs moeilijk begaanbare wegen vond ik eindelijk een uitweg, maar waarheen dat wist ik niet! Nachten en dagen bracht ik echter in het bosch door voor het zoover kwam, en toen ik eindelijk water zag, zag ik ook dat de oever met hutten van inboorlingen was bebouwd.

Weer moest ik een omweg maken. Ik wist niet meer wat te doen. Ik begreep dat ik mijn kameraden niet weervinden zou, en een onverklaarbaar gevoel deed me wenschen, ze ook niet meer te ontmoeten. Ik weet niet wat me dreef, maar nu wilde ik ver weg zijn. Het was alsof zich een nieuw leven voor mij opende; ik was weer gezond, ik was nog jong, ik wilde avonturen hebben. Nu, moeder, — ik heb ze gehad!

Ik bleef aan het strand slechts een halven dag, om uit te rusten, verscholen in een soort grot van zandachtige rots. In de verte zag ik een prauw, dat is een klein vaartuig van inlanders, meestal uit een of meer boomstammen vervaardigd, liggen, en ik nam mij voor, mij die toe te eigenen. 't Was ternaauwernood licht, den volgende dag, toen ik me naar het kleine vaartuig begaf, dat vrij gemakkelijk was, en me er in neerzette. Waarheen? Ik wist het niet. Ik wist zelfs niet op welk water ik me bevond, of het een rivier of dat het de zee was! Ik stak er mijn hand in en proefde het was zout. Ik dreef de zee op, of minstens een gedeelte van den Oceaan. Wonderlijk is het, als ik er nu aan denk, dat ik toen zonder vrees zulk een vaagstuk volbracht heb. Want had ik de Amerikaansche bark niet ontmoet, die Maar laat ik geregeld voortgaan. Nauwelijks was ik een mijl

van het strand afgeroeid of ik zag dat de diefstal bemerkbaar was. Grote troepen van inlanders stonden, allerlei gebaren makende, onder luid geschreeuw aan den oever. Ik zag dat andere prauwen uitgezet werden, en een vervolging begon. Men zou mij zeker hebben ingehaald, had ik mijn geweer niet bij mij gehad. Het eerste schot miste door hun snelle bewegingen, maar 't tweede was raak en bracht hen in verwarring. Hals over kop viogen de aan wal staanden hun hutten in, en de vervolging in de andere prauwen werd gestaakt. Ik was gered.

Maar toen? Gelukkig had ik nog wat proviand, en sterk door mijn zucht naar veranderingen roeide ik den heelen dag flink door. Nergens deed zich land op; ik bevond mij alleen op de groote vlakke in een zwak vaartuij. Wat was ik begonnen? De nacht viel, ik kreeg slaap doch durfde mij niet neerleggen. Niettemin moest ik eindelijk de roeiriemen laten rusten, ik was me zelf niet meer. Ik denk dat ik een uur of vier, vijf geslapen heb, maar 't kan evengoed langer geweest zijn.

Een stoot, die mijn prauw kreeg, — tenminste zoo scheen het mij toe, maakte mij wakker. Ik zag rond, nog nergens eenig spoor van een kust! En steeds dreef het vaartuijge naar het Noorden. Doch plotseling draaide de wind, het hielp niet of ik naar de roeispanten greep, — ik werd Zuidwaarts gedreven, een geheel dag lang. Ik was in volle zee en vermocht niets tegen de sterke strooming. Weer viel de avond. Ik gebruikte de rest van mijn proviand; water had ik niet meer. Met het duister viel ook een sterke wind op de groote watervlakte neer. Mijn vaartuijge danste op de golven, ik werd gedurig heen en weer geschud en verloor mijn roeispanten, — vernoeidheid en daarna honger maakten den nacht voor mij tot een dubbel lijden, en toen tegen den ochtend een storm opstak, lag ik bewusteloos in de prauw.

heengaan. Maar ik wilde weer naar Holland terug en verkoos dus te gaan. Ik zocht en vond een plaats op een Duitsch schip, dat op zijn reis naar Hamburg Rotterdam zou aandoen. 't Was toen anderhalf jaar na mijn vlucht van Sumatra, — binnen drie maanden dacht ik hier te zijn met een klein kapitaaltje, dat ik door zuinigheid op de „North-Star” bespaard had. Alles ging goed aan boord van de „Germania” gedurende twee dagen na de afvaart. Maar toen, o moeder, ik vergeet de verschrikkingen van dien nacht nooit! — toen kregen we brand aan boord, in een lading katoenbalen, geloof ik. Met vijftien man ontkwamen we aan de schipbreuk. Het heele schip werd uit elkaar geslagen, en — passagiers waren er niet op — bijna de helft der bemanning vond zijn dood in de golven. Onze boot werd gelukkig opgemerkt door een Noorweegsche graanbark, en we werden in New-York weer aan land gezet. Vreselijk heb ik daar moeten armoedlijden. Mijn klein kapitaaltje was verloren, en tevergeefs zocht ik een nieuwe plaats aan boord. Ik werkte twee-en-een-halfjaar voor weinig geld op een knoopfabriek in New-York, ik spaarde weer een kleinigheid om een zeemanspak te koopen dat dragelijk was, en werd eindelijk, nu een maand of twee geleden, als sjouwer op een groote Engelsche boot voor den overtocht naar Europa aangenomen. Zoo kwam ik in Londen. Daar verkocht ik mijn plunje en nam een plaats op een der booten naar Holland. Zonder geld kwam ik hier aan, ik wilde naar D., ik had niets; ik leed koude en honger, — eindelijk zou ik 't Indische ringetje verkoopen, en zie.... toen vond ik u, en Christine, en Paul. Ik was gered, gered!”

„God doe je nu ook den besten Vriend, den Redder uit allen nood vinden, Jan!” zeide de weduwe met tranen in de oogen. „Ik bid er Hem allen dag om!” „Amen!” fluisterde Christine.

Tenminste, ik werd bewusteloos gevonden door de manschappen van de Amerikaansche bark „North-Star”, die mij oppikte. Toen ik ontwaakte, lag ik in een goede scheepskooi onder behoorlijk beddegoed, en aan mijn bed stonden twee mannen, waarvan er een in een vreemde taal — ik bemerkte later dat het Engelsch was — iets aan mij vroeg.

„De dokter vraagt waar je vandaan komt!” verklaarde de tweede, die de hofmeester bleek te zijn. Ik gaf geen antwoord, want ik wist niet, of ik goed zou doen met te vertellen vanwaar ik kwam.

„Kom, verzwijg het maar niet,” zei de hofmeester, „ik heb aan je ondergoed en aan je geweer wel gezien, dat je een weggelopen Hollander bent, — is 't niet zoo?”

„Ik ben een Hollander, maar niet weggelopen!” zeide ik.

„What?” vroeg de dokter. De hofmeester vertaalde mijn antwoord, en met diens hulp werd het gesprek voortgezet. Ik verhaalde wat mij overkomen was, en de hofmeester zeide: „Nu, dit schip is een Amerikaansche bark. We gaan eerst naar Singapore, en zullen je daar aan wal zetten. Zoo wil het de kapitein. Maar je zult je passagiersgeld moeten betalen! Geld heb je niet, maar armen wel. Kun je werken?”

„Ik was vóór ik in dienst ging timmerman!” zeide ik. „Dat trof!” zei de hofmeester. Twee weken geleden is onze timmerman over boord geslagen. Pak jij dan zijn werk maar aan, en als 't je bevalt, — wel, dan zou je er in Singapore ook niet af behoeven te gaan.”

U kunt begrijpen moeder, — dat deze voorslag mij leek. Kort en goed, ik bleef op de „North-Star”, tot die weer in New-York terugkeerde. Ik kreeg de gereedschappen van mijn voorganger, die John Knowles bleek geheten te hebben, en in zijn koffertje vond ik zijn papieren verborgen.

In New-York kon ik op de „North-Star” blijven of

Paul stond voor het venster, de zon scheen naar binnen, 't straalde in de kamer van licht en leven.... En de verloren zoon weende.... maar óók van blijdschap omdat de veilige haven in 't zicht was, waar zijn levens-scheepje rustig ankeren zou.

INHOUD.

Hoofdst.	Bladz.
I. Jan Brinkman's jeugd	3
II. Hoe het Jan verder ging.	11
III. Jans ondergang	18
IV. Naar Indië	33
V. Briefwisseling	53
VI. De zilveren ring	62
VII. In Holland terug.	73
VIII. Droevige en blijde dagen.	79
IX. Na vijf jaren	95
X. Jan Brinkman's lotgevallen	102

